

OBILJEŽEN DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA

DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA

Sanja Zoričić-Tabaković: Cilj nam je učiniti mlade ljude svjesnima događaja iz prošlosti

Ivo Josipović: Važno je poučavati mlade o Holokaustu i o ljudskim pravima

I glazbeno-scenski susret pod naslovom „Grad“ zaokupio je pozornost okupljenih u auditoriju Židovske općine Zagreb

- 04 Činimo li sve da se Holokaust nikada ne ponovi?
 06 Najgore što se ikada dogodilo u povijesti čovječanstva
 08 Steven Spielberg: Moramo zauvijek sačuvati sjećanja
 10 Holokaust je vječna povijesna tragedija
 11 Bio je vrhovni autoritet za hrvatsku arhitektonsku kulturu
 14 Edukatori su moderni pravедnici među narodima
 16 Posjet izraelske konzulice
 17 Sjećanje na kosovske obitelji koje su spašavale Židove
 18 Koliko ima preživjelih?
 19 Židovi-sportaši znatno su pridonijeli hrvatskom sportu
 21 Usvojen program aktivnosti za ovu godinu
 23 Do boljeg međusobnog upoznavanja
 24 Blagdanski ugođaj uz izraelske plesove
 25 Zdrav, ugodan, raznovrstan i zanimljiv program
 27 Povijest židovske zajednice grada Opatije
 28 Razumjeti stoljeće
 30 Među svojim
 31 Bog
 33 Što znači biti Židov?
 34 Može li nas prošlost nečemu naučiti?
 36 Nikome nisu zla učinili
 37 Pripitomljeno nakazalište
 38 Tri verzije o nastanku fotografija iz logora Kampor
 40 Ples kao odjek svakodnevnog života
 41 Tradicija je tu, treba samo privući mlade
 42 Mayerovi – kako se stvaraju teniske zvijezde
 44 Makedonski Židovi i Holokaust
 46 Priznanje bračnom paru Wiesel
 47 Snažna vojna i politička ličnost
 49 Odlazak Edgara Bronfmana
 50 Alice Herz-Sommer: Život pun optimizma i glazbe
 51 Koliko se čita Biblija?
 52 Papa Franjo domaćin na košer ručku
 U potrazi za napuštenim sinagogama
 54 Isprika za sudjelovanje u Holokaustu
 56 Kukasti križevi prkose zabranama
 57 Holokaust u jednoj riječi, šest milijuna puta
 59 Španjolska: vijesti o novom zakonu o državljanstvu
 za Sefarde preuranjene
 58 Lauder inzistira na povratu umjetnina
 60 Optužbe protiv Woodya Allena imaju prizvuk linča
 61 Dobrovoljni prilozi
 62 In memoriam

Ha-Kol 133
 siječanj/veljača 2014.
 tevet/švat/adarI 5774.

Glavni i odgovorni urednik

Živko Gruden

Uredništvo

Nataša Barac, Nives Beissmann, Vera Dajht-Kralj,
 Tamara Indik-Mali

Oblikovanje i priprema za tisak

Hendrih Feldbauer

Ha-Kol

glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj

Izdavač

Židovska općina Zagreb
 Palmotićeve 16, 10000 Zagreb p.p. 986
 tel: 385 1 49 22 692
 fax: 385 1 49 22 694
 e-mail: jcz@zg.t-com.hr
 uredništvo: hakol@net.hr

Za izdavača

dr. Ognjen Kraus

ISSN 1332-5892

Izlaženje Ha-Kola financijski potpomaže
 Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske

Pretplata

100 kuna godišnje, za inozemstvo 200 kuna
 Žiro račun kod Zagrebačke banke broj:
 2360000-1101504155
 Židovska općina Zagreb

Devizni račun:

Account owner: Židovska općina Zagreb
 Bank: Zagrebačka banka d.d.
 Account number: 1500260173
 IBAN: HR4923600001500260173
 Swift: ZABAHR2X

Tisak

Offset tisak NP GTO d.o.o.

Str. 1.: U obilježavanju Dana sjećanja na Holokaust,
 u Židovskoj općini Zagreb sudjelovao je i
 predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović

Str. 2.: S obilježavanja Dana sjećanja na Holokaust
 u Židovskoj općini Zagreb

Str. 63.: S ovogodišnjeg opatijskog zimovanja
 preživjelih Holokausta

Str. 64.: S izložbe Zlatka Boureka u Gliptoteci HAZU

U realizaciji ovog broja svojim su priložima sudjelovali:

Nataša Barac, Nives Beissmann, Zoran Bošnjak, Nada Centner-
 Hermanović, Milivoj Dretar, Siniša Jurica, Snješka Knežević,
 Fredi Kramer, Aleksandar Lebl, Vesna Ledić, Tonko Maroević,
 Amir Muzur, Branimir Pofuk, Narcisa Potežica, Veronika
 Rešković, Melita Švob, Filip Turković Krnjak, Neda Wiesler

Toda raba!

ŽIDOVSKA OPĆINA ZAGREB: DAN SJEĆANJA NA HOLOKAUST

ČINIMO LI SVE DA SE HOLOKAUST NIKADA NE PONOVI?

U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB SU U OBILJEŽAVANJU MEĐUNARODNOG DANA SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA SUDJELOVALI I NAJVIŠI HRVATSKI DUŽNOSNICI: PREDSJEDNIK REPUBLIKE IVO JOSIPOVIĆ I PREDSJEDNIK SABORA JOSIP LEKO

Međunarodni Dan sjećanja na Holokaust jest dan kojim se želi podsjetiti na sve žrtve nacističkih režima tijekom Drugog svjetskog rata. Taj se dan obilježava diljem Europe, a u najvećem broju europskih zemalja za datum obilježavanja izabran je 27. siječnja, dan na koji je godine 1945. Crvena armija oslobodila 7.500 preostalih zatočenika koncentracijskog logora Auschwitz. Tog se datuma Međunarodni dan sjećanja na Holokaust obilježava i u Hrvatskoj.

Obilježavanje Međunarodnog dana sjećanja na Holokaust u Židovskoj općini Zagreb otvorila je Sanja Zoričić-Tabaković, predsjednica Izvršnog odbora ŽOZ-a, predstavница židovske nacionalne manjine u Gradu Zagrebu i voditeljica Šoa akademije, pozdravivši visoke goste: predsjednika Republike Hrvatske Ivo Josipovića, predsjednika Sabora Josipa Leku,

predsjednika Savjeta nacionalnih manjina Aleksandra Tolnauera, predsjednika zagrebačke Gradske skupštine Darinka Kosora, predsjednika HAZU akademika Zvonka Kusića, pomoćnika ministra branitelja Bojana Glavaševića, ravnateljicu Spomen-područja Jasenovac Natašu Jovičić, kao i sve ostale goste i mnoge članove Židovske općine Zagreb.

U početku svog izlaganja Sanja Zoričić-Tabaković istaknula je da smo zbog Holokausta, kao "jednog od najstrašnijih događaja u povijesti čovječanstva, a svakako najstrašnijeg događaja u novijoj povijesti, dužni na njegove uzroke i posljedice neprekidno ukazivati i proučavati ih. To je i razlog osnivanja Šoa akademije u Zagrebu, koja se cijele godine, a ne samo na današnji dan, bavi podučavanjem studenata i profesora o toj temi, kao i ukazivanjem na to do

Dan sjećanja u Židovskoj općini Zagreb: govori Ivo Josipović, pažljivo slušaju Darinko Kosor, Josip Leko, Sanja Zoričić-Tabaković i Aleksandar Tolnauer

Rene Medvešek i Čedo Antolić izvode glazbeno-scenski susret „Grad“

čega dovodi kršenje ljudskih prava i indiferentnost okoline prema tuđim patnjama.” Nadalje je naglasila: “Cilj nam je prodrmati savjest mladih ljudi i učiniti ih što osjetljivijima na sve nedaće drugih, ali i učiniti ih svjesnima događaja iz prošlosti, kako ne bi skandirali ustaške pozdrave na stadionima, kako bi imali sluha za manjine i njihova prava, kako za one nacionalne, tako i za sve ostale.”

Pošto je pozdravio sve prisutne, hrvatski predsjednik Ivo Josipović rekao je kako Dan sjećanja sve nas podsjeća da se zapitamo činimo li sve da se Holokaust nikada više ne ponovi. Pritom je posebno naglasio važnost obrazovanja mladih o Holokaustu i o ljudskim pravima. On sam je, rekao je zatim, u svojoj mladosti bio u Auschwitzu, pažljivo razgledao objekte i eksponate nekadašnjeg najvećeg logora smrti i vidio niz strašnih prizora, poput prostorija punih naočala i drugih predmeta kojima su se za života služile žrtve Holokausta. To, rekao je predsjednik Josipović, treba vidjeti, jer tko to vidi sigurno neće uzvikivati ustaške pozdrave na stadionima. Prema predsjednikovim riječima, Hrvatska je imala svoj Holokaust, to je bio konclogor Jasenovac, u kojem je među ubije-

nima bilo mnogo članova židovske zajednice u Hrvatskoj, zajednice koja je, prema ustaškim vlastima, trebala biti istrijebljena. Predsjednik Josipović je izrazio žaljenje što je takovo nešto moglo biti učinjeno u Hrvatskoj, ali i nadu da se ništa slično nikada više neće dogoditi.

Nakon Josipovićeve izlaganja, izveden je glazbeno-scenski susret pod naslovom “Grad”, posvećen Vukovaru i Siniši Glavaševiću. Izvedeno je osam priča - kraćih tekstova (zapisa iz Vukovara) autor kojih je Siniša Glavašević, novinar i književnik, čiji se uzbuđeni glas povezuje s glasom slobodnog i nepokorenog Vukovara. Ali, predosjećajući strahote koje su prijetile gradu i ljudima u njemu, uz novinarska izvješća pisao je i o zlu vremenu i ratu, o ljudima bez ljubavi i poštenja. Izbor na sceni izvedenih priča iz posmrtno izdane zbirke Siniše Glavaševića “Priče iz Vukovara”, projekt je u kojem, kao i ovom prigodom, već dvanaest godina po cijeloj Hrvatskoj na sceni nastupa Rene Medvešek. Program se izvodi uz glazbenu pratnju Čede Antolića, pjesnika, kompozitora i pjevača. ☆

Mr.sc. Narcisa Potežica

U SABORU REPUBLIKE HRVATSKE OBILJEŽEN
MEĐUNARODNI DAN SJEĆANJA NA HOLOKAUST

NAJGORE ŠTO SE IKADA DOGODILO U POVIJESTI ČOVJEČANSTVA

NAKON KOMEMORACIJE U SABORU PREDSDJEDNICI DRŽAVE, VLADE I SABORA OTIŠLI SU NA TRG
ŽRTAVA FAŠIZMA GDJE SU POLOŽILI CVIJEĆE UZ UMJETNIČKU INSTALACIJU KOJA SIMBOLIZIRA
STRADANJA U USTAŠKOM LOGORU JASENOVAC

U Saboru: Dan sjećanja na žrtve Holokausta

Hrvatski Sabor i ove je godine obilježio 27. siječnja, Međunarodni dan sjećanja na žrtve Holokausta. Nazočnim predstavnicima vlasti, kulturnih i znanstvenih institucija, vjerskih i manjinskih zajednica te diplomatskog zbora prigodnim govorima obratili su se predsjednik Vlade Zoran Milanović i predsjednik Sabora Josip Leko.

Međunarodni dan sjećanja na Holokaust obilježava se diljem Europe. Uspostavljen je deklaracijom Ujedinjenih naroda 2005. godine. Datum 27. siječnja izabran je kao sjećanje na dan kada je 1945. godine Crvena armija oslobodila 7.500 preživjelih zatočenika koncentracijskog logora Auschwitz.

Govoreći o mračnom vremenu Holokausta, premijer Zoran Milanović je naglasio da je to bila „najgora stvar koja se dogodila u povijesti čovječanstva“. „Dogodilo se da se jedna politička klika u trenucima krize, apatije, beznađa nametnula jednoj velikoj, moćnoj, naprednoj naciji. Uspjela je pokrenuti jedan postupak koji je baš zbog toga najgore što je ljudska zajednica ikada učinila. I zato se toga uvijek treba sjećati. I zato se tome uvijek treba vraćati“, rekao je Milanović. Podsjetio je da su se tada i u Hrvatskoj događale „grozne stvari“, ali da je natruha antisemitizma bilo i ranije, i među hrvatskom intelektualnom elitom i među pripadnicima drugih naroda.

„Antisemitizam nije nastao preko noći. Pogledajmo govore, članke i knjige ljudi koji danas predstavljaju baštinu zapadne liberalne civilizacije, pa i naše nacionalne lidere koji su stvarali hrvatski identitet. Ono što je bilo dopušteno reći o Židovima od sredine 19. stoljeća do događanja Holokausta, danas bi se smatralo eklatantnim jezikom mržnje. Bilo je potpuno nor-

malno da se prema pripadniku manjine, pa i Židovu, govori s podcjenjivanjem. To je put koji je bio nesvjesno postavljen. Trebala se dogoditi samo jedna velika kriza, jedno veliko zlo, da više milijuna ljudi to plati glavom“, rekao je Milanović.

Početak masovnih egzekucija

Masovnih mučenja i egzekucija, prema Milanoviću, nije bilo sve do travnja 1941. godine i osnivanja NDH. „U prvih godinu i po dana, rat je bio uglavnom u zapadnoj Europi i u Poljskoj. Nije bilo masovnih egzekucija ljudi po osnovi boje njihove kože, vjere ili porijekla. Bila su bombardiranja, bila je bitka za Britaniju, bilo je puno žrtava, ali ljudi nisu bili ubijani zbog toga što pripadaju drugoj zajednici. Istina, generalni protektorat je u Poljskoj osnovao posebnu državu s koncentracijskim logorima, ali oni još nisu bili logori smrti. Osnovali su i geta za Židove. U njima je bilo ubijenih, ali nije bilo sistematske eliminacije. Do 1941. godine, jedino je bila Kristalnacht 1938. godine, kada je u jednom danu ubijeno više od sto Židova, ali u cijeloj Njemačkoj. Do travnja 1941. godine nije bilo masovnih egzekucija ljudi zbog drukčije vjere ili porijekla. To se mijenja osnivanjem NDH koja je u nekoliko tjedana krenula s masovnim ubojstvima ljudi druge vjere i nacije. Prvo Srba, a odmah nakon toga i Židova“ rekao je Milanović. Naglasio je da su se protiv tzv. Nezavisne Države Hrvatske digle stotine tisuća Hrvata i da to nije bilo slučajno.

„Zbog toga je i danas, u vremenima krize, jako bitno da imamo građanski odgoj i svijest djece o različitosti, pravo da budeš drukčiji, pravo da drukčije razmišlja“, rekao je Milanović.

„Došao je komunizam. Došla je osveta koja moralno nije opravdana. A prije te osвете dogodilo se masovno ubojstvo preko tisuću zatvorenika koji su samo željeli pobjeći na slobodu iz logora u Jasenovcu. Ni to ne opravdava osvetu koja se dogodila mjesec dana kasnije“, zaključio je premijer Zoran Milanović.

Na kraju govora premijer je prozvao Katoličku crkvu što na svečanost u Saboru nije delegirala osobu „na razini na kojoj su bile ostale vjerske zajednice“, dodavši da za to „očito još treba vremena“. Kasnije, tijekom dana, priopćenjem su reagirali iz Hrvatske biskupske konferencije (HBK) tvrdeći da je Sabor, kao organizator, bio upoznat s činjenicom da su biskupi spriječeni doći na komemoraciju zbog održavanja izvanrednog plenarnog zasjedanja HBK.

Ne ponovilo se

Predsjednik Sabora Josip Leko u svom je govoru podsjetio na „brutalno nacističko izjvljavanje koje je trajalo od prvih dana Hitlerove diktature, punih dvanaest godina“ i na hrvatski logor Jasenovac „nastao po uzoru na zloglasne nacističke koncentracijske logore“. „Ne ponovilo se. Vjerujemo u snagu čovjeka i u opomenu povijesti“, rekao je Leko. Napomenuo je da je Ujedinjenim narodima trebalo punih 60 godina da proglašuje Međunarodni dan sjećanja na Holokaust. „Zašto je trebalo toliko dugo vremena da se ‘svjetska vlada’ odluči na tako mali, ali simbolično značajan korak, da svima koji su preživjeli strahote nacizma i fašizma simbolično obilježi patnju i stradanje“, upitao je Leko.

[Predsjednici Josipović, Leko i Milanović, ravnateljica Spomen-područja Jasenovac Nataša Jovičić i rabin Luciano Moše Prelević polažu cvijeće na Trgu žrtava fašizma, pred umjetničkom instalacijom koja potiče sjećanja na žrtve jasenovačkog logora](#)

Podsjetio je da su europske države dugo zatvarale oči na zbivanja u Hitlerovoj Njemačkoj, jednako kao što su kasnije zatvarale oči „nad krvavim ratnim zbivanjima na području bivše Jugoslavije, sve dok se na tlu Europe 1995. godine nije ponovio genocid, ovaj put nad Bošnjacima u Srebrenici“.

„Prisjećamo se danas svih žrtava Holokausta da nam se više nikada ne bi ponovili ni ratovi ni genocidi, da nas više nikada ne obuzima zaborav“, poručio je predsjednik Sabora Josip Leko.

Simbolička instalacija na Trgu žrtava

Nakon svečanog obilježavanja u Saboru sva tri predsjednika – predsjednik države Ivo Josipović, premijer Zoran Milanović i predsjednik Sabora Josip Leko - otišli su na Trg žrtava fašizma. Zajedno su položili cvijeće uz umjetničku instalaciju ‘K19’, rad Željka Kopljara, koja na simbolički način predstavlja stradanja u ustaškom logoru Jasenovac. Kratki židovski obred obavio je Luciano Moše Prelević, glavni rabin u Republici Hrvatskoj.

Na Trg žrtava fašizma tijekom dana došao je i zagrebački gradonačelnik Milan Bandić s buketom crvenih ruža. Kamenčić, u znak sjećanja, ostavio je filmski producent Branko Lustig, preživjeli logoraš Auschwitz. „Bilo je isto ovako zima kao danas. Bio sam u Auschwitzu prije 72 godine. Za one koje su ubili stavljam ovaj spomen. Za sve one koji su nestali, ne samo u tom logoru nego uopće“, rekao je Lustig.

Nataša Jovičić, ravnateljica javne ustanove Spomen park Jasenovac, jednog od inicijatora instalacije na Trgu žrtava, smatra da građani ne znaju puno o Holokaustu i da se na tome treba više raditi. Rad suvremenog umjetnika Željka Kopljara podržali su i Židovska općina Zagreb, Zajednica Roma i Srpsko narodno vijeće. Projekt su pomogli i Ministarstvo kulture te Gradski ured za kulturu Grada Zagreba.

„Mislim da je ovo pravo mjesto. Jasenovac je na ovaj način približen građanima Zagreba. S ovim ciglama je, ne samo prostorno nego i vremenski, približen našem vremenu. Ponosan sam što smo danas mogli biti ovdje, da pokažemo da se jedno strašno historijsko zlo koje se dogodilo i koje je kondenzirano u ovim opekama ne smije zaboraviti. A olako se zaboravlja...“, rekao je Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća.

Tijekom čitavog dana i večeri građani su donosili cvijeće, palili svijeće i među cigle stavljali spomen-kamenčiće.

Instalacija ‘K19’ suvremenog umjetnika Zlatka Kopljara postavljena je ispred Meštrovićeva paviljona, oko fontane na Trgu žrtava fašizma. Čini je pet stupova sazidanih od cigli iz jasenovačkog logora od kojih su nakon rata stanovnici okolnih sela obnavljali svoje srušene kuće. Svaki stup visok je oko tri metra i završava nepravilnim redom opeka. Ukupna težina prikupljenih cigli je 26 tona.

Kopljar o svom djelu kaže da je ono vezano ne samo za zločine i žrtve Jasenovca, nego da progovara o svim tabuima, pa i o ovim modernim o kojima često šutimo.

Spomenička konstrukcija bit će ispred Meštrovićevog paviljona do 7. veljače, nakon čega bi trebala biti izložena u više gradova u Hrvatskoj. ✨

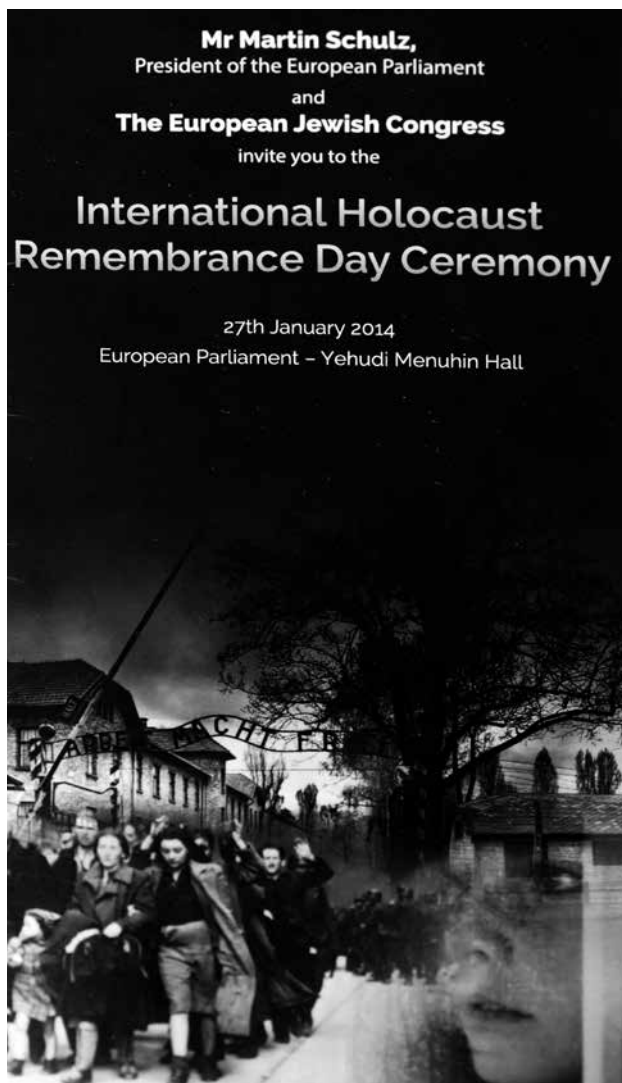
Veronika Rešković

ŠIROM SVIJETA OBILJEŽEM MEĐUNARODNI DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA

STEVEN SPIELBERG: MORAMO ZAUVIJEK SAČUVATI SJEĆANJE

GOVOREĆI NA SPECIJALNOJ SJEDNICI OPĆE SKUPŠTINE UJEDINJENIH NARODA, REDATELJ "SCHINDLEROVE LISTE" REKAO JE DA JE, PRIPREMAJUĆI SNIMANJE TOG EPSKOG FILMA O HOLOKAUSTU, NAUČIO DA JE PREŽIVJELIM ŽRTVAMA VAŽNO DA IH SE ČUJE, DA IM SE VJERUJE I DA IH SE RAZUMIJE

Međunarodni Dan sjećanja na žrtve Holokausta obilježen je diljem svijeta. U Ujedinjenim narodima tom je prigodom održana posebna sjednica Opće skupštine na kojoj je jedan od glavnih govornika bio poznati redatelj i producent Steven Spielberg. Oscarom ovjenčani redatelj i producent Steven Spielberg u svom je govoru pred Općom skupštinom UN-a povodom Dana sjećanja na žrtve Holokausta istaknuo važnost skupljanja svjedočanstava žrtava Holokausta kako bi se na taj način upozorila javnost i poduzele preventivne mjere koje bi spriječile mogućnost ponavljanja takvog zločina.

Redatelj epskog filma o Holokaustu "Schindlerova lista" rekao je da svijet zauvijek mora sačuvati sjećanje na žrtve Drugog svjetskog rata, ali i svih ostalih genocida. Govoreći o tome kako se pripremao za snimanje "Schindlerove liste", Spielberg je istaknuo kako je tada naučio da je preživjelim žrtvama važno da "ih se čuje, da im se vjeruje i da ih se razumije".

Ove godine obilježava se 20. godišnjica osnivanja Zaklade Šoa, koju je nakon snimanja "Schindlerove liste" osnovao Spielberg a čiji je cilj, između ostaloga, očuvanje svjedočanstava žrtava Holokausta za buduće generacije.

Izraelski veleposlanik pri UN-u Ron Prosor istaknuo je da sjećanje na Holokaust nije dovoljna garancija sigurne budućnosti za židovski narod. "Država Izrael jedini je jamac budućnosti i sigurnosti židovskoga naroda", kazao je Prosor, dodajući da je gotovo 70 godina nakon Holokausta svijet još uvijek prepun antisemitizma.

Na sjednici Opće skupštini prikazan je i video glavnog tajnika UN-a Ban Ki-Moona, koji je nedavno posjetio Auschwitz. "Nikada to neću zaboraviti. Vidio sam užasne ostatke mašinerije genocida... UN je organizacija osnovana kako bi se spriječili takvi užasi", rekao je Ban Ki-Moon i upozorio na važnost obrazovanja, učenja povijesnih činjenica i podizanja razine javne svijesti.

Međunarodni dan sjećanja na Holokaust obilježava se svake godine 27. siječnja, prema rezoluciji UN-a usvojenoj 1. studenoga 2005. godine.

Europski parlament: Šoa – najveća tragedija ljudskog roda

Na poziv predsjednika Europskog parlamenta Martina Schultza i Europskog židovskog kongresa, stotine židovskih čelnika iz europskih zemalja, među kojima i prof.dr. Ognjen Kraus, predsjednik Koordinacije židovskih općina Hrvatske, okupilo se 27. siječnja u Dvorani Yehudi Menuhina Europskog parlamenta u Bruxellesu, gdje su obilježili Međunarodni dan sjećanja na Holokaust, izražavajući zabrinutost zbog sve većeg jačanja radikalnih desničarskih stranaka, koje se povezuju s antisemitskim stajalištima, pa i unutar samog Europskog parlamenta.

Na samome početku svoje uvodne riječi predsjednik Europskog parlamenta Martin Schultz je istakao da smo “široj Europi, nažalost, svjedoci jačanja antisemitizma”, što je, kako je rekao, “apsolutno neprihvatljivo, pa treba poduzeti i učiniti mnogo više kako bi se Židovima u Europi osigurao miran i dobar život”. “Šoa je bila najveća tragedija ljudskog roda”, kazao je zatim Schultz i nastavio da su “opasnosti i demoni, nažalost, još uvijek prisutni u našim društvima. Danas se sjećamo žrtava, odajemo počast Pravednicima među narodima i kažemo: Nikada više!”, rekao je predsjednik Europskog parlamenta Martin Schulz. U nazočnosti preživjelih žrtava Holokausta, Schulz je govorio i o važnosti obilježavanja Dana sjećanja na Holokaust u Europskom parlamentu. “Održavanje memorijalne svečanosti ne može umanjiti užase koji su se dogodili brojnim obiteljima, ali može poslužiti kao upozorenje”, rekao je i dodao da istraživanja provedena u zemljama članicama Europske unije pokazuju da su glasači skloni tome da glasaju za radikalne desničarske stranke u znak protesta zbog gospodarske i socijalne krize u Europi. Schultz je također rekao da za ovogodišnji Međunarodni dan sjećanja na Holokaust, Europski parlament posebno priziva sjećanja na deportacije mađarskih i grčkih Židova 1944. godine. Podsjetio je da je od svibnja 1944., u razdoblju od samo osam tjedana, 437.000 mađarskih Židova deportirano u Auschwitz-Birkenau i da je ukupno ubijeno 565.000 mađarskih Židova. A od 60 do 70 tisuća grčkih Židova, ubijeno je njih 80 posto.

Grčki premijer Antonio Samaras, čija zemlja trenutačno predsjedava EU-om, rekao je da sjećanje na žrtve Holokausta neće nikada nestati te istaknuo da se treba boriti protiv radikalnih desnih stranaka.

Jose Manuel Barroso, predsjednik Komisije Europskog parlamenta, na početku svog izlaganja rekao je da je Holokaust, kao što svi znamo, stajao života milijune ljudi, članova židovske zajednice te da je to iskorjenjivanje cijeloga jednog dijela ljudskog roda bilo proizvod smišljene, utvrđene i sustavne politike političkih i vojnih vođa Trećeg Reicha. “Zamisao Šoe”, naglasio je Barroso, “bila je proizvod iščašenih umova, a užasan način na koji je bila realizirana, zastrašujuća je demonstracija dubine izopačenosti i neljudskosti u koje čovječanstvo može utonuti”.

Predsjednik Europskog židovskog kongresa Moše Kantor govorio je, među ostalim, o preživjelima Holokausta, ističući kako oni i dandanas svjedoče i iznose izravna sjećanja na Šou. Međutim, skoro, čak vrlo skoro, nastavio je Kantor, sjećanja će ustupiti mjesto povijesti i cijeli će teret odgovornosti za održavanje žive istine o Šoi preuzeti “naši lideri i učitelji, naši političari i moralni vođe”. Kantor se izrazio vrlo pohvalno o tome da se Dan sjećanja na žrtve Holokausta obilježava u domu Europskog parlamenta i istakao posebnu zahvalnost njegovu predsjedniku na povijesnoj odluci da Dan sjećanja na Holokaust bude službeno dan komemoracije u Europskom parlamentu.

Na jačanje krajnje desnih, antisemitskih skupina u Europi upozorio je i predsjednik Svjetskog židovskog kongresa Ronald S. Lauder. “Međunarodni dan sjećanja na Holokaust nema smisla ako se bavimo samo prošlošću, a ignoriramo iste probleme koji nam prijete danas”, rekao je Lauder.

“Na dan sjećanja na Holokaust moramo sačuvati živim sjećanje na tu tragediju”, istaknula je visoka povjerenica Europske komisije Catherine Ashton u svom priopćenju. “To je prigoda da se podsjetimo na potrebu nastavka borbe protiv svih oblika rasizma i predrasuda u naše vrijeme”, kazala je. “Trebamo ostati budni zbog opasnosti od govora mržnje i udvostručiti naše napore kako bismo spriječili sve oblike netolerancije.” “Poštivanje ljudskih prava i različitosti je u srži Europske unije”, istaknula je. Catherine Ashton dobila je i brojne kritike na svoje priopćenje u kojem niti jednom nije spomenula Židove.

Papa Franjo: Holokaust – strahota i sramota čovječanstva

Holokaust je bio strahota i sramota čovječanstva i nikada se ne smije ponoviti, napisao je papa Franjo u pismu svom prijatelju rabinu Abrahamu Skorki iz Buenos Airesa, objavio je Vatikanski radio.

Pismo je pročitano na koncertu u Rimu nazvanom “Violine nade” u povodu Dana sjećanja na žrtve Holokausta. Papa je napisao da je publika na koncertu slušala djela Barbera, Vivaldija i Beethovena, ali “u pozadini zvuka glazbe, srca sviju u gledalištu mogla su tiho zaplakati”.

Po prvi je put zajedno zasviralo i 12 violina koje su ‘preživjele’ Holokaust. Instrumente je pronašao i obnovio izraelski graditelj violina Amnon Weinstein.

Izaslanstvo Knesseta u Auschwitzu

Više od pedeset članova izraelskoga parlamenta posjetilo je 27. siječnja nekadašnji koncentracijski logor Auschwitz. Riječ je o najvećem izaslanstvu 120-članoga Knesseta koje je posjetilo ovaj zloglasni logor na jugu Poljske, mjesto na kojem su nacisti od 1940. do 1945. godine ubili milijun i pol ljudi, većinom Židova.

Međunarodni dan sjećanja na Holokaust zajedno sa zastupnicima Knesseta obilježili su i preživjeli logoraši, ministri izraelske vlade, poljski dužnosnici i predstavnici desetaka drugih zemalja.

“Danas, 69 godina poslije odlaska iz pakla zvanog Auschwitz, ponovno smo ovdje kao ponosan narod, kao ponosni građani nove židovske države koja se uzdigla na ruševinama europskog židovstva”, rekao je preživjeli logoraš Noah Klieger.

Čelnik laburista Isaac Herzog, koji je predvodio izraelsko izaslanstvo, istaknuo je da Židovi moraju za buduće narastaje stvarati “drugačiji svijet, svijet bez straha, u kojem će

Židovi biti svuda sigurni”. “Izgubimo li nadu u gradnju novoga svijeta, onda smo se predali Auschwitzu”, dodao je.

Izraelsko je izaslanstvo položilo vijenac ispod metalnog znaka s njemačkim tekstom “Arbeit macht frei” (rad oslobađa), koji je dočekivao logoraše na ulasku u logor.

Dan kada je sovjetska armija oslobodila nacistički logor Auschwitz, 27. siječnja 1945., proglašen je 2005. Međunarodnim danom sjećanja na žrtve Holokausta.

Židovi BiH: NOP pod Titovim vodstvom – Pravednik među narodima?

Židovska zajednica Bosne i Hercegovine predložit će da se jugoslavenskom partizanskom pokretu iz Drugog svjetskog rata dodijeli priznanje “Pravednika među narodima” zbog nedvojbenih zasluga koje su partizani imali u spašavanju mnogih Židova, najavio je u Sarajevu predsjednik te zajednice Jakob Finci.

“U suradnji s muzejom Jad Vašem ozbiljno razmatramo mogućnost da se Narodnooslobodilački pokret pod Titovim vodstvom uvrsti u popis Pravednika među narodima”, kazao je Finci na komemoraciji u povodu Dana sjećanja na Holokaust.

Priznanje “Pravednik među narodima” dodjeljuje memorijalni centar Holokausta Jad Vašem iz Jeruzalema osobama i organizacijama zaslužnim za spašavanje Židova od progona nacista za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Finci je podsjetio da je do sada takvo priznanje dobilo pedesetak osoba koje su pomagale Židovima u BiH, čija je brojna zajednica nacističkim progonima gotovo posve uništena.

Na području BiH je uoči Drugog svjetskog rata živjelo oko 15.000 Židova, a tijekom rata ubijeno ih je 12.000. ☆

T.R.

IZJAVA YOSEFA AMRANIJA, VELEPOSLANIKA DRŽAVE IZRAEL U REPUBLICI HRVATSKOJ U POVODU MEĐUNARODNOG DANA SJEĆANJA NA HOLOKAUST

HOLOKAUST JE VJEČNA POVIJESNA TRAGEDIJA

U povodu Međunarodnog dana sjećanja na Holokaust, Yosef Amrani, veleposlanik Države Izrael u Republici Hrvatskoj, dao je 28. siječnja sljedeću izjavu:

„Međunarodni Dan sjećanja na holokaust, 27. siječnja, ima za cilj da nas podsjeti na povijest, na slijed događaja i da bude pouka budućim generacijama.

Govori i komentari ljudi od autoriteta toga važnoga dana trebaju podsjetiti na zvjerstva, na okrutnost nacističkoga režima i apatiju međunarodne zajednice.

Nažalost, opće poimanje mnogih ljudi je da je holokaust započeo sa sistematskim istrebljenjem židovskog naroda u koncentracijskim logorima i plinskim komorama. Holokaust je povijesna činjenica i neshvatljiv povijesni događaj i ne može biti vezan za datum održavanja konferencije na Wannseeu 20. siječnja 1942. godine i odlukom njemačkih vlasti da unište židovski narod u procesu naziva ‘konačno rješenje’.

Nažalost, taj proces, usuglašeni napor da se židovski narod učini krivcem za sve društvene i gospodarske nedaće u Europi započeo je i prije i proizlazi izravno iz nacističke ideologije i antisemitizma. Europa je šutjela, svijet je šutio. Nirnberški zakoni iz 1935. nisu bili dovoljni da probude Europu i svijet. Europa je šutjela, svijet je šutio. Kristalna noć, koja se dogodila u studenome 1938. bila je izravni napad na nevine ljude, oduzimanje njemačkoga držav-

ljanstva Židovima samo zbog njihovog židovskog porijekla, nije bila dovoljna Europi i svijetu da se probude. Europa je šutjela, svijet je šutio. Ljudi su slani u koncentracijske logore i prije 1941. Bili su Židovi, bili su komunisti, bili su homoseksualci. Treba upamtiti da su koncentracijski logori bili političko oruđe režima te su ljudi slani u logore iz jezivih razloga. Europa je i dalje šutjela, svijet je šutio.

Holokaust je stajao života, među mnogim drugima, i 6 milijuna Židova, samo zato što su bili Židovi i svi oni nikada ne smiju biti zaboravljeni. Uništenje židovskoga života, kulture i zajednica u tridesetim i četrdesetim godinama 20. stoljeća je vječna povijesna tragedija.

Dok su sjećanja i pouke živi u našoj svijesti, kao ljudska bića trebamo učiti i podučavati povijest kakva se stvarno dogodila.“ ☆

IN MEMORIAM: ALEKSANDER LASLO (1950. - 2014.)

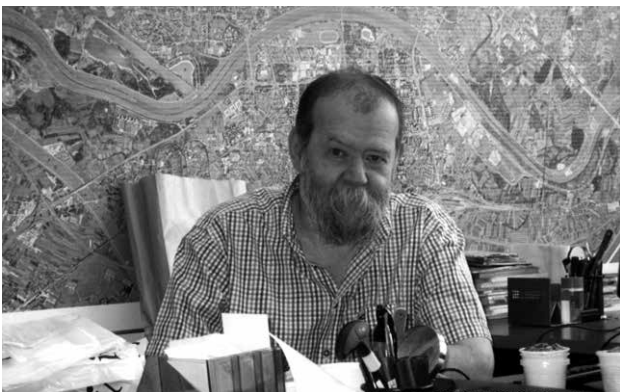
BIO JE VRHOVNI AUTORITET ZA HRVATSKU ARHITEKTONSKU KULTURU

STEKAVŠI UGLED SVOJIM ISTRAŽIVAČKIM, KRITIČARSKIM, SPISATELJSKIM I MEDIJATORSKIM RADOM, ALEKSANDER LASLO JE U STRUČNIM KRUGOVIMA I KULTURNOJ JAVNOSTI OBILJEŽAVAN KAO IKONA I LEGENDA

Piše Snješka Knežević

U noći od 25. na 25. veljače 2014. Aleksander Laslo preminuo je u svom domu, u Zvonimirovoj 9, iscrpljen dugogodišnjom bolešću. Prije nego što podsjetim na njegov rad i njegovo mjesto u zagrebačkoj i hrvatskoj kulturnoj sredini, neka bude spomenuta njegova trajna prisutnost i djelovanje u Židovskoj općini Zagreb.

Ta prisutnost seže od početka 1990-ih, intenzivira se pri njihovu kraju i početkom 2000-ih, kada doseže vrhunac: godine 2001. Laslo od Branka Polića preuzima dužnost predsjednika Kulturnog društva Miroslav Šalom Freiburger, na kojoj ostaje do 2008., a 2011. izlazi kulturno-povijesni vodič „Židovski Zagreb“, na kojem smo zajednički radili više godina. U taj vodič Laslo je unio čitavo svoje znanje o kulturi zagrebačkih Židova i zagrebačkoj arhitekturi, istražujući ipak još dodatno, što je rezultiralo posve novim podacima i spoznajama.

Aleksander Laslo (snimio Branko Siladin)

Bio je također suautor triju važnih izložaba Židovske općine: „Zagrebačka sinagoga – reliquiae reliquiarum“ (1995. i 1996.), kojom smo predstavili povijest templja od ideje do gradnje i uništenja; nadalje, izložbe „Sinagoga i Zagreb“ (2001.), posvećene povijesti ispražnjenog zemljišta templja do 2000., sa svim prijedlozima za gradnju u Praškoj i, napokon, izložbe „Natječaj za židovsku bolnicu u Zagrebu 1930/31“ (2005.), kojom je predstavljen najveći i najambiciozniji projekt Izraelske općine Zagreb, nažalost nerealiziran.

Osim tih velikih projekata, Aleksander Laslo sudjelovao je u nizu tribina i prezentacija, a kao predsjednik KD Miroslav Šalom Freiburger unio je u njegov pro-

gram teme povezane sa svojim profesionalnim interesom, najprije arhitektonskom kulturom, dok je težište bilo na Židovima arhitektima. Pamtim ga kao šarmantnog, uvijek nasmiješenog moderatora, koji je na samo njemu svojstven način nalazio riječi da predstavi i istakne goste tribina. Na jednoj od njih, kad više nije bio predsjednik, i sam je gostovao u predstavljanju svog arhitektonskog vodiča Zagreba (2010.), prvog takve vrste uopće.

Aleksander Laslo stekao je ugled i važnost svojim istraživačkim, kritičarskim, spisateljskim i medijatorskim radom. Bio je neupitni i vrhovni autoritet za hrvatsku arhitektonsku kulturu, a u stručnim krugovima i kulturnoj javnosti obilježavali su ga kao ikonu i legendu. Aleksander Laslo bio je čovjek misije. Nosio ju je s dostojanstvom, najvećom odgovornošću, ali i s radošću i ponosom, što se često razabiralo, ali o tome nije nikada htio razgovarati ni slušati – samozatajan i diskretan, kakav je bio. U svim prigodama, bilo da je riječ o aktualnim temama s područja urbanizma, zaštite kulturnih dobara, bilo o arhitektonskim natjecanjima, izložbama, knjigama – ukratko, o svemu što se tiče javnoga prostora i grada, uvijek su se očekivali njegova riječ i njegov sud. Njegova izvorna preokupacija i strast bila je povijest moderne, iz koje je iskoračivao unatrag i unaprijed: u njezinu prapovijest, ispitujući istodobno njezinu perspektivu. Lapidarno i sintezno svoje je uvide demonstrirao već spomenutim arhitektonskim vodičem Zagreba, koji, uz primarnu funkciju orijentira, ima i karakter antologije.

Već njegov prvi arhitektonski vodič posvećen Donjem gradu u 19. i 20. stoljeću (1982.) još je danas pouzdana pomoć svakom tko zađe na to područje: i izvor i priručnik. To vrijedi i za još pet sličnih vodiča, što ih sustavno objavljuje u časopisima „Čovjek i prostor“ i „Arhitektura“. Iza skromnog naziva „vodič“ kriju se zapravo antološke zbirke. Laslo s jednakim znanjem predstavlja epohe, stvaralačke ličnosti i pojedine vrste u kojima se arhitektura u određeno doba esencijalno izražava. Velik dio njegovih tekstova posvećen je arhitektima, i to onima koji dotada nisu doživjeli temeljite, a kamoli monografske prikaze. Tako bez Laslova prikaza ne bi bilo izložbe o Aladaru Baranyaiju (1999.), ne bi bili ni potpuni veliki projekti Muzeja za

nastavak na sljedećoj strani

umjetnosti i obrt: „Secesija u Hrvatskoj“ (2003/04.) s njegovim uvodnim tekstom „Lica moderniteta 1898.-1918.“ ili „Art decó, umjetnosti u Hrvatskoj između dva rata“ (2011.) s tekstom „Scenografija za Poirot: okvir slike vremena“, pravim draguljem autentično laskovskog literarno-znanstvenog diskursa. Ti su prikazi bazični: na njima se moglo razvijati specijalističke vizure.

Svoj kapital znanja, suda i kulture Laslo nije dospio „iskoristiti“ debelim, tvrdo ukoričenim svescima monografija, ali je uistinu monografski predstavio najbolje stvaraoc hrvatske moderne arhitekture i kao da se zadovoljio „idejnim nacrtima“ njihovih monografija. Izvanjskim poticajem ili unutarnjim imperativom – što uostalom i nije važno – Laslo je potkraj osamdesetih i početkom devedesetih godina sve dublje počeo ulaziti u mikroambijente – bilo individualnih svjetova, bilo grada, poglavito Zagreba kojem je posvetio najveću pozornost. Tako, primjerice, njegovi tekstovi o „zagrebačkom urbanom habitatu“ ili o „modernom buržoaskom Zagrebu“ iz 1992. i 1993. predstavljaju najbolje što je ikada napisano o ta dva komplementa zagrebačkog urbanog identiteta – u obliku krokija, što odgovara Laslovu temperamentu. S lakoćom se usudio na teške interpretativne zadatke, kakve izbjegavaju i arhitekti i povjesničari umjetnosti.

U određenim prigodama Laslo uz faktografsko i povjesno znanje iskazuje sve više literarni dar: tako je njegov esej posvećen Petrinjskoj ulici u Zagrebu briljantna parafraza stila karizmatičnog povjesničara Zagreba Gjura Szabe. A povijest parcele zagrebačke Izraelitske općine, što seže od Petrinjske do Palmotićeve ulice, s predstavljanjem lokacija ranih sinagoga u Donjem gradu i otkriće uistinu prve projektirane sinagoge – ne u Praškoj, nego u Palmotićevoj ulici, na mjestu gdje je kasnije sagrađena današnja zgrada ŽOZ-a – prava je šerlokholmska priča. Upravo ona predstavlja njegov kreativni raspon, od stroge enciklopedijske natuknice do duhovitog eseja i lepršavog feljtona.

Potencijal Aleksandra Lasla uočili su njegovi europski kolege, teoretičari i kritičari u velikim centrima znanja i kulture, tako da je bio jedan od rijetkih naših autora kojega se sustavno pozivalo na suradnju. Upravo zahvaljujući njemu hrvatska je arhitektura afirmirana u europskom i svjetskom kontekstu, bilo na velikim izložbama, bilo u publikacijama, bilo na znanstvenim skupovima.

No iz aspekta promocije hrvatske arhitekture možda je najvažniji njegov doprinos izložbi „Shaping the Great City“ (1999.) koju je inicirala harvardska profesorica Eve Blau s ciljem predstavljanja arhitekture i urbanizma u srednjoj Europi u razdoblju od 1890. do 1937. Laslo je zbijeno i poantirano predstavio dvije

epohe: 1880.-1918. i 1918.-1937. najvažnijim i najboljim ostvarenjima. Izložba je obišla kulturne metropole SAD i Europe, katalog-knjiga tiskana je na engleskom, francuskom, njemačkom i češkom, neboderom Slavka Löwyja u Gundulićevoj ulici zagrebačka je arhitektura predstavljena na samim koricama, a prvi put i globalno, na internetu.

Taj golemi, razvedeni opus Aleksandar Laslo ostvario je takorekuć u svom slobodnom vremenu. U njegovu kurikulumu, objavljen u više prigoda i medija, može se vidjeti da je odrana kao projektant radio u tvrtkama Industroprojekt (1976.-1983.). Ina-Projekt (1983.-1990.) i Plan (1990-1995.), da je potom bio savjetnik i pomoćnik pročelnice Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Zagreba (1995.-2005.), a potom ga je, već nagrižena zdravlja, njegov stari prijatelj Slavko Dakić, pročelnik Gradskog ureda za strategijsko istraživanje, smjestio kao savjetnika. U mirnom ambijentu, opremljenu svim tehničkim pomagalicama i gadgetima, kakve je oduvijek volio, Laslo je davao koliko stručni, toliko intelektualni doprinos studiranju nadasve kompleksnih problema, kojima se taj ured u to vrijeme bavio.

Bilo mi je zadovoljstvo i radost surađivati, pa i sprijateljiti se s Aleksandrom Laslom, najprije u ambijentu Društva arhitekata Zagreba, u redakcijama časopisa „Čovjek i prostor“ i „Arhitekture“, osobito aktivnih i angažiranih 1980-ih, a kasnije u već spomenutim projektima Židovske općine Zagreb kojima je zamah 1990-ih i kasnije dao njezin predsjednik, dr. Ognjen Kraus. U pripremi kulturno-povijesnog vodiča „Židovski Zagreb“ intenzivno smo se sastajali, razmjenjivali rezultate traženja, pregledavali međuratne židovske publikacije, recentnu dokumentaciju, više puta šetali smo Mirogojem s fotografom Danilom Balabanom, koji je fotografirao poznato i manje poznato; napokon smo slike slagali u golemu slagalicu. U tom druženju upoznala sam i druge njegove strane: ovisnost o muzici, sabiračku strast gotovo nevjerojatnog opsega, ali i smisao za humor i zafrkanciju, sposobnost radovanja mnogočemu. Bio je čovjek istančana ukusa i „kulture srca“, kako to definira Walter Benjamin.

U to sam ga doba uspjela nagovoriti da sabere svoje važnije tekstove i objavi ih u formi knjige. Uz nećaknje i početno oklijevanje, povezano s njegovom suzdržljivošću i samozatajnošću, pripremio je knjigu, pedantno i perfektno. Prijedlog da je izda smjesta je prihvatio Branko Čegec (MeandarMedia), recenzije smo pripremili arhitekt, prof. dr. Dražen Juračić i ja, a svi smo bili uvjereni da će knjiga biti uskoro tiskana. Nažalost, do toga nije došlo zbog više razloga. No taj rukopis i njegova realizacija ostaju obvezom kojom nas je Aleksander Laslo zadužio. ✨

IN MEMORIAM: ADALBERT REBIĆ (1937.- 2014.)

U SEBI JE NOSIO LJUBAV, PRIJATELJSTVO, LJUDSKU JEDNOSTAVNOST, OTVORENOST I PRISNOST

BIO JE NAJPOŽELJNIJI VODIČ HODOČAŠĆA U IZRAEL, ČOVJEK KOJI JE TISUĆAMA LJUDI OTVARAO OČI NE SAMO ZA POBOŽNOSTI NA SVETIM MJESTIMA NEGO I ZA ŽIDOVSKU KULTURU, POVIJEST I JEZIK

Piše Branimir Pofuk

Adalbert Rebić

U Zagrebu je 20. veljače u 78. godini života umro Adalbert Rebić, katolički svećenik, teolog i bibličar. Rođen je 23. siječnja 1937. u Klenovcu Humskom. Nakon završene gimnazije u Zagrebu odlazi u Rim gdje na Papinskom sveučilištu Gregorijana završava studij filozofije i teologije, a potom magisterij i doktorat iz biblijskih znanosti. Na njegovu ljudsku, intelektualnu i svećeničku formaciju, osim studija, odlučujuće je utjecao i Drugi vatikanski koncil koji kao rimski student Gregorijane ima priliku pratiti izbliza i osjetiti vjetrove promjena kojima je crkvena vrata i prozore rastvorio papa Ivan XXIII.

U svom zadnjem razgovoru s novinarima, koji je svega koji tjedan prije smrti dao Augustinu Bašiću s Hrvatske televizije za emisiju Duhovni iza-

zovi, opisao je svoj povratak u Zagreb iz Rima ovim riječima: "Ja sam došao u teološku klimu koja je bila od 1935. godine, skoro da se nije ni znalo za Koncil". Svo svoje znanje, duhovnost i ljudsku energiju stavio je u službu nastojanja da se ta situacija promijeni, a njegovi talenti nisu ostali nezamijećeni.

U Zagrebu 1967. počinje veliki projekt izrade i izdavanja novog prijevoda Svetog pisma. Oko Zagrebačke Biblije okupljaju se ne samo hrvatski teolozi i bibličari, među koje je kao najmlađi pozvan i Adalbert Rebić, nego i svjetovni književnici i jezikoslovci poput Jure Kaštelana, Tomislava Ladana, Josipa Tabaka, Nikole Šopa i mnogi drugi. Rebić je u samoj matici koja mijenja lice Crkve i otvara je do tada neviđenom dijalogu s društvom, pa i državom, u prvom redu kroz djelovanje Kršćanske sadašnjosti.

Već kao dječak koji je odrastao u blizini crkvenog oltara čuo sam i upamtio ime Adalberta Rebića. Ono se pojavljivalo na izdanjima Kršćanske sadašnjosti i samog novog izdanja Biblije, ali se često spominjalo i u kontekstu putovanja u Svetu Zemlju. Adalbert Rebić bio je najpoželjniji vodič hodočašća u Izrael, čovjek koji je tisućama ljudi otvarao oči ne samo za pobožnosti na svetim mjestima nego i za židovsku kulturu, povijest i jezik. I ja sam dobio dio tih duhovnih i intelektualnih darova na teološkom fakultetu gdje mi je profesor Rebić predavao hebrejski, čega se sa zahvalnošću sjećam.

U ratnim godinama Adalbert Rebić se angažirao i politički, ali s dobrom

namjerom da pomogne ljudima koji su tada bili najugroženiji s funkcije predstojnika Vladina ureda za prognanike i izbjeglice. U svojim javnim istupima tijekom posljednjih godina profesor Rebić znao je pokazati i nenačeljenje u svijetu brzog, agresivnog i simplificiranog medijskog govora koji nema vremena za objašnjavanje. Ljudsku vrlinu znao je iskazati i naknadnim promišljanjem, pa i isprikom zbog vlastitih riječi.

I moj posljednji susret s profesorom Rebićem bio je obilježen prijateljskim razgovorom između kršćana i židova, ne samo vjernika, nego u prvom redu ljudi koji dijele veliku zajedničku duhovnu, kulturnu i civilizacijsku baštinu. Bio je to ujedno i jedan od posljednjih nastupa profesora Rebića u javnosti prije nego će ga napasti i u svega nekoliko mjeseci svladati smrtonosna bolest. Bila mi je velika čast uz prof. Rebića sudjelovati u predstavljanju hrvatskog prijevoda i izdanja knjige razgovora koje su vodili i 2010. u Argentini objavili Jorge Bergoglio - tada nadbiskup Buenos Airesa, a danas papa Franjo – i ugledni argentinski rabin Abraham Skorka.

Taj posljednji susret s profesorom Rebićem, o čijem velikom znanstveničkom radu i djelima današnja javnost, pa i ona crkvena, premalo zna i nedovoljno ih cijeni, u uspomeni čuvam kao osobiti dar. Bio je čovjek koji je govorio jezike i ljudske i anđeoske, ali je u sebi nosio i ljubav, prijateljstvo, ljudsku jednostavnost, otvorenost i prisnost, što zasigurno pamte i mnogi članovi židovskih zajednica u Zagrebu i Hrvatskoj. ✨

SPLIT: STRUČNI SKUP O POUČAVANJU O HOLOKAUSTU

EDUKATORI SU MODERNI PRAVEDNICI MEĐU NARODIMA

GOVOREĆI NA SEMINARU O POUČAVANJU O HOLOKAUSTU, KOJI SE ZA UČITELJE I NASTAVNIKE DRUŠTVENIH PREDMETA ODRŽAVA VEĆ JEDANESTU GODINU ZAREDOM, IZRAELSKI VELEPOSLANIK U HRVATSKOJ YOSEF AMRANI REKAO JE, MEĐU OSTALIM, DA SU ODGAJATELJI, ONI KOJI POUČAVAJU MLADE O HOLOKAUSTU I UKAZUJU IM NA PROBLEME SUVREMENOG SVIJETA, MODERNI PRAVEDNICI MEĐU NARODIMA

Učenci osnovne škole Pojišan

Dalmatinska metropola bila je potkraj siječnja domaćin višednevnog Državnog stručnog skupa o poučavanju o Holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti. Radi se o 11. izdanju seminara koji se potkraj svakog siječnja, u povodu Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta, održava za učitelje i profesore društvenih predmeta, dakle za one koji mlade educiraju i o tom najstrašnijem zlu koje je zadesilo ljudski rod.

Organizator seminara je hrvatska Agencija za odgoj i obrazovanje u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta te izraelskim Jad Vashemom, francuskim Memorialom de la Shoah i zakladom Holocaust Edu-

cation Trust iz Irske. I ovog puta se na seminar prijavilo pedesetak učitelja iz cijele Hrvatske, a sudjelovalo je i nekoliko stranih stručnjaka koji se bave edukacijom o Holokaustu. Pohvalno je što se svake godine u seminar aktivno uključuje sve više domaćih stručnjaka, što je dokaz da i Hrvatska ima vrijedne edukatore za to područje. Seminar se održavao u splitskom hotelu „Park“.

Seminar je 26. siječnja otvorila Loran-da Miletić, viša savjetnica za povijest, glavna koordinatorica za poučavanje o Holokaustu. Otvaranju skupa prisustvovali su Susan Cox, veleposlanica Australije, Maggie Nard, zamjenica veleposlanika SAD-a, predstavnici

francuskog veleposlanstva, predstavnici Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Pozdravne govore održali su Vinko Filipović, ravnatelj AZOO-a i Ivo Baldasar, splitski gradonačelnik.

„Ovaj seminar kao događaj treba zapisati u povijesne knjige Splita. Svaka izrečena riječ na ovom seminaru vrijedi višestruko. Jer, ovo je grad iznimno duge prošlosti suživota manjinskih zajednica, a tu su živjeli i Židovi. Holokaust – to je nešto strašno! Taj je događaj osporio osnove ljudske civilizacije. Genocida je bilo i prije, ali ovakav karakter zločina je neprihvatljiv“ rekao je gradonačelnik Baldasar.

Posebnu pozornost svojim je govorom izazvao izraelski veleposlanik u Hrvatskoj Yosef Amrani, koji je već godinama obavezni sudionik seminara. U svom nastupu obratio se i svojim kolegama iz diplomatskog zbora i hrvatskim dužnosnicima. „Odlučio sam ovog puta ne citirati povjesničare, nego vam se obratiti srcem. Zašto sam ovdje? Jesam Židov i jesam predstavnik Države Izrael u Hrvatskoj, pa mi je i dužnost biti ovdje. No, ovdje sam i iz drugih pobuda. Živimo u Europi. Ovdje se prisjećamo povijesti, propagiraju se grupe koje proučavaju antisemitsko učenje, izdaju se knjige o Holokaustu. Ali to nije dosta! U Europi se i dalje javlja antisemitizam, nacionalizam, ksenofobija, mržnja prema Izraelu. Većina ljudi šuti, uvijek se šutjelo, čak i previše... Na koji način izražavamo našu odgovornost? Razočaran sam vodećim ljudima ove i drugih država što se ignoriraju izljevi fašizma i što nema prave reakcije na to. Političari imaju druge ciljeve. Nije

Predsjednica Židovske općine Split Ana Lebl i preživjela žrtva Holokausta Maja Gorjan

kriv samo Joe Šimunić zbog svojih riječi, to je izraz sredine iz koje dolazi i odraz njegove edukacije. Stoga se divim vama, učiteljima, jer ste ovdje zato što ste sami odabrali doći na ovaj skup. Vi vrijedite više jer educirate mlade o Holokaustu – vi učitelji ste prave vođe jer ukazujete na probleme svijeta. Vi, edukatori, ste moderni Pravednici među narodima!“, u emotivnom govoru izrekao je veleposlanik Amrani.

Istoga dana prikazan je dokumentarni film „Kako smo živjeli?“, koji je ustupljen za prikazivanje od strane Imperial War Museuma iz Londona, a koji prikazuje život Židova u istočnoj Europi prije Drugog svjetskog rata. Film je na hrvatski jezik preveo Miljenko Hajdarović.

Kraj prvoga dana seminara zaključila je Ana Lebl, predsjednica Židovske općine Split, koja je sve sudionike ukratko upoznala s poviješću židovske zajednice u Splitu. Zatim se Tea Blagić osvrnula na život i djelo Vida Morpurga, poznatog splitskog Židova s početka 20. stoljeća.

Sutradan, na dan 27. siječnja, sudionici su se okupili u Osnovnoj ško-

li Pojišan, gdje su učenici pripremili prigodan komemorativni program. U parku škole nalazi se spomen-obilježje posvećeno milijunu i pol djece stradale u Holokaustu i tu je položeno cvijeće. Učenici su zatim izveli primjerene recitacije, a na kraju su, u znak sjećanja na žrtve, pustili balone u zrak. Svečanosti je prisustvovao gradonačelnik Baldasar.

Predsjednica splitske Židovske općine Ana Lebl cijelo je vrijeme provela sa sudionicima seminara, a organizirala je i obilazak grada te posjet splitskoj sinagogi. U Općini je govorila Maja Gorjan, preživjela žrtva Holokausta. Rođena je 1937. u Zagrebu, kao Maja Lea Grünwald. Opisala je svoja sjećanja na zatočeništvo u logoru Đakovo, na skrivanje u Slavoniji i, na kraju, u Splitu. Od njezine obitelji gotovo nitko nije preživio Holokaust. Posljednji spomen koji je dobila od svoje majke i koji za nju i danas predstavlja najveću vrijednost jest mala krpena lutkica koju je njena majka načinila u logoru i poslala joj.

Sljedećih dana seminara za govornicom su se izmjenjivali strani i domaći povjesničari: dr. Tal Bruttman iz Francuske, koji je govorio o evoluciji

genocidne prakse i fazama „konačnog rješenja“ u Francuskoj; dr. Chava Baruch iz Jad Vašema s radionicama o životu u getima i otporu za vrijeme Holokausta; Miroslav Šašić, koji se bavio pitanjima kolaboracije, konformizma i konfrontacije u NDH. Po uzoru na Irsku, i Hrvatska je dobila svoju „Kronologiju Holokausta“. Kao nastavno pomagalo predstavio ju je autor Milivoj Dretar. Usporedio je kronologiju europskog Holokausta s hrvatskim, dopunivši je prijedlozima za učeničke aktivnosti. Predstavljeni su i novi nastavni materijali za poučavanje (Miletić, Ozorlić-Dominić), a primjere iz nastavne prakse dali su Lynn Jackson iz Irske te Mladen Tota, Josipa Bilić i Sela Tecilazić.

Državni stručni skup o Holokaustu u Splitu ispunio je očekivanja sudionika. U zgusnutom rasporedu našlo se vremena i za razgledanje starog židovskog groblja na Marjanu. Morpurgov grob dobio je svoj kamenčić. Bilo je prilika i za kraću šetnju i kavicu. Uz staro židovsko groblje, na istaknutom mjestu s prekrasnim pogledom na Split, danas se nalazi kafić „Vidilica“. ☆

Milivoj Dretar

OSNOVNA ŠKOLA „PETAR ZRINSKI“, JALŽABET

POSJET IZRAELSKE KONZULICE

OSNOVCIMA U JALŽABETU JE NA DAN SJEĆANJA O HOLOKAUSTU GOVORILA I IZRAELSKA KONZULICA MICHAL HERSHKOVITZ

Izraelska konzulica govorila je učenicima i o edukaciji o Holokaustu u Izraelu

Osnovna škola „Petar Zrinski“ Jalžabet uključila se u obilježavanje Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta. U Jalžabetu se već više godina provodi nastava koja uključuje tematiku Holokausta. Dvoje profesora s ove škole sudjelovalo je u edukaciji u jeruzalemskom Jad Vašemu. Učenici posjećuju mjesta stradanja, sudjeluju u raznim projektima poput The Crocus i Znanjem protiv mržnje, školu posjećuju osobe koje svjedoče o progonima. Uoči Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta, osmaši su uključeni u integrirani nastavni dan na temu stradanja Židova u Drugom svjetskom ratu. Učenici su sudjelovali u radionicama na satovima povijesti, likovne kulture, hrvatskog jezika i stranih jezika. Teme radionica bile su prilagođene integriranom danu: slike prošlosti, spašavanje Židova u ratu, odgovornost, Dnevnik Ane Frank, djeca u logoru, osvrt na film „Dječak u prugastoj pidžami“. Učenici su ovu temu odlično prihvatili.

Posebni gost škole toga dana je bio Juraj Breskvar, čiji je otac Ivan proglašen Pravednikom među narodima, zbog spašavanja dva židovska dječaka 1942. godine. On je učenicima pokazao medalju i priznanje koje je posthumno dobio njegov otac te s učenicima komentirao taj obiteljski događaj.

Druga gošća bila je konzulica Michal Hershkovitz, zamjenica šefa misije Države Izrael u Hrvatskoj. Unatoč snježnim nepogodama, uspjela je doći do škole i održati predavanje na temu Holokausta. Najprije je prof. Milivoj Dretar

održao uvodno predavanje o tome zašto uopće učimo o Holokaustu i podsjetio na aktivnosti koje se provode unutar škole u edukaciji mladih o zločinima protiv čovječnosti i borbi protiv diskriminacije. Ispričao je, među ostalim, da je u obližnjem selu Kelemen živjela obitelj Steiner koja je jedne ratne večeri odvedena i koja je, zajedno s mnogim drugima Židovima iz Varaždinske županije i cijele Hrvatske, zauvijek završila u Jasenovcu. O toj se obitelji gotovo ništa ne zna, a na mjestu Steinerove kuće danas se nalazi mjesni dom.

Zatim je riječ pripala konzulici Hershkovitz koja je govorila o antisemitizmu, Holokaustu i logorima smrti. Učenici su dobro prihvatili njeno izlaganje te na kraju postavljali pitanja. Konzulici Hershkovitz se susret jako svidio te je svim učenicima koji su prisustvovali predavanju podijelila turističke publikacije o Izraelu, zaželjevši da barem jednom posjete Izrael. Zatim je krenula u obilazak škole, a razgledala je i likovne i književne radove koje su priredili i predstavili sami učenici. „Jako sam ugodno zenađena ovim što sam vidjela i čula o vašoj školi. Lijepo je uređena i opremljena i sviđa mi se kako održavate nastavu. Brojem učenika niste veliki, ali ovo što ste danas organizirali je stvarno veliko. Uz suvremen pristup ovoj inače teškoj temi, učenici su mnogo naučili, a vidim da su ih njihovi učitelji dobro pripremili i informirali. Hvala vam svima na lijepoj organizaciji i toplom dočeku“, rekla je konzulica Hershkovitz. ✨

Milivoj Dretar

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA „OTKRIVAJUĆI SKRIVENO NASLJEĐE“

SJEĆANJE NA KOSOVSKO OBITELJI KOJE SU SPAŠAVALE ŽIDOVE

UZ IZLOŽBU FOTOGRAFIJA ŽIDOVA I KOSOVSKIH OBITELJI KOJE SU IH SPAŠAVALE OD HOLOKAUSTA, U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB JE O TIM POVIJESNIM DOGAĐANJIMA, UZ PREDSTAVNIKE KOSOVSKIH ORGANIZACIJA, GOVORILA VELEPOSANICA KOSOVA U HRVATSKOJ SHKENDIJE GECI SHERIFI

Skup je pozdravila veleposlanica Republike Kosovo u Hrvatskoj Shkendije Geci Sherifi

Malo je poznata uloga Albanaca s Kosova u spašavanju Židova tijekom Drugog svjetskog rata. Izložba „Otkrivajući skriveno nasljeđe“ u Židovskoj općini Zagreb to je vrijeme pokušala osvijetliti sa 40 fotografija Židova i kosovskih obitelji koje su im pružili utočište od progona i sigurne smrti.

Organizatori izložbe bili su Veleposlanstvo Republike Kosovo u Hrvatskoj, Vijeće albanske nacionalne manjine Grada Zagreba, Udruga kosovsko-izraelskog prijateljstva „Dr. Haim Abravanel“ iz Prištine i Predstavnik židovske nacionalne manjine Grada Zagreba. Kao uvod u izložbu, održano je i predavanje na kojem su o nastanku i ciljevima projekta govorili gosti s Kosova.

U ime domaćina uzvanike iz židovske i albanske zajednice pozdravio je predsjednik Židovske općine Zagreb Ognjen Kraus. U publici su bili i predstavnici nekoliko veleposlanstava te Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine i Branko Sočanac, ravnatelj vladinog Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

„Židovska općina Zagreb godinama njeguje dobre odnose sa svim nacionalnim manjinama i svim vjerskim zajednicama. Upoznajući njihovo nasljeđe i običaje, upoznajemo bolje i sebe. Na tome bi trebale raditi sve vjerske zajednice, sve ma-

njine i svi narodi. Tome smo uvijek davali i uvijek ćemo davati podršku“, rekao je Kraus. Sanja Zoričić-Tabaković, predstavnik židovske nacionalne manjine Grada Zagreba, podsjetila je da je Ustavni zakon o nacionalnim manjinama, kroz institute manjinskih vijeća i predstavnika, ojačao zaštitu prava nacionalnih manjina, ali i međusobno povezivanje. Okupljene je upozнала s radom Šoa Akademije kojoj je cilj, kako je rekla, osvijestiti mlade ljude o pravima manjina i pomoći nastavnici-ma u nastojanju da odgoje bolje ljude za bolje društvo.

Skup je pozdravila i nedavno imenovana veleposlanica Republike Kosovo u Hrvatskoj Shkendije Geci Sherifi. Naglasila je obavezu, i građana i predstavnika vlasti, da pomažu ljudima u kriznim situacijama te nužnost podizanja glasa protiv nepravdi i nasilja. „To su činili i kosovski Albanci spašavajući Židove. Osigurali su im siguran prolaz prema Albaniji kao ‘sigurnoj luci’ za Židove. Albanci kao narod imaju povijest vjerske tolerancije prema tradicionalnom kanonu koji je temeljen na ‘besi’, održanoj riječi i pružanju gostoprimstva. Slijedeći takav koncept, Albanci nisu gledali Židove kao strance, nego kao ljude koji trebaju biti zaštićeni i po cijenu velike opasnosti. Uloga Albanaca u tome gotovo je nepoznata svijetu. Ova izložba konačno daje počast obiteljima s Kosova koje to zaslužuju“, rekla je veleposlanica Geci Sherifi. Ujedno je podsjeti-

nastavak na sljedećoj strani

la i na ulogu Izraela koji je među prvima prihvatio albanske izbjeglice s Kosova.

Podatke o spašenim Židovima na Kosovu počela je skupljati još osamdesetih godina prošlog stoljeća Xangyie Ilijazi. „Često me pitaju zašto sam ja kao muslimanka počela proučavati spašavanje Židova na Kosovu. Upravo zato što sam muslimanka, željela sam pokazati da i u našoj kulturi postoji pozitivan odnos prema drugima“, rekla je Ilijazi, predstavljajući projekt. Za sudbinu Židova zainteresirala se živeći kod jedne londonske židovske obitelji prije četrdesetak godina, a kasnije je za to zainteresirala i svojeg brata. Počeli su se dopisivati s Memorijalnim muzejom Holokausta Jad Vašem u Jeruzalemu. Na početku su pronašli obitelj Sadiku iz Gnjilana koja je spasila jednog Židova iz Vranja u Srbiji. Zatim su pronašli obitelji u Prištini, Dečanima, Prizrenu, Peći i Đakovici.

Formalni oblik istraživanje je dobilo 2005. godine osnivanjem Udruge kosovsko-izraelskog prijateljstva „Dr. Haim Abravanel“ (KIFA). Do sada je identificirano više od trideset obitelji na Kosovu koje su spašavale Židove skrivajući ih u svojim kućama ili osiguranjem putovnica za Albaniju. Bilo je tu Židova iz Srbije, Makedonije, Rumunjske, Bugarske, Mađarske, Austrije i drugih dijelova Europe.

„Albanci su Židovima davali muslimanska imena, odjeću i tretirali ih kao članove svojih obitelji. U mnogim slučajevima Židove nije bilo potrebno skrivati. Znalo se za njih, ali zbog ‘besa’, oni nisu bili izdani. Po starom kanonu, albanska kuća

pripada bogu i gostu“, rekla je Xhangyie Ilijazi, potpredsjednica KIFA-e.

Obiteljsku priču ispričao je i Leke Reznici, praunuk Arslana Reznicia, koji je 2008. proglašen Pravednikom među narodima. Priznanje države Izrael i Memorijalnog centra Jad Vašem, Arslan Reznici zaslužio je jer je spasio oko 40 židovskih obitelji pružajući im sklonište u svojem domu u Dečanima. Praunuk Leka, ponosan je na njega i danas kao tajnik KIFA-e pokušava nastaviti pradjedovo djelo.

„Arslan Reznici je prvi kosovski Albanac koji je dobio priznanje Pravednik među narodima. Uvijek ću pamtiti njegove riječi o ulozi Albanaca u spašavanju Židova – bez obzira na to koji je rizik za tebe i tvoju obitelj, ne smiješ nikada iznevjeriti obećanu riječ, besu – rekao je Leke Reznici.

U glazbenom dijelu programa nastupili su Denik Prizreni na klaviru i Nisa Serifi, inače kći kosovske veleposlanice.

Gzim Redžepi, predsjednik Vijeća albanske nacionalne manjine Grada Zagreba, izrazio je nadu da će se nastaviti suradnja sa Židovskom općinom Zagreb. To je rekla i Sanja Zoričić-Tabaković, predstavnica židovske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Izložba je održana u okviru tjedna obilježavanja 6. godišnjice neovisnosti Kosova. Nakon Zagreba, fotografije će biti izložene u Rijeci i Puli. ✨

Veronika Rešković

HOLOKAUST

KOLIKO IMA PREŽIVJELIH?

I U IZRAELU ŽIVI 193.000 OSOBA KOJE SU PREŽIVJELE HOLOKAUST

Svijet se uglavnom povodom obljetnica prisjeti preživjelih žrtava Holokausta. A oni, sve stariji, žive svakodnevno sa svojim problemima, teškoćama, samoćom i bolesti. U Izraelu veliki broj ima i ozbiljnih financijskih problema.

Brojke su tužne: svakoga mjeseca premine više od tisuću preživjelih žrtava Holokausta, a prosječna dob onih koji žive među nama, neki u velikom siromaštvu, sada je 85 godina, prema brojkama koje je, povodom Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta, objavila Zaklada za žrtve Holokausta u Izraelu.

Usprkos odluke izraelske vlade da se tijekom sljedećih godina povećaju iznosi namijenjeni žrtvama Holokausta, čini se da nemali broj preživjelih žrtava u Izraelu i dalje živi u teškim uvjetima.

U Izraelu živi oko 193.000 preživjelih žrtava Holokausta, a Zaklada se brine za njih oko 123.000. Zakladu su osnovale preživjele žrtve Holokausta, a njezin je glavni cilj pružiti svu moguću potrebnu pomoć svojim članovima. Brojke pokazuju da 66 posto od 60.000 preživjelih žrtava Holokausta koje su se obratili Zakladi za financijsku pomoć živi s manje od 850 dolara mjesečno. Svakoga mjeseca Zaklada prosječno primi dvije tisuće novih zahtjeva za pomoć. Zaklada u svome priopćenju ističe da sve starija dob preživjelih žrtava Holokausta povećava i njihove potrebe za lijekovima, medicinskom pomoći, kao i pomoći u kući.

Ove brojke, rekao je direktor Zaklade Rony Kalinsky, pokazuju “tužnu realnost preživjelih žrtava Holokausta u Izraelu. Nemamo još puno vremena da im pomognemo, a one su sve bolesnije, osamljenije, siromašnije”. ✨

T.R.

STO GODINA OD OSNUTKA ZAGREBAČKOG „MAKABIJA“

ŽIDOVI-SPORTAŠI ZNATNO SU PRIDONIJELI RAZVOJU HRVATSKOG SPORTA

U OBILJEŽAVANJU VELIKOG JUBILEJA ZAGREBAČKOG „MAKABIJA“ NA TRIBINI KULTURNOG DRUŠTVA „MIROSLAV ŠALOM FREIBERGER“, U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB, SUDJELOVALA JE I LAKOATLETIČARKA I GIMNASTIČARKA NEKADAŠNJEG „MAKABIJA“ VERA ŠVABENIC ZORIČIĆ

Vera Zoričić, Fredi Kramer i Saša Cvetković

Povodom stogodišnjice zagrebačkog Židovskog športskog i gombalačkog društva „Makabi“, 11. veljače u Židovskoj općini Zagreb, na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiburger“, o radu i uspjesima zagrebačkog „Makabija“ nekad i sad govorili su novinar i publicist Fredi Kramer, sportašica prijeratnog zagrebačkog „Makabija“ Vera Švabenic Zoričić, voditelj današnjeg zagrebačkog „Makabija“ Saša Cvetković i Ivica Jelinek, član švicarskog „Makabija“. U obilježavanju jubileja, nažalost, iz zdravstvenih razloga, nije mogao sudjelovati Zdenko Šternberg, član zagrebačkog „Makabija“ od 1939. do 1940. godine.

Osobito dojmjljiva i dirljiva bila je projekcija starih fotografija, s puno dokumentarnih snimaka raznih sportova i sportaša zagrebačkog „Makabija“, od polovice 30-ih godina prošloga stoljeća pa sve do kraja opstanka tadašnjeg „Makabija“, 1941. godine. Taj opsežni materijal velike dokumentarne i sentimentalne vrijednosti pripremila je Mira Wolf, kuratorica zbirke judačke Židovske općine Zagreb.

U detaljnom predavanju o povijesti zagrebačkog „Makabija“, novinar Fredi Kramer podsjetio je na mnoge važne i ugledne ličnosti židovske zajednice koje su obilježile „Makabijeve“ sportske uspjehe - od gimnastike, nogometa i atletike, do mačevanja, tenisa, plivanja i drugih sportova. „Između dva svjetska rata najveće židovsko sportsko društvo

u Hrvatskoj bilo je u Zagrebu, što je i razumljivo s obzirom na broj Židova koji su tada živeli u Zagrebu“, rekao je Kramer. Poticaj za osnivanje „Makabija“ u Zagrebu dalo je Židovsko akademsko kulturno društvo „Judeja“. Inicijativni odbor sastao se 23. ožujka 1913. godine, a osnivačka skupština Židovskog gombalačkog društva održana je godinu dana kasnije, 25. siječnja 1914.

„Najzaslužniji za tu akciju bili su dr. Otto Braun, dr. Dragutin Zwieback, Julie Kőnig, Hinko Graf, Aleksandar Licht, Hugo Schlesinger i Adolf Licht“, podsjetio je Kramer. Nakon ujedinjenja s omladinskim sportskim društvom, društvo konačno, 1920. godine, dobiva ime „Makabi“. Prvi predsjednik bio je Dragutin Zwieback. Vrlo aktivni su bili i dr. Otto Braun, Zlatko Rosenberg, dr. Hinko Laewy i David Stern. „Te pionire-osnivače posebno ističem jer su oni svojom inicijativom i neumornim radom pridonijeli da se u Zagrebu osnovalo jedno od najelitnijih i najsređenijih športskih društava“, rekao je Kramer. Kao najplodnije razdoblje „Makabija“, izdvojio je period od 1923. do 1937. godine kada su društvo vodili predsjednik Julio Kőnig i tajnik dr. Samuel Deutsch.

U svom izlaganju Kramer je posebno istaknuo značaj gimnastike kao „najvažnije i najmasovnije sportske discipline u ‘Makabiju’“. „S njom se počelo u neuglednoj podrum-

nastavak na sljedećoj strani

skoj vježbaonici Evangelističke škole u Gundulićevoj ulici 28, a nastavilo u novoj dvorani u Palmotićevoj ulici 22. U prvo vrijeme učitelj gimnastičara bio je Rudolf Vrhovec, a od 1929. do 1941. godine profesor Milan Janković. Njegovi najbolji đaci bili su Dragutin Pfeifer, Milan Blažić, Adolf Licht, Lujo Weissman, Samuel Deutsch i Milan Freiberger“, naveo je Kramer.

Vrlo uspješna bila je nogometna sekcija zagrebačkog „Makabija“. Osnovana je na poticaj Židova koji su bili u tadašnjem HAŠK-u – dr. Ivana Spitzera, Hermana Šlosbergera, Milana Šorša i Alfreda Klamera, 30. studenog 1919. godine.

„Prva momčad ‘Makabija’ odmah je bila pri vrhu zagrebačkog nogometnog podsaveza, jer su u nju došli iskusni igrači iz drugih klubova. Nogometna sekcija imala je i dobar podmladak, koji je davao igrače za najbolju selekciju. ‘Makabi’ je u Kraljevini Jugoslaviji bio jedini klub čiji su članovi bili isključivo Židovi“, rekao je Kramer.

Prvu utakmicu nogometaši „Makabija“ odigrali su 25. ožujka 1920. godine protiv rezervnog sastava HAŠK-a. Zbog neuigranosti još mladog „Makabija“ protiv prekaljenog HAŠK-a, rezultat je bio 6:0 za HAŠK. „Rezultat nije bio toliko važan, koliko je važna bila činjenica da se krenulo s javnim nastupima. Židovi su u nogometnom sportu postizali zapažene rezultate. Vješto su se probijali iz razreda u razred zagrebačkog podsaveza, pa su pred Drugi svjetski rat došli i na vrata Savezne lige“, kazao je Kramer. Najpoznatiji treneri nogometnog „Makabija“ bili su Čeh František Koželuh, istodobno i trener HAŠK-a, Danko Premerl, reprezentativni nogometaš HAŠK-a, Concordie i Građanskog, te internacionalac HAŠK-a Branko Kunst. Prvu međunarodnu utakmicu „Makabi“ je odigrao 16. srpnja 1921. godine protiv „Hakoaha“ iz Graza i pobijedio sa 3:1.

Iz redova zagrebačkog „Makabija“ došlo je i više uglednih nogometnih sudaca. Na međunarodnom nivou to su bili Pavao Kauders, Otto Rosenfeld i Bruno Jelinek, a na saveznom Milan Graff, Branko Višnjić, Milan Šorš i drugi. Kao posebno važnog, Kramer je izdvojio Arpada Hahna, „čuvenog zagrebačkog internista i kardiologa“, koji je isprva bio istaknuti igrač „Makabija“, a kasnije godinama tehnički referent i vođa nogometne sekcije. Najjači nogometni sastav „Makabija“ bio je onaj koji je vodio Branko Kunst od 1934. do 1941. godine.

I atletika je vrlo stara sekcija „Makabija“. Osnovana je još 1921. godine. Zapažene uspjehe postizali su Koloman Scheller, rekorder na 800 i 1500 metara, Miroslav Dobrin, dugoprugaš i reprezentativac u hodanju, potom Mirko Mirković, Oskar Tauber, Zdenko Kraus, Pavao Klein i Vili Kaiser.

Mačevalačka sekcija počela je radom godinu dana kasnije. Prvi nastup imali su 1924. na starom Velesajmu u Martićevoj ulici, ali pravi zamah mačevalačka sekcija doživlja-

va 1926. godine, kad se „Makabi“ seli u Palmotićevu ulicu. Među članovima „Makabija“ bilo je nekoliko prvaka Zagreba, Hrvatske i Jugoslavije. Najistaknutiji natjecatelji bili su Hugo Arnstein, Slavko Stern, Miroslav Juhn, Mirko Mirković i Fredi Kahan.

Istodobno s mačevanjem, osnovana je teniska sekcija. Najbolji igrač bio je Alko Kohn. Godinu kasnije, 1923., osnovana je teškoatletska sekcija. Pročelnik je bio Dragutin Rotschils, ujedno i dopredsjednik Teškoatletskog saveza Hrvatske, a referent Eugen Berger. Od hrvača, najbolji su bili Diamant i Fischer.

U „Makabiju“ je od 1930. bila i stolnoteniska sekcija. U sastavu Weiler, Rosenfeld i Müller odmah osvajaju prvenstvo Jugoslavije. Na prvenstvu Jugoslavije 1932. godine osvajaju drugo mjesto, a Zlatko Weiler postaje pojedinačni prvak. Uoči Drugog svjetskog rata bili su osobito jaki. Tada su se isticali Zlatko Weiler i Adolf Heršković.

Boksačka sekcija osnovana je 1932. godine. Prvi veći uspjeh bio je 1934.: prvo mjesto na prvenstvu Zagreba, u sastavu Branko Jungwirth, Leo Polak, Izidor Gotesman Hirtenstein, Schulatais i ostali. O plivanju i veslanju nema puno sačuvanih podataka, ali se zna da je vidnu ulogu imala plivačica Olga Fischer, prvakinja i rekorderka. Sjajni vaterpolisti bili su Miki i Saša Klein, kasnije, poslije Drugog svjetskog rata, poznata braća Strmac.

Fredi Kramer kaže da će i dalje nastaviti s istraživanjem sudjelovanja Židova u hrvatskom sportu, posebno u „Makabiju“, jer još uvijek mnogi ljudi i događaji nisu dovoljno poznati.

„Židovi-sportaši bili su neobično korisni i uspješni, mnogo su pridonijeli razvitku hrvatskog sporta. Nažalost, mnogi od tih divnih ljudi nestali su u vrtlogu rata kao žrtve fašizma, ali sjećanje na njih i njihova djela, ne samo kao na vrsne sportaše, nego i na velike mecene i promicatelje hrvatskog sporta, prisutno je i danas. I zato ih nikada nećemo i ne smijemo zaboraviti. Hvala im i slava“, zaključio je Kramer.

Vera Švabenic Zoričić prisjetila se svojih doživljaja u „Makabiju“, gdje je trenirala gimnastiku i laku atletiku. Obožavala je, kako je rekla, ruče, švedske ljestve, ritmiku i ples. Bacala je i kuglu i koplje. „Došla sam u ‘Makabi’ otprilike kao četrnaestogodišnjakinja, oko 1936. godine. Naš voditelj Milan Janković se puno angažirao. Dao nam je puno podstreka. Svi smo bili oduševljeni. Nije bilo ni jednog dana da je netko bez veze izostao“, ispričala je Vera Švabenic Zoričić. Vježbalo se puno, svakog dana od ponedjeljka do četvrtka po tri-četiri sata. „To je bio jedan entuzijazam i veselje. Bilo je to jedno prijateljstvo. Veselili smo se uspješima svakoga od nas. Ne sjećam se ni jednog sukoba“, rekla je. Najradije se sjeća jednog lijepog običaja: nakon svake priredbe natjecateljice su dobivale veliku čokoladu s lješ-

njacima. „Htjela sam prenijeti na svoju djecu da se bave gimnastikom, ali, nažalost, nisam uspjela. Gimnastika je jedno veliko zadovoljstvo“, poručila je Vera Švabenic Zoričić.

Današnji zagrebački „Makabi“ postoji simbolički. Samo je jedna sekcija: borilačke vještine jiu jitsu. Od 1997. godine voditelj je Saša Cvetković, poznatiji kao potpredsjednik Židovske općine Zagreb. „Vježbamo u podrumu ŽOZ-a. Od 2005. godine, kada smo renovirali prostor, kroz klub je prošlo više od 20 osoba. Nadam se da će ‚Makabi‘ živjeti i dalje. Nažalost, mi smo malobrojna zajednica. Većinu individualnih sportova, kao što su plivanje i tenis, teško je pokriti, ali i u tome pokušavamo napraviti jedan korak dalje“, rekao je Cvetković.

Zagrebački „Makabi“ od 1993. godine sudjeluje i na „Makabijadama“ u Izraelu. Cvetković je posebno izdvojio 2001. godinu, kada je iz Hrvatske bila samo jedna učesnica, ali je osvojila dvije medalje. „Nažalost, zbog financijske situacije nismo u mogućnosti poslati na ‚Makabijade‘ brojne delegacije kao neke druge države, ali se trudimo. Nadamo se da ćemo iduće godine uspjati poslati mlađu delegaciju u Berlin na Europske ‚Makabi‘ igre“, rekao je Cvetković. Ina-

če, troškovi odlaska jedne osobe na „Makabijadu“ u Izrael iznose, kako je rekao Cvetković, više od 5.000 američkih dolara. „Prošle godine ispalo je dosta nefer od Svjetske Makabi konfederacije što su od nas uvjetovali 2.000 američkih dolara po osobi samo za participaciju. Istovremeno, neke nama susjedne zemlje dobivale su aranžmane za 200 američkih dolara ili potpuno besplatno. Poslat ćemo jedno oštro pismo Svjetskoj Makabi konfederaciji, zahtijevajući da se svi počnu tretirati jednako“, najavio je Saša Cvetković.

Ivo Jelinek iz Švicarske govorio je o svojim sportskim iskustvima u tamošnjem „Makabiju“. On već 35 godina živi u Ženevi i za to vrijeme često je nastupao s „Makabijem“ i u Švicarskoj i u drugim zemljama. „Sudjelovao sam na šest ‚Makabijada‘, u Izraelu. Prvo s košarkom, a onda s tenisom. Tamo su veličanstvena otvaranja, s gotovo 40.000 gledatelja. Bili smo i u Berlinu, Beču, Antwerpenu, Marseillesu, Glasgou i Rimu. Sportska druženja su mi donijela veliko zadovoljstvo, a možda malo manje mojoj supruzi, zbog mojih odsustava“, rekao je Jelinek, koji je bio deset godina predsjednik „Makabija“ iz Ženeve i potpredsjednik švicarskog „Makabija“. ✨

Veronika Rešković

ŽIDOVSKA OPĆINA ZAGREB – ŽENSKA SEKCIJA

USVOJEN PROGRAM AKTIVNOSTI ZA OVU GODINU

GLAVNE AKTIVNOSTI BILE BI NASTAVAK SOCIJALNOG PROGRAMA I INTENZIVIRANJE SURADNJE S DRUGIM ŽENSKIM SEKCIJAMA, KAKO U HRVATSKOJ TAKO I U SUSJEDNIM ZEMLJAMA

Ove godine održana su dva sastanka Ženske sekcije Židovske općine Zagreb. Najprije je održan sastanak 15. siječnja, kada je na dnevnom redu bio prijedlog aktivnosti Ženske sekcije za 2014. godinu, a poslije toga, budući da je 15. siječnja bio praznik Tu B'Svat, sve su članice sudjelovale na zajedničkoj proslavi tog blagdana.

Naravno, proslavu naše male židovske Nove godine (Roš Hašana Leilanot, Hamišoši) vodio je rabin Luciano Moše Prelević, a za prigodno lijepo prostrt stol i kolače zasluga je bila ekipe s našom Marijom na čelu. Kako je to „Nova godina drveća“, kada se sve budi iz zimskog sna, na stolu je, prema tradiciji, obavezno bilo voće, a posebno sedam vrsta plodova kojima se Erec ponosi: pšenica, ječam, grožđe, masline, datulje, smokve i šipak (nar). Bio je tu i blagoslov uz košer vino sa željom da nam godina koja dolazi bude slatka i sretna, pa je tako u ugodnom raspo-

loženju protekao prvi ovogodišnji sastanak Ženske sekcije.

Na ovaj je sastanak poslije dužeg vremena došla Kira Kardum, koja je zbog bolesti bila odsutna, a u prošlom mandatu bila je predsjednica Ženske sekcije, na čemu joj treba zahvaliti i zaželjeti uspješan nastavak liječenja.

Drugi sastanak održan je 12. veljače. Na dnevnom redu je bilo usvajanje Programa aktivnosti za 2014., koji je predložila dr. Sida Ozmo-Steiner, predsjednica Ženske sekcije ŽOZ-a. No najprije je podnijela kraći izvještaj o sastanku predsjednica ženskih sekcija židovskih općina iz Hrvatske, koji je bio održan u Opatiji, zahvaljujući dr.sc. Meliti Švob, prilikom tradicionalnog boravka članova Udruge preživjelih žrtava Holokausta u Opatiji. Tako je skup informiran da će Konferencija Unije židovskih žena biti 2.

nastavak na sljedećoj strani

S jednog od nedavnih sastanaka Ženske sekcije

svibnja u Pragu. I ove godine su u središtu pažnje nastojanja za veća prava žena, borba protiv zlostavljanja (trgovine bijelim robljem), zatim za ravnopravnost, pa među ostalim i zahtjev da i žene mogu moliti pred Židom plača u Jeruzalemu. Na konferenciju u Prag ići će kao naša predstavnica dr. sc. Melita Švob. Druga konferencija održat će se u Berlinu od 24. o 27. kolovoza ove godine, a bit će to konferencija Svjetske organizacije djece koja su preživjela Holokaust.

Također smo bili informirani o radu ženskih sekcija u Splitu, Osijeku i Rijeci, a kako je ove godine u Opatiju došla i predstavnica ženske sekcije iz Subotice Ruža Lazović, posebno je istaknuta aktivnost njihovih članica u uspješnoj organizaciji svakodnevnih okupljanja, a osobito za šabat i blagdane.

Poslije toga je predsjednica Ženske sekcije dr. Sida Steiner-Ozmo izložila Program aktivnosti Ženske sekcije ŽOZ-a za 2014. godinu, koji je usvojen. Glavne aktivnosti bile bi, kao prvo, nastavak socijalnog programa (uz posjete i pružanje pomoći), zatim intenziviranje suradnje s drugim ženskim sekcijama. S obzirom na aktivnost subotičke ženske sekcije i njihov poziv, pokušat će se organizirati odlazak u Suboticu. U ožujku bismo ostvarili zajedničko druženje

svih članica i ručak u Hotelu "Palace" (posebno zbog članica koje ne mogu ići na izlete i nisu bile u Opatiji). Zatim bi se, u okviru Ženske sekcije, osnovao čitateljski klub (na prijedlog mr.sc. Narcise Potežice). Također bi se skupljale stare fotografije, kako bi se mogla postaviti izložba s temom "Iz naših obiteljskih albuma". Prijedlog Bjanke Auslender bio je da se sredi dosadašnja dokumentacija (arhiva) ženske sekcije koja ima u našoj općini dugu tradiciju. Ona je postavila i pitanje o radu knjižnice u ŽOZ-u. Jedan od prijedloga bio je i organizacija "bazara" (prodaje raznih predmeta), jer bi se u takvoj dobrotvornoj akciji mogla prikupiti dodatna sredstva.

Na kraju, kao najbolja ilustracija želje da sastanci Ženske sekcije budu što sadržajnije, bilo je organizirano prikazivanje dva DVD filma koji su bili prezentirani u sklopu predavanja u Opatiji: prvi o Ženskoj sekciji u Subotici i drugi, pod naslovom "Jevrejska opština Subotica". Tako su se svi mogli upoznati s povijesnim razvojem i sadašnjim životom i radom Židovske općine u Subotici, uz osobit prikaz djelovanja ženske sekcije, koja je uzorna, posebno kada je riječ o očuvanju i njegovanju tradicije. ☆

Mr.s. Narcisa Potežica

SARAJEVO: OMLADINSKI SEMINAR

DO BOLJEG MEĐUSOBNOG UPOZNAVANJA

INICIJATIVOM JEVREJSKE OPŠTINE SARAJEVO, VEĆ ŠESTU GODINU ZAREDOM OKUPILI SU SE MLADI IZ ŽIDOVSKIH ZAJEDNICA S PODRUČJA BIVŠE JUGOSLAVIJE, KAKO BI NAUČILI NEKE VAŽNE I KORISNE INFORMACIJE, UPOZNAVALI SE, DRUŽILI I ZABAVLJALI

Potkraj siječnja održan je na Trebeviću, planini jugoistočno od Sarajeva, omladinski seminar pod nazivom „Sarajevo 2014“. Već šest godina zaredom Jevrejska opština Sarajevo okuplja mlade članove židovskih zajednica s područja bivše Jugoslavije, dobi od 13 do 18 godina, nudeći im priliku da puno toga nauče, dobro se provedu i druže se s prijateljima koje imaju priliku sresti samo na ljetovanjima ili sličnim seminarima.

Ove je godine, jednako kao i prošle, za mjesto održavanja seminara odabran „Napretkov dom“ na Trebeviću. Ovaj planinarski dom preuređen je prije dvije godine i ima odlične uvjete, pa je bilo i logično da se lokacija neće mijenjati.

Na planini je naravno najljepše kada padne snijeg. Međutim, kako ove zime snijega gotovo uopće nije bilo, svi smo bili iznenađeni što je snijeg padao baš tog vikenda i stvorio još bolji ugođaj, omogućivši nam da program proširimo, ubacivši šetnje po snježnoj planini.

Tema seminara bila je „Jevrejsko putovanje“. Ideja je bila da se mladi upoznaju sa židovskim zajednicama iz regije: da nauče ponešto o prošlosti svake zajednice, da čuju informacije o trenutnim aktivnostima, broju članova, da vide kakve su sličnosti i razlike među zajednicama u običajima, tradiciji, načinu djelovanja...

Predavanja su, za razliku od prethodnih godina, držali madrihimi koji su mlade doveli na seminar;

Učesnici omladinskog seminara okupljeni u sarajevskoj sinagogi

bili su, dakle, iz raznih gradova i država, te su mogli predavanja upotpuniti specifičnim svojim iskustvima.

Osim predavanja imali smo izlet u Sarajevo, uz posjet Muzeju Jevreja, polaganje vijenaca na jevrejskom groblju i odavanje počasti žrtvama Holokausta. Posjetili smo i galeriju gdje je upravo tada bila postavljena izložba „Logor u Đakovu“, koju je priredila Lea Maestro. Osim toga imali smo i projekciju filma „Kad svane dan“ Gorana Paskaljevića, uz vrlo zanimljivu diskusiju nakon nje. Istaknuta je bila važnost obilježavanja svih godišnjica vezanih uz Holokaust, jer na taj način možemo pomoći da se zlo nalik Holokaustu nikada više ne dogodi. Tako-

đer smo imali prekrasan Kabbalat Šabat i dražesnu Havdala, koje je, kao i obično, vodio Igor Kožemjakin. Imali smo i izraelski ples, krav maga, aerobic, art... Drugim riječima, puno ozbiljnih, edukativnih sadržaja, ali i pregršt zabave. Upravo tako kako i treba biti ako želimo da mladi i dalje pokazuju interes za ovakve seminare.

Pohvalno je što smo ove godine iz Hrvatske imali četvero učesnika seminara i čak troje madrihima. U cjelini je broj učesnika ove godine bio veći nego prethodne, pa se nadam da to znači da ovaj seminar ima budućnost i da će još mnogo godina okupljati mlade koji su zainteresirani da uče i budu aktivni u svojim zajednicama. ☆

Nives Beissmann

LUDBREG

BLAGDANSKI UGOĐAJ UZ IZRAELSKE PLESOVE

PRIGODNA KOREOGRAFIJA „POZDRAV JUDEJSKIH PASTIRA“, KOJA JE UKLJUČIVALA TRADICIONALNE IZRAELSKE NARODNE PLESOVE, BILA JE IZNENAĐENJE KOJE JE PUBLIKA, OSOBITO MLADA, OD SRCA PRIHVATILA

Dogovor prije plesa

Blagdanski koncert kojim Kulturno-umjetničko društvo „Anka Ošpuh“ Ludbreg (osnovano 1976.) pozdravlja svoju vjernu publiku na kraju svake godine, ove je godine ugodno iznenadio sve gledatelje koji su do kraja ispunili kinodvoranu Pučkog otvorenog učilišta „Dragutin Novak“ u Ludbregu. Već naviknuta na hrvatske narodne plesove, tamburicu i podravske, slavonske ili zagorske napjeve, publika je odjednom utihnula kad je čula blejanje ovaca i njihovo prepoznatljivo zvonckanje. Polumrak na pozornici pridonio je ugođaju jedne noći u Judeji od prije dvije tisuće godina.

Novozavjetna priča poslužila je kao temelj prigodne koreografije „Pozdrav judejskih pastira“. Autor koreografije je Milivoj Dretar, ujedno i voditelj Velikog folklornog ansambla KUD-a. Plesove je naučio tijekom boravka u Izraelu prije nekoliko godina, od plesnog voditelja Yehude Ben Harusha.

Koreografija je uključivala plesove: Roah veRoah (Pastiri i pastirice), Nigun Atik (Stara pjesma), Hora Medura (Kolo oko logorske vatre) i VeDavid Jefe Enajim (I David imade lijepe oči). To su tradicionalni izraelski narodni plesovi koji se izvode u domovini i dijaspori. Izvedeni su u formi pet parova.

Sve je završilo zajedničkom pjesmom „Hevenu shalom aleichem“ (Donosimo vam mir). Ludbreški plesači, mahom adolescenti, oduševljeno su prihvatili novi ples. Bilo je to nešto novo za njih – plesovi i kultura drugog naroda. „Super mi je ovaj ples, nismo nešto takvo prije plesali. Koraci nisu teški i cijelu smo koreografiju svladali za mjesec dana. Nadam se da ćemo imati još prigoda za izvođenjem takvih plesova“, rekao je Mihael. Izvornih nošnji nije bilo, ali se donekle prikladna odjeća nabavila bez problema. Nije bilo važno – svi su uživali i barem na trenutak zamislili da se nalaze daleko u Izraelu. ✨

ZIMOVANJE U OPATIJI ZA PREŽIVJELE HOLOKAUSTA

ZDRAV, UGODAN, RAZNOVRSTAN I ZANIMLJIV PROGRAM

ZIMOVANJE U OPATIJI ZA PREŽIVJELE HOLOKAUSTA, KOJE IMA VEĆ OSMOGODIŠNJU TRADICIJU, IZ GODINE U GODINU SUDIONICIMA NUDI SVE VIŠE ZADOVOLJSTVA, ZABAVE I RADOSTI

Svečanu šabatnu večeru u Opatiji vodio je, dakako, rabin Luciano Moše Prelević

Zimovanje u Opatiji za osobe u Hrvatskoj koje su preživjele Holokaust, postalo je tradicija koja se, u okviru projekta „Cafe Europa“ Claims konferencije, održava već osmu godinu. S ciljem da omogući druženje osoba koje su preživjele Holokaust, taj je projekt, uz već organiziranu pomoć socijalnih fondova i razne vrste kompenzacija, kod nas započeo 2007. godine.

Dr. Melita Švob i Udruga preživjelih Holokausta preuzele su već od 1998. godine brigu da osobe koje su preživjele Holokaust ostvare prava na razne vrste kompenzacija, među

kojima su bile najvažnije: Švicarski fond za oko 900 osoba iz cijele Hrvatske, naknada za boravak u logorima, CEEF penzije (oko 480 osoba), naknade za boravak u getima i, uz to, najnovije molbe (preko 50) koje se tiču novih, proširenih mogućnosti. Osnovan je Arhiv i sakupljena važna dokumentacija o stradanjima u Holokaustu; baze podataka o žrtvama Holokausta dostupne su na stranici www.cendo.hr.

Upravo su taj rad i dugogodišnja suradnja s osobama koje su preživjele Holokaust doprinijeli našem konceptu druženja s rekreacijsko-kulturnim sadržajima. Iako je osnovni pro-

Predavanje dr.sc. Melite Švob o Holokaustu za opatijske učenike pažljivo su pratili i sudionici „Opatije 2014.“

nastavak na sljedećoj strani

Kao i prijašnjih godina, mr.sc. Narcisa Potežica održala je predavanje o novim knjigama židovskih autora

gram godinama ostao isti, svake je godine pridodan i neki novi sadržaj.

Zimsko druženje u Opatiji preraslo je u projekt svih Židovskih općina u Hrvatskoj. Na "Opatiji 2014" bili su članovi židovskih općina Zagreba, Slavonskog Broda, Splita (i Šibenika), Osijeka, Rijeke, Čakovca, Dubrovnika (donacijom), a i gosti iz Subotice.

Ove godine organizirali smo svakodnevnu gimnastiku u bazenu i dvorani, s našom novom fizioterapeutkinjom Nikolinom Lisicom. U programu posjeta Židovskoj općini Rijeka bila je i promocija knjige „Povijest židovske zajednice grada Opatije“ (urednici Filip Kohn i Jolanda Todorović) u Gradskoj vijećnici Rijeke.

Iako nam vrijeme nije bilo sklono, organizirali smo izlet u istarske gradove Roč i Vodnjan, uz odlično novo stručno vodstvo. U Vodnjanu smo imali ručak s morskim specijalitetima. Za organizaciju prijevoza zahvaljujemo se Biserki Kohn iz ŽO Rijeke.

Kao i svake godine, mr.sc. Narcisa Potežica održala je predavanje o novim knjigama židovskih autora, kao i o sajmovima knjiga i drugim događanjima u izdavačkoj djelatnosti. Dr. Jelica Polak-Babić organizirala je Klub seniora i vodila bo-

gatu i uzbudljivu tombolu. Drago Kohn iz Židovske općine Osijek održao je predavanje (uz prikazivanje filma) o Židovskoj općini Subotica, s kojom ŽO Osijek blisko surađuje. U diskusiji koja se zatim vodila sudjelovali su i gosti iz Subotice: bračni par Aleksandar i Matilda Nećak i Ruža Lazović. Dogovorena je daljna suradnja i posjet Subotici.

Unija židovskih žena Hrvatske održala je u Opatiji godišnji sastanak svog predsjedništva: predsjednice dr.Melite Švob, dr. Side Ozmo-Steiner (Zagreb), Rine Bruminni (Rijeka), Maje Gorjan (Split) i Verice Greganović (Osijek). Podneseni su izvještaji, planovi, prodiskutirani problemi, suradnja, skoro konferencija ICJW u Pragu itd.

Dr. Melita Švob održala je predavanje o Holokaustu u Hrvatskoj za učenike škole u Opatiji (projekt Irene Deže iz Rijeke), nakon kojeg je bila diskusija i druženje s osobama koje su preživjele Holokaust. Učenike i njihove učitelje počastili smo kolačima i sokovima.

U toku dana projicirani su filmovi zabavnih i poučnih sadržaja. Budući da je boravak bio na bazi polupansiona - samo doručak i večera - i da u hotelu nije bilo moguće dobiti ručak, u vrijeme popodnevni predavanja servirali smo maces, sokove i kolače, za što se brinula Marija Cvetković.

Veseloj atmosferi i zabavi prodonio je i orkestar iz Osijeka s Krunoslavom Šternom na čelu. Njegov je dolazak poduprla i ŽO Osijek. Za židovske viceve pobrinula se, kao i uvijek, Lea Kriesbacher.

Prof.dr. Renato Matić održao je predavanje o ljudskim pravima i demokraciji, koje je bilo saslušano s velikom pažnjom i poračeno diskusijom.

Na dan kada su nam stigli gosti iz Zagreba i Židovske općine Rijeka, te dogradočelnica Opatije, direktor Hotela Opatija, direktorica i učitelji škole iz Opatije, predsjednik Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj dr. Ognjen Kraus, predsjednik ŽO Čakovec dr. Andrej Pal, veleposlanik Izraela u Hrvatskoj Yosef Amrani i rabin Luciano Moše Prelević, prvo je bilo paljenje svjećica, zatim koktel za učesnike i uzvanike te svečana šabatna večera koju je vodio rabin Prelević.

Zahvaljujemo se agenciji Adriatours preko koje smo organizirali boravak, osoblju hotela Opatija na ljubaznim uslugama, CENDU (dr.Švob) za tehničku potporu i brojnim volonterima. Posebnu zahvalnost izražavamo mladoj suradnici Andrei Cvetković, koja je svojim znanjem i aktivnošću pomogla uspjehu Opatije 2014.

Projekt su svojim donacijama omogućili: Claims konferencija (projekt Cafe Europe), JOINT, ŽO Zagreb koja je dala najveći doprinos i košer večeru, te ŽO Osijek, Rijeka, Dubrovnik, Savjet za nacionalne manjine RH, Ženska sekcija, Klub seniora, Cendo, Udruga preživjelih Holokausta u Hrvatskoj. ✨

Dr. Melita Švob

NOVE KNJIGE

POVIJEST ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE GRADA OPATIJE

U NAKLADI ŽIDOVSKJE OMLADINE RIJEKE (SIMHA) I ŽIDOVSKJE OPĆINE RIJEKA OBJAVLJENA JE KNJIGA „POVIJEST ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE GRADA OPATIJE“, KOJU SU UREDILI FILIP KOHN I JOLANDA TODOROVIĆ

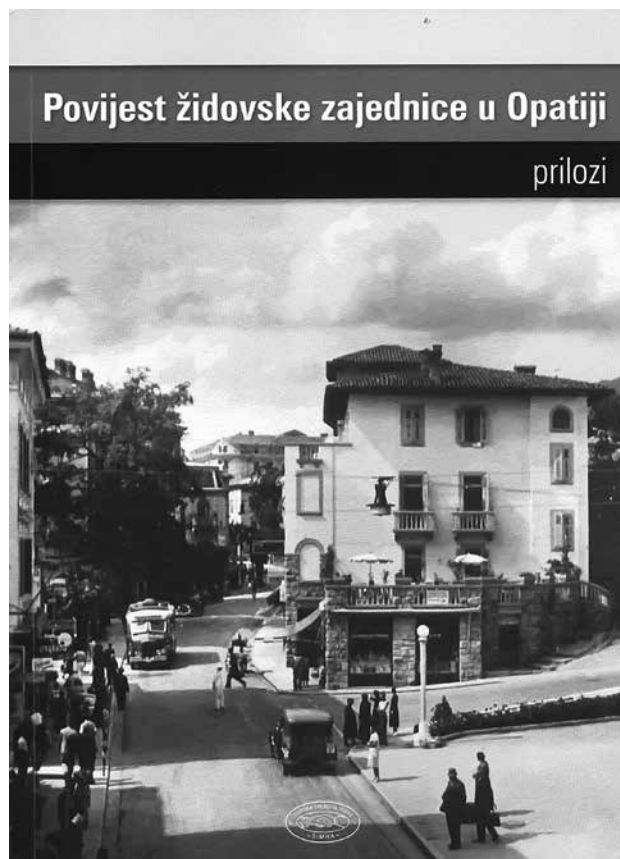
Piše Amir Muzur

Govorenje i pisanje o Židovima može podsjetiti na generalizacije i simplifikacije koje su, uostalom, u povijesti znale već toliko puta dovesti do kobnih stranputica. Međutim, govoriti o prinosima židovske zajednice lokalnom razvitku opravdano je, pa i nužno za razumijevanje pojedinih fenomena. Jedan takav fenomen, još uvijek neispričan i svakako neproučen do kraja, jest fenomen Opatije.

Do proboja priobalne ceste i veze s Rijekom 1843. (via Volosko), koja je do Opatije dovela karuce riječkog patricija Higina Scarpe, odnosno, osobito, do povezivanja Rijeke željezničkom prugom s Bečom 1873. (via Pivka), koja je, pak, svrnula pogled moćnog generalnog direktora bečkog Društva južne željeznice (Südbahngesellschaft), Opatija je bila tek veće selo ribara i tkalja, bez posebne perspektive i prilike. Međutim, spomenuti su prometni projekti prometnuli u, zapravo, kratko vrijeme selo u zvijezdu kontinentalnih razmjera, baš kao što se simpatično ofucano čeljade ponekad, u ime talenta nanjušenog u bistrim očima, dobrohotnošću slučajnog mecene pogurne iz bijede i prosječnosti prema blistavoj estradi.

Kako bilo da bilo, Opatija je u svega tridesetak godina, 1884.-1914., dobila desetine hotela, vila i dogradnji postojećih objekata, parkove zarad kojih i dandanas prima državne nagrade, riješena pitanja vodoopskrbe (doduše, samo za glavnu ulicu, kao i druge pogodnosti), odvodnje otpadnih voda, odvoza i spaljivanja smeća (što je svakako bilo bolje riješeno nego danas), lokalnog transporta (tramvaj je od matuljske željezničke stanice vozio preko Voloskog i Opatije do Lovrana) i koješta drugo. Dinamika razvitka koju u današnje vrijeme, kada svi pamtimo samo varijacije kriza, recesija i „stabilizacija“, ne možemo uopće pojmiti, privukla je, jasno, sve ljude poduzetna duha i odvažnosti, među kojima liječnike, ljekarnike, trgovce i druge. Opatija je, dakle, u ta vremena u dobroj mjeri nalikovala Sjedinjenim Državama: bila je mjesto koje jamči posao i kompetitivno tržište, brzu i dobru zaradu, i u kojemu vas, zbog brzine življenja i šarolikosti imigracije, uglavnom nitko ne pita tko ste i odakle ste.

Sve je to moralo biti privlačno prvenstveno istočnoeuropskim Židovima, vazda umornima od nerazumijevanja i šikaniranja okoline, ali i uvijek budnima i spremnima na novu poslovnu priliku i nov početak. Prvi Židov koji je doselio u Opatiju bio je, vjerujemo, Albert Szemere (1846.-1922., prethodno Steiner) iz istočnomadžarske Gyome, koji je 1884. otvorio ordinaciju kao „specijalist za bolesti prsiju, grla i živaca“ u svojoj vili Szemere (Paola) nad Lukom. Potom se doselila obitelj Virag (1889.), a onda Nathani, Tipografi, Szigeti (1892.) i svi drugi. Židovska je zajednica od samog početka skrivila za bogosluž-

je (u pansionima Sternovih i Breinerovih), uređenje groblja (1912.) i drugo, ali je pravi zamah dosegla tek nakon Prvog svjetskoga rata, planirajući i gradnju vlastite sinagoge i potom, kada projekt nije realiziran, kupnjom zgrade koju će u tu svrhu preurediti.

I tu dolazimo do najnovije knjige o povijesti ove zajednice. O opatijskim se Židovima već pisalo – od Teodora Morganija do Antona Girona, Silve Bon i Sanje Simper – pa ipak, najnovija knjiga donosi podosta novosti. Prije svega, riječ je o jedinstvenom „amalgamu“ osobnog, subjektivnog svjedočanstva Barbarda Nathana (1881.-1968.), dugogodišnjega predsjednika Zajednice, i objektivne akuradne studije neostvarenog projekta opatijske sinagoge velikog znalca povijesti graditeljstva i docenta zagrebačkog Arhitektonskog fakulteta, dr. sc. Zlatka Karača (r. 1961.).

Nathanova sjećanja bila su poznata, ali nikad dosad objavljena u cjelovitom prijevodu (Tanja Grubišić), a zanimljiva su s iskrenosti kojom autor govori o amoralnom rabinu ili lukavim pokušajima da se dodvoravanjem talijanskom kralju dođe do sredstava za gradnju hrama. Karačeva analiza, pak, potkrijepljena nepoznatim arhivskim i fotografskim materijalima, ot-

nastavak na sljedećoj strani

S predstavljanja knjige u riječkoj Gradskoj vijećnici, 2. veljače: Filip Kohn, jedan od urednika knjige, dr. Nana Palinić, jedna od recenzentica knjige i dr. Amir Muzur jedan od promotora knjige

kriva projekt koji bi, da je realiziran, Opatiji podario jednu od najvećih arhitektonskih (i turističkih) atrakcija. Dva dijela knjige zapravo su komplementarna, budući da svojim „antipodskim“ pristupima odlično nadopunjuju jedan drugoga i, tek uzeti kao cjelina, pripovijedaju živahnu sagu o najvažnijem i najprosperitetnijem periodu djelovanja Zajednice na opatijskom tlu.

Vodeći tijekom gotovo čitave prve polovine XX. stoljeća najmanje 40% opatijskih sanatorija, ordinacija i apoteka, te dobar dio banaka i trgovina, Židovi su u Opatiju ugradili prinos koji bi se mogao nazvati i presudnim za uzlet grada. Njihovo inoviranje ljekovitih preparata i procedura, kao i turističke ponude općenito, neraskidivo je utkano u mondenu slavu i ugled Opatije koji, na tim zasadama, zapravo još uvijek traje. No, ako već talijanski „rasni zakoni“ potkraj 1930-ih i nisu

uspjeli ili namjeravali bitnije ugroziti židovsku kulturu i opstanak, fizičko istrebljenje u režiji Nijemaca učinilo je to vrlo pedantno i brzo, u samo godinu i po dana 1943.-1945. Prema listi iz 1938., u Opatiji je živjelo 389 Židova, nerijetko netom prebjeglih iz Austrije i Njemačke: prema popisu iz 1991., u Opatiji ih živi stotinu puta manje – četvero.

Tople priče, poput onih koje je iz zaborava izvukla Sanja Simper o Breinerima i Sternbachovima, pomoći će nam u vječitoj borbi protiv mržnje prema različitosti više od zakona i zabrana. Poznate priče, kao i one još neistražene – poput epopeje o Schanzerima, orođenim s njemačkim grofovima Auerspergima, koji su se skrasili u Saõ Paulu i Napulju – kriju empatijski potencijal, ali možda i potencijal novog razvojnog zama-ha Opatije: pa zar bi itko, čak i ako je morao otići u žurbi i s gorčinom, mogao posve zaboraviti najljepši grad na svijetu? ☆

NOVE KNJIGE

RAZUMJETI STOLJEĆE

PRED ISPUNJENIM AUDITORIJEM ŽIDOVSKJE OPĆINE ZAGREB, KNJIGU NJEMAČKOG POVJESNIČARA DANA DINERA „RAZUMJETI STOLJEĆE“, KOJU JE OBJAVILA NAKLADNIČKA KUĆA „FRAKTURA“, PREDSTAVLJU SU ISTAKNUTI ZNANSTVENICI ŽARKO PUHOVSKI I TVRTKO JAKOVINA

Prvo ovogodišnje predstavljanje knjiga na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiberg“ u Židovskoj općini Zagreb bilo je posvećeno djelu uglednog njemačkog povjesničara Dana Dinera „Razumjeti stoljeće“ u izdanju nakladničke kuće Fraktura. Gotovo simbolički, knjiga se predstavlja u Hrvatskoj upravo u godini u kojoj svijet obilježava 100. godišnjicu početka Prvog svjetskog rata. To je rat koji je, čulo se na predstavljanju, u bitnome obilježio ne samo 20. stoljeće, što je i tema Dinerove knjige, nego i svijet kakav danas poznajemo.

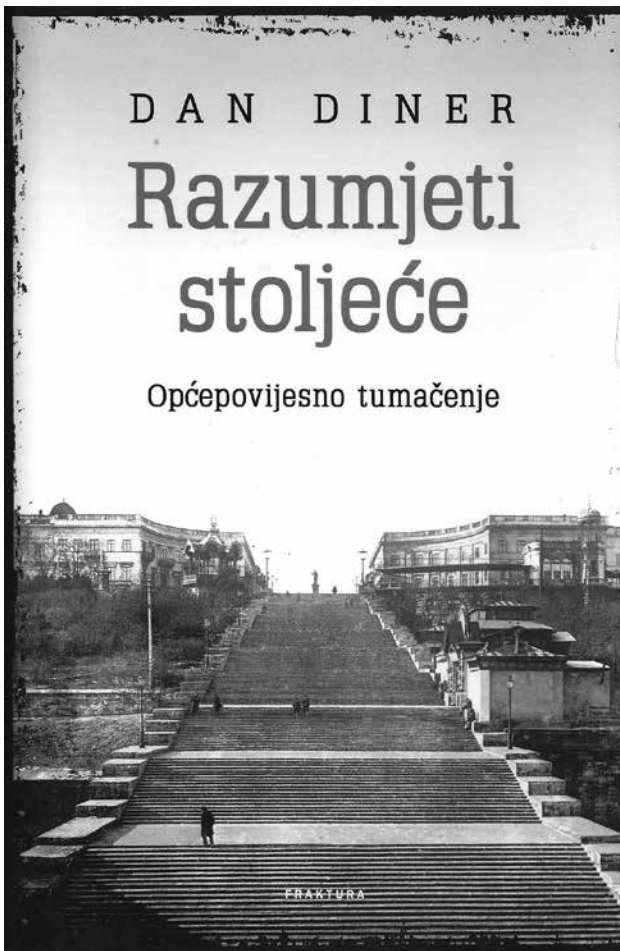
Povjesničar Diner predaje na sveučilištima u Njemačkoj i Izraelu. Izdavač ga predstavlja kao istraživača koji se najviše bavi

Žarko Puhovski, Tvrtko Jakovina i Seid Serdarević

Bliskim istokom i njemačkom poviješću te odnosom pamćenja i sjećanja. U knjizi „Razumjeti stoljeće“, Diner povijest 20. stoljeća sagledava iz naoko rubne perspektive ‘malih’, pretežito istočnoeuropskih, država. Knjiga je prvi puta izašla u Njemačkoj 1999. godine.

„Riječ je o jednom pomalo drugačijem pogledu na 20. stoljeće i silnice koje su odredile i našu suvremenu političku stvarnost. Dan Diner je uspio na 250-300 stranica dati pogled na opće stanje stvari, kako su se stvari razvijale u 20. stoljeću, iz jednog drugog kuta koji nije nužno zapadnoeuropski. Nije slučajno što su na naslovnici knjige slavne stube u Odesi, koje poznajemo iz filma ‘Krstarica Potemkin’. Naime, upravo taj pogled s Crnog mora, iz Odeze, istočne i srednje Europe, jest onaj koji ovoj knjizi daje posebno značenje“, rekao je Seid Serdarević, glavni urednik Fraktura. Pohvalio je i izvrstan prijevod Seada Muhamedagića.

Da se radi o originalnoj interpretaciji i izvrsnoj knjizi koja je „pametno napisana“, smatra i povjesničar prof.dr.sc. Tvrтко Jakovina. „Knjiga se koncentrira na dio Europe koji je dugo vremena bio obrađivan u posebnim radovima, a onda je posljednjih dvadesetak godina došlo do erupcije zanimanja za crnomorski prostor. Istočnoj Europi se počelo pristupati na jedan drugačiji način. Dan Diner pokazuje koliko se istočnoeuropska zbivanja uklapaju u opću europsku povijesnu priču, iako u ovoj knjizi nećete moći pročitati baš ništa o onome što se zbivalo u Francuskoj, Britaniji ili Italiji, ali ćete zato dobiti vrlo detaljne opise zbivanja u Poljskoj, Grčkoj, Mađarskoj,

o odnosima Armenaca i Turaka, o Židovima na čitavom tom području i nešto više o Njemačkoj“, rekao je Jakovina.

Prema njegovim riječima, Dinerovo je djelo produkt njemačke historiografije, a to znači da je pisano precizno i detaljno. Ipak, mogu je čitati i oni koji imaju malo ili nikakvo znanje o 20. stoljeću. Jakovina je kao najsajnije dijelove knjige istaknuo teme o odnosu SSSR-a i Turske 1945. godine u okviru koje je dobro obrađena i „jugoslavenska strana priče“ (pregovori Tita i Dimitrova) te poglavlje o grčkoj intervenciji u Sovjetskoj Rusiji. Knjizi je zamjerio da je „možda mogla biti malo opsežnija što se tiče razdoblja nakon 1945. godine“.

Puno kritičniji bio je filozof i politički analitičar prof.dr.sc. Žarko Puhovski. Primjetio je da je knjiga jako dobra, zanimljiva i korektno napisana, da je krasi „iznimna objektivnost“, ali i da pati od uobičajene boljke povjesničara, a to su – definicije i upotreba pojmova. Među najvažnijim problemima, Puhovski je istaknuo periodizaciju, odnosno kako Dan Diner definira 20. stoljeće.

„Što znači 20. stoljeće? To je zapravo jedna vrsta fikcije. Jedna od bitnih stvari za 20. stoljeće se dogodila 1898. godine, s ratom SAD-a i Španjolske, kada SAD postaje pripravnim da odigra onu ulogu koja će u 20. stoljeću biti važna. Ili, drugi primjer, napad na ‘Blizance’ u New Yorku 11. rujna 2001. godine. To je važno za 20. stoljeće, a nije bilo u 20. stoljeću. Dakle, stoljeće je jedna vrsta izmišljotine“, kaže Puhovski. Ne slaže se ni s Dinerovom sintagmom „svjetski građanski rat“ kojom se autor, po mišljenju Puhovskog, koristi potpuno izvan konteksta, a nejasna je i upotreba pojma „nacije“. Dinerovom djelu Puhovski nalazi zamjerku i u tome što brka „diktaturu“ i „totalitarnu vlast“ te, iako se trudi pisati o povijesti ideja, zapravo stalno govori o teritorijima.

Ipak, Puhovski je istaknuo da je riječ o izrazito zanimljivoj knjizi u kojoj se, istina, „pomalo osjeća proamerički stih“.

„Diner dobro pokazuje kako su Nijemci kao nacija, kao narod i kao podanici masovno sudjelovali u genocidu, barem tako da su okretali leđa kad je trebalo. Korektno opisuje i totalitarne okolnosti. Ima čitav niz interesantnih detalja oko Rumunjske, Bugarske, Mađarske, Rusije ili Turske, pa do kratkih napomena o Velikoj Britaniji, Francuskoj i Njemačkoj. Zgodno je prikazano kako su se male države u balkanskim i jugoistočnim krajevima mučile u konstituciji naspram onih kojima je to bilo dano, poput Francuske. U knjizi nema krivih stvari, po onome što ja mogu znati, a što nije češći slučaj s knjigama o ovakvim temama. Nema otvoreno ideologiziranih priča, osim malog švercanja ‘spasonosne’ uloge SAD-a“, rekao je Puhovski.

Promocija koju je 21. siječnja organiziralo Kulturno društvo „Miroslav Šalom Frajberger“ bila je jako dobro posjećena. Bilo je i poznatih lica poput književnika Predraga Matvejevića, umirovljenog diplomata Budimira Lončara, ekonomskog analitičara Žarka Primorca. O velikom zanimanju svjedočila su i pitanja i komentari iz publike. ☆

NOVE KNJIGE

MEĐU SVOJIMA

PREDSTAVLJAJUĆI KNJIGU AMOSA OZA „MEĐU SVOJIMA“, KOJA SADRŽI OSAM PRIČA O ŽIVOTU U KIBUCU, KNJIŽEVNI KRITIČAR ZDRAVKO ZIMA JE ISTAKAO DA JE OVO AMOSOVO DJELO IZRAZITO AUTOBIOGRAFSKO

Izraelski pisac Amos Oz, omiljen kod hrvatske čitalačke publike, obradovat će svoje poklonike osmom knjigom u hrvatskom prijevodu. Knjiga priča „Među svojima“ o životu u kibucu 60-ih godina prošlog stoljeća predstavljena je 28. siječnja na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiberg“ u Židovskoj općini Zagreb. O knjizi su govorili glavni urednik nakladničke kuće „Fraktura“ Seid Serdarević, književni kritičar Zdravko Zima, prevoditeljica knjige Andrea Weiss Sadeh i prevoditeljica Laila Šprajc. Ulomke iz knjige čitala je Vlatka Bjegović.

Prije četiri godine, također u organizaciji Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiberg“, u Palmotićevoj 16 promoviran je Ozov vrlo čitani roman „Priča o ljubavi i tmuni“.

„Osobito me je oduševila toplina kojom Oz pristupa likovima, kao da je s njima živio. Vraća nas u nevin svijet djetinjstva, ali kada čitamo te priče vidimo da svijet zna biti i vrlo okrutan. Vjerujem da ima nešto i njegovog iskustva

dugogodišnjeg života u kibucu“, rekao je na predstavljanju knjige izdavač Seid Serdarević. Posebno je izdvojio Ozov jednostavan stil pisanja koji pokazuje „majstorstvo velikog pisca da sažme velike misli u gotovo rudimentarnom obliku“.

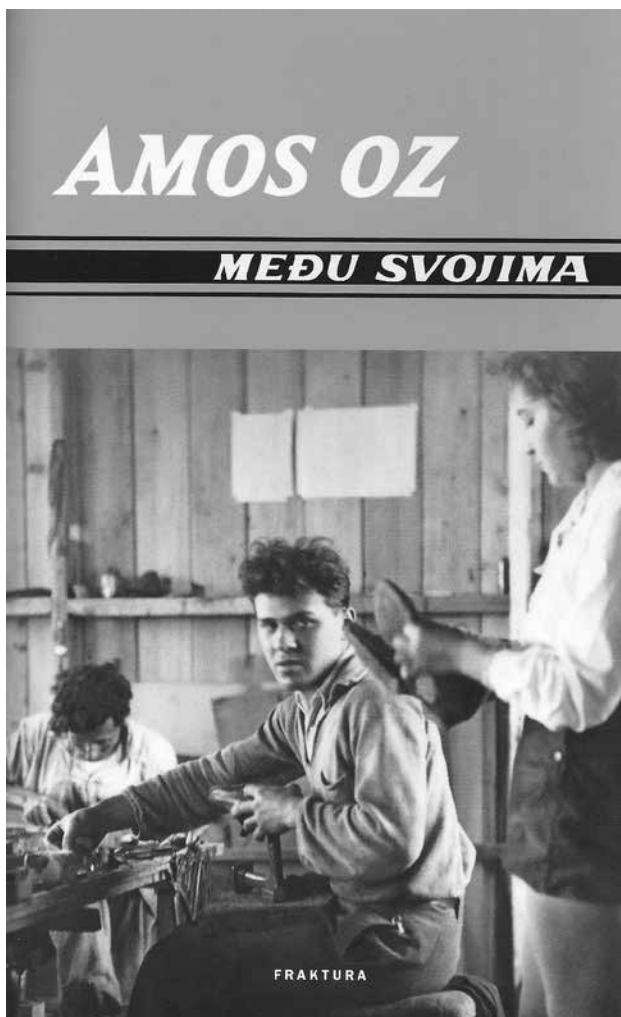
Serdarević je podsjetio da Oz u Izraelu, uz mnoge čitatelje i štovatelje, ima i protivnike zbog političkih stavova koje zastupa, ali da je i na Zapadu jedan od najomiljenijih autora. Po njegovu mišljenju, Oz je jedan od rijetkih pisaca koji može pomiriti čitatelje oprečnih literarnih očekivanja, od onih koji očekuju klasično pripovijedanje, do onih zahtjevnijih.

Književni kritičar Zdravko Zima rekao je da se knjiga priča „Među svojima“ može promatrati i kao roman, jer se, kroz osam priča, likovi sele iz jedne u drugu. Posebno je izdvojio univerzalnost Ozovih tema koje mogu privući čitatelje iz bilo koje tradicije.

„To je jedna izričito autobiografska knjiga. Ne samo što je Oz živio u kibucu, nego i zbog toga što pisac nužno polazi od vlastitog iskustva. Ako bismo pokušali poistovjetiti Oza s nekim likom iz knjige, onda bi to mogao biti Roni Šindlin, koji ima specifičan odnos prema svijetu, svakom događaju daje neku humornu notu, a humor je najbolji lijek protiv apsurdna življenja“, rekao je Zima. O Ozovoj tehnici pisanja, Zima je rekao da se on koristio tehnikom „očučavanja“ – sve je naizgled obično i monotono, a onda slijedi šok, događa se nešto nepredvidljivo. Radi se o sposobnosti da se u običnom vidi neobično.

„Ozove priče funkcioniraju na principu prirodnog procesa. Kao kad gledate more i ono je mirno, a odjednom se zapjeni i nastane nevera. Nakon toga nastupa bonaca. Tako je i u Ozovim pričama. Tu sposobnost da u običnom vide neobično imaju samo veliki pisci. A da je Oz veliki pisac, nakon svih ovih knjiga ne može se sumnjati“, zaključio je Zima.

Prevoditeljica s hebrejskog Laila Šprajc – koja je na hrvatski prevela dvije Ozove knjige - rekla je da su Ozovi tekstovi „izazovni i zahtjevni“. Iako su naoko jednostavni radi se „o vrlo slojevitom djelu“. A što se tiče teme priča o životu u kibucu, i Šprajc je jedno vrijeme živjela u njemu, ali u drugom vremenu. „O kibucu ne mogu pričati na način kao što to čini Oz, ni jezikom ni simbolikom. Tri godine koje sam provela tamo bilo je jedno fantastično iskustvo. Preporučam svakom tko ima priliku da posjeti kibuc, iako su kibuci prošli veliku promjenu i više ne prate onu inicijalnu ideju

Seid Serdarević, Andrea Weiss Sadeh, Laila Šprajc i Zdravko Zima

iz vremena njihovog osnivanja. Ne znam koliko možemo povući paralelu o kibucu o kakvom priča Oz i kibuca koji su danas još uvijek aktivni u Izraelu. No, možda nije bezrazložno što je Oz u svojim posljednjim objavljenim knjigama uzeo temu života u kibucu, jer je kibuc i ideja koja stoji iza toga imala velikog utjecaja na osnivanje države Izrael“, istakla je Šprajc.

O svojem iskustvu prevođenja Ozovih knjiga, pa i najnovije knjige priča „Među svojima“, govorila je i prevoditeljica Andrea Weiss Sadeh. „Trudim se biti nevidljiva kad prevodim Amosa Oza, jer on najbolje govori sam za sebe. Prema njegovim tekstovima osjećam jednu veliku ljubav. Ako uroניתe u njegove tekstove, ljubav će stići i do vašeg srca“, rekla je Weiss Sadeh.

Prevodila je i brojem stranica mnogo opsežniju knjigu „Priču o ljubavi i timini“, ali i u pričama „Među svojima“ našla je, kaže, jednaki intenzitet iako je riječ o manjem formatu. „Njegov fantastičan jezik je funkcionalan na više nivoa. Ali

i pored toga, pitala sam se što je zapravo srž, što je ona točka koju Amos Oz želi prenijeti, koja je ‘duša’ svega onoga što on čini svojim pisanjem. Onda sam tijekom prevođenja knjige ‘Među svojima’ to otkrila, odjednom mi se otvorilo. Pronašla sam srž njegovih djela u priči ‘Otač’ u rečenici: ‘Prema onome što je pročitao u knjižnici, došao je do jednostavnog zaključka da veliki broj ljudi treba više ljubavi, nego što može naći’. Ta rečenica je ključna za cijelo njegovo stvaralaštvo. Objašnjava Ozovu toplinu i duboko razumijevanje čovjekove sreće i nesreće istovremeno. To je filozofija zbog čega se događaju sve Ozove priče i knjige. Jednostavno stoga što mi tražimo iscjeljenje naših rana“, rekla je Andrea Weiss Sadeh. Trenutno prevodi još jednu Ozovu knjigu priča koje se također zbivaju u maloj zajednici, u mošavu. Za razliku od kibuca, u mošavu postoji privatno vlasništvo, ali i u toj su knjizi tema mali ljudi, njihovi životi i odnosi. Također je riječ o ‘labavom romanu’, likovi se šecu iz jedne priče u drugu. ✨

Veronika Rešković

NOVE KNJIGE

BOG

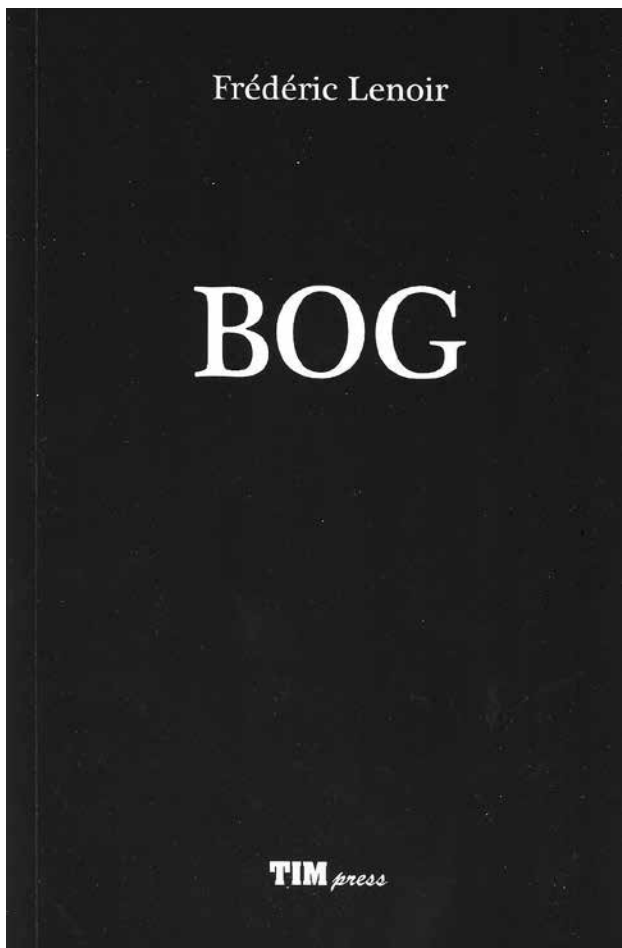
IAKO NEVELIKA BROJEM STRANICA, KNJIGA „BOG“ FRANCUSKOG AUTORA FREDERICA LENOIRA OBUHVATA CIJELU POVIJEST NASTANKA VJEROVANJA, REKAO JE PRILIKOM PREDSTAVLJANJA HRVATSKOG IZDANJA KNJIGE SOCIOLOG RELIGIJE PROF.DR.SC.IVAN MARKEŠIĆ

„Bog“, knjiga francuskog filozofa, sociologa i povjesničara religija Frederica Lenoira, predstavljena je 4. veljače na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiberg“ u Židovskoj općini Zagreb. Riječ je o svojevrsnom pregledu razvoja religija, ali i o autorovom pokušaju pronalaska odgovora na mnoga pitanja (ne)vjere i njezine budućnosti. Knjigu su predstavili prof.dr.sc. Ivan Markešić, sociolog religije i Hašim Bahtijari, glavni urednik nakladničke kuće TIM press, koja je objavila hrvatski prijevod knjige. Ulomke iz knjige čitala je Vlatka Bjegović.

Frederic Lenoir, za koga izdavač kaže da je jedan od najpoznatijih francuskih polemičara, popularnost je stekao 2010. godine knjigom „Kako je Isus postao Bog“. Iza njega je opus od tridesetak knjiga, od kojih su neke prevedene na dvadesetak jezika. Knjiga „Bog“ u hrvatskom prijevodu objavljena je u listopadu 2013. godine, samo dvije godine nakon francuskog izdanja.

Urednik Hašim Bahtijari istaknuo je prilikom predstavljanja da je „Bog“ znanstveno utemeljena knjiga, što potvrđu-

nastavak na sljedećoj strani

ju recenzije stručnjaka s tog područja. Podjednako može biti zanimljiva i vjernicima i ateistima. „To nije knjiga o jednom bogu, najvećem i najpravednijem. Riječ je o posebnom pristupu prema kojem su svi bogovi, a to znači i sve religije i sva vjerovanja, ravnopravni. Razlikuju se samo

po tome što su nastajali u različito vrijeme i u različitim povijesnim okolnostima. Autor zapravo priča priču o povijesti vjere i vjerovanja u raznim dijelovima svijeta“, rekao je Bahtijari.

Uz znanstveno utemeljni pristup, autor ne bježi ni i od vjerničkog pristupa, ali ni od perspektive onih koji ne vjeruju ili sumnjaju. „Autor se u knjizi pojavljuje u svojevrsnoj dvojnoj ulozi: kao praktični vjernik, u čemu on ima iskustva jer je dio života proveo kao svećenik, ali pojedine pojmove razmatra i kao ateist, odnosno agnostik“, kazao je Bahtijari.

Prema njegovom mišljenju, Lenoir iznosi manje ili više povijesno utemeljene činjenice, propituje ih i povezuje te na taj način stvara sliku o povijesti vjerovanja, o sličnosti i mijenjanju vjera, ali i o sukobima vjera i vjernika. Kad se knjiga sagleda kao cjelina, u središtu je čovjek, njegova duša, razum i njegovi osjećaji. „Najzanimljivije je da autor vrlo hrabro u znanstvenom smislu govori o budućnosti vjere i vjerovanja. U odgovorima na taj problem nije previše optimističan. On upozorava da će se problem identiteta sve više nametati i da će prevladati u pojedinim dijelovima svijeta kao nešto što bi se moglo nazvati novom ideologijom, odnosno novom religijom“, zaključio je Bahtijari.

Kako se čulo na predavljanju knjige, Lenoir u „Bogu“ piše, među ostalim, o problemima zla, o ulozi boga u velikim ljudskim nesrećama, o pitanju zašto bog, ako postoji, ne spriječi velika ljudska stradanja. Vrlo argumentirano govori i o bogu i znanosti, o mogućnosti da bi bog, prema nekim svojim obilježjima mogao biti žena, o tome kakva je budućnost vjerovanja. Piše i o fenomenu molitve te o problemima s kojima se sve više susreće današnja Katolička crkva.

Hašim Bahtijari i Ivan Markešić

„Riječ je o naoko maloj knjižici, ali gotovo svaki pasus bi mogao biti nova knjiga, jer obuhvaća cijelu povijest nastanka vjerovanja. Pokazuje što to jest i na koji se način može vjerovati. Autor, kroz 12 cjelina, temi prilazi na distanci, bez strasti, kao filozof, sociolog i povjesničar religije. Religijsku problematiku istražuje u njezinim raznim dimenzijama“, rekao je sociolog religije Ivan Markešić.

Autor u knjizi, istaknuo je Markešić, postavlja važno pitanje: kako se od mnoštva bogova došlo do jednoga boga. Postavlja i pitanje jesu li Židovi uistinu prvi počeli vjerovati u jednoga boga ili su to neki drugi narodi. Lenoir govori i o osobnom iskustvu božanskoga, ali i o islamu, Muhamedovom bogu, a ne propušta govoriti ni o ateizmu koji više nije borben i koji danas zastupaju mlađi ljudi. Otvara i pitanje možemo li vjerovati sumnjajući.

Markešić je posebno naglasio tri teme u knjizi – kako nastaje religija, značenje ‘žrtvenog jarca’ te odnos religije i nasilja. Svaku od njih oslikao je tezama iz knjige, ali i vlastitim osvrtima. Na kraju, Markešić se vrlo pohvalno izrazio i o autoru i o pristupu temi boga, odnosno vjerovanja.

„Čitajući ovu vrijednu i sadržajem bogatu knjigu, uviđamo da u njoj iznesene ideje predstavljaju osobnu autorovu pri-

ču o nastanku bogova u ljudskoj povijesti. On ovom knjigom ne želi ni dokazivati ni braniti božju egzistenciju, nego želi pružiti čitatelju mogućnost da iznova preispita dosadašnje spoznaje o bogu i bogovima, o njihovoj povijesnoj i geografskoj uvjetovanosti i trajanju. Knjiga jako dobro pokazuje da će se uvijek naći oni koji će ‘investirati’ u religiju. Stoga vam preporučujem da se potrudite pročitati prvih nekoliko stranica, kasnije ćete nastaviti čitati i nitko vas od toga neće odvratiti dok ne dođete do posljednje stranice“, poručio je Markešić potencijalnim čitateljima.

Izdavač TIM press najavljuje da je u pripremi još jedna Lenoirova knjiga, ovoga puta o – sreći.

Frederic Lenoir, rođen je 1962. na Madagaskaru. Doktorirao je na Školi visokih studija društvenih znanosti (EHEES). Znanstveni je suradnik u Centru za interdisciplinarnu religijsku studiju u Parizu. Od 2004. godine urednik je časopisa *Le Monde des religions*. Lenoir je i romanopisac, scenarist i dramatičar. Njegova predstava „Dobrota“, s poznatim francuskim glumcem Rolandom Giraudom, izvodi se u Parizu od siječnja 2009. godine. ☆

Veronika Rešković

ŽIDOVSKI IDENTITET

ŠTO ZNAČI BITI ŽIDOV?

U SVOM PREDAVANJU POD NASLOVOM „JEAN PAUL SARTRE, ANTISEMITIZAM I ŽIDOVSKI IDENTITET“, ODRŽANOM U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB, GLAVNI RABIN U REPUBLICI HRVATSKOJ LUCIANO MOŠE PRELEVIĆ JE, MEĐU OSTALIM, ISTAKAO DA SE U DANAŠNJE DOBA MNOGI IDENTIFICIRAJU SA ŽIDOVSTVOM ISKLJUČIVO POSREDSTVOM HOLOKAUSTA, O ČEMU, NA SVOJ NAČIN, SVJEDOČI I TO DA SE DANAS U SVIJETU VIŠE GRADE MUZEJI HOLOKAUSTA NEGO SINAGOGE I ŽIDOVSKO KULTURNE INSTITUCIJE

Što znači biti Židov? Je li to odnos prema sebi ili samo tradicija? Čini li židovski identitet isključivo religija ili, pak, humanistički odnos prema svijetu i želja da se on popravi? Pitanja su to koja su bila otvorena na predavanju glavnog rabina u Republici Hrvatskoj Luciana Moše Prelevića, predavanja pod naslovom „Jean Paul Sartre, antisemitizam i židovski identitet“ održanog 27. veljače u Židovskoj općini Zagreb. Prvo je to u nizu predavanja kojima rabin Prelević namjerava prikazati program, sredstva i cilj judaizma.

U uvodnom dijelu rabin se osvrnuo na kontroverzan esej francuskog filozofa i književnika Jeana Paula Sartrea „O židovskom pitanju“ iz 1944. godine. U njemu Sartre iznosi zanimljivu, ali za mnoge spornu tezu da „antisemitizam stvara Židove“, odnosno, da jedino ono što je zajedničko Židovima nisu ni povijest, ni jezik ni vjera, već – mržnja okoline prema njima.

„Trebalo voditi računa da je Sartre to pisao kada još nije otkrivena istina o koncentracijskim logorima, kada još nije shvatio kompletni užas Holokausta“, rekao je rabin Prelević. Naglasio je da Sartre ne mrzi Židove i da u eseju nema ni jednu dobre riječi za antisemitizam, štoviše, da je antisemitizam za njega nešto najgore u čovječanstvu.

Prema Sartreu, istaknuo je rabin, glavni uzrok antisemitizma je to što ljudima nedostaje autentičnosti, prihvaćanja sebe takvim kakav doista jesi. Drugim riječima, oni koji nisu autentični, krivnju traže u drugima, prije svega u drugoj grupi, a to su – Židovi. Upravo kroz tu tezu o „autentičnosti“ treba shvaćati i Sartreov stav o židovstvu, mišljenje je Prelevića. U tom smislu, složio se sa Sartreovom tezom da „Židov, da bi bio Židov, mora živjeti u potpunosti kao Židov, bez skrivanja i negiranja svog židovstva“. No, uzne mirujućim je ocijenio Sartreovo shvaćanje da samo mržnja

nastavak na sljedećoj strani

Luciano Moše Prelević

okoline drži Židove na okupu. „Zapanjuje što negira čitavu našu povijest, što smatra da je povijest Židova zapravo povijest antisemitizma. Čudna je to teza da sva naša postignuća dolaze isključivo zbog vanjskog pritiska i mržnje“, kritički se osvrnuo rabin Prelević.

No, da negativno (samo)određenje Židova postoji i danas, Prelević je oslikao poslijeratnom identifikacijom Židova – kroz njihovu žrtvu i Holokaust. „Mnogi se identificiraju sa židovstvom samo preko Holokausta. Puno više se grade muzeji Holokausta nego sinagoge i židovske kulturne institucije. Evo i ja, nažalost, uglavnom putujem po komemoracijama. Ne držim predavanja o židovskoj tradiciji, uglavnom idem na groblja“, rekao je rabin Prelević.

Po njegovu mišljenju, negativistički pristup odbija mlade Židove, udaljava ih od zajednice, tradicije i duhovnosti. „Mladima je teško prihvatiti takav pristup židovstvu. Dosta im je komemoracija, oni traže pozitivnu identifikaciju“, rekao je rabin Prelević i naglasio da to „ne znači zaboraviti Holokaust, zaboraviti žrtve Holokausta, nego upravo zbog njih trebamo promijeniti stav“.

U predavanju rabin se osvrnuo i na važnost države Izrael za identitet Židova, ističući da ona može pomoći kao okvir, ali nikako ona ne čini suštinu židovstva. Ukratko, židovski identitet je mnogo kompleksniji i treba se vratiti temeljima, tj. svojoj „autentičnosti“. „Izgubili smo razlog našeg postojanja, izgubili smo tko smo i što smo, to je naš problem. Trebamo biti svjesni svoje uloge. Od nas se očekuju više moralne vrijednosti. Apsurdno je da čovjek, kad kupi perlicu za rublje ili auto, uvijek pročita uputstvo za upotrebu, ali kad je riječ o njemu samome, čovjek nikada ne otvori Toru da vidi uputstvo za život u svoj punoći“, naglasio je rabin Luciano Moše Prelević. Upravo taj dio – Tora i micve (zapovijedi) – bit će teme sljedećih rabinovih predavanja. ✨

Veronika Rešković

svakodnevnica i povijest

MOŽE LI NAS PROŠLOST NEČEMU NAUČITI?

O CILJEVIMA I DESETGODIŠNJEM DJELOVANJU „DOCUMENTE – CENTRA ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU“, NA TRIBINI KULTURNOG DRUŠTVA „MIROSLAV ŠALOM FREIBERGER“, U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB, GOVORILA JE VODITELJICA DOCUMENTE VESNA TERŠELIČ

Zašto je potrebno baviti se prošlošću kada je ona često veoma bolna? Može li nas prošlost nečemu naučiti? Koliko je ona važna za (mirniju) budućnost? To su samo neka od pitanja na koja je pokušala odgovoriti Vesna Teršelič, voditeljica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću, u predavanju koje je održala 18. veljače na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiburger“ u Židovskoj općini Zagreb.

Documenta je nevladina organizacija nastala prije deset godina na inicijativu četiri udruge – Centra za mirovne studije, Građanskog odbora za ljudska prava, Hrvatskog helsinškog odbora i osječkog Centra za mir, nenasilje i ljudska

prava. Glavne su aktivnosti Documente prikupljanje građe vezane uz (bolnu) prošlost, s naglaskom na osobna sjećanja te praćenje aktualnih suđenja za ratne zločine. Istraživanja se ne odnose samo na zbivanja u ratu iz 90-ih, nego na cijelo razdoblje od 1941. do 2000. godine. Aktivistima je cilj osvijetliti stvarne činjenice i zbivanja koja su utjecala na tadašnju Jugoslaviju, ali i na postjugoslavenske države i društva.

„Važno je suočavanje s prošlošću baš zbog onih zbog kojih prošlost nije prošlost. Zato što ona i dalje mnogima obilježava svakidašnjicu. Ona se vraća kao bljesak. Nje se traumatizirani ne mogu riješiti. Pogled na prošlost dugujemo i

Vesna Teršelič

onima koji su stradali. Bitno je da cijelo hrvatsko društvo zauzme stav prema nasilju iz prošlosti, osobito kada je riječ o Holokaustu i genocidima uopće“, naglasila je Vesna Teršelič i nastavila: „Posebno je to važno danas, jer se svakog dana suočavamo s isključivošću, ksenofobijom, antisemitizmom i nacionalizmom. Upravo zbog toga nastala je Documenta. Da se utvrdi točna faktografija, kako bi se izbjegle jednostrane interpretacije, ali i da se preko prijepora dođe do dijaloga“.

Prema riječima Vesne Teršelič, potrebna su nam dodatna istraživanja Drugog svjetskog rata, ali i razdoblja socijalizma, jer smo od 1945. do 1990. godine često imali jednostrane interpretacije. Documenta se posebno bavi ljudskim gubicima u 90-ima. „Na prvom mjestu nam je rad na ljudskim gubicima iz 90-ih, jer ni tada ni danas u Hrvatskoj nije objavljen popis svih ubijenih i nestalih. U zadnjih godinu dana Ministarstvo branitelja pokazuje znakove pripreme za objavu tih podataka, ali je činjenica da ih još nema.“

Istraživači i istraživačice Documente rade od 2009. godine na terenu: od kuće do kuće, od sela do sela, od grada do grada. Razgovaraju s ljudima na temelju strukturiranog upitnika i prikupljaju podatke. Ali trebat će nam sigurno još više od godinu dana, možda i dvije ili tri godine, da analiziramo te podatke, kako bismo mogli izaći s njima u javnost“, – rekla je Vesna Teršelič. Upozorila je da su u dosadašnjim evidencijama osobito zanemarene civilne žrtve rata, kako one iz nedavne prošlosti tako i iz Drugog svjet-

skog rata. Da su podaci o njima prikupljeni točno i nepristrano, teže bi bilo s njima manipulirati, istakla je.

Uz prikupljanje podataka o stradalima, Documenta dio svojih aktivnosti usmjerava i na razgovore sa svjedocima, prikupljajući njihova sjećanja po uzoru na Shoah Foundation. Snimaju se višesatni intervjui s akterima pojedinih povijesnih zbivanja, od 1941. godine pa nadalje. Do sada su snimili oko 450 intervjua. Objavljeno je njih 160. Ti se mogu pogledati na web stranici www.osobnasjecanja.hr. Svjedočenja su iz različitih razdoblja, od ulaska Nijemaca u Zagreb u travnju 1941. godine, Bleiburga, Golog otoka do Hrvatskog proljeća, stradanja Vukovara i Dubrovnika 1991. godine, deložacija u Splitu, granatiranja Knina... Dio svjedočenja prikazan je uz predavanje.

„Građani s kojima razgovaramo najčešće nam kažu da je njima najvažnija pravda, da počinitelji zločina budu izvedeni pred sud. Međutim, mali je postotak zločina u povodu kojih su povedeni postupci. Za najveći broj zločina nikada nije bilo nikakvog pravorijeka. To je osobito izraženo kada je riječ o zločinima u Drugom svjetskom ratu“, rekla je Vesna Teršelič.

Documenta se od 2005. godine bavi monitoringom aktualnih suđenja za ratne zločine i objavljuje redovite izvještaje o njima. „To je istodobno i kritika i potpora pravosuđu, kako bi što nepristranije obavilo svoj posao, jer 90-ih pravosuđe sigurno nije bilo ni učinkovito ni nepristrano. Sada su sve bliže tom idealu, ali još uvijek nisu savršeni. Zato je još uvijek važno pratiti ta suđenja“, upozorila je Teršelič.

Documenta prati suđenja i da bi stvorila dokumentaciju koju će jednom trebati mladi naraštaji. Udruga radi i na projektima poput Dotršćine, Jasenovca i Spomen-doma u Glini. Prikupljaju i građu o organizacijama za ljudska prava. Documenta je i dio inicijative za osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o svim žrtvama ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava počinjenih na teritoriju bivše SFRJ u razdoblju od 1991. do 2001. godine (REKOM). Rade i s učenicima i profesorima povijesti u više škola u Hrvatskoj na projektu „Moj zavičaj kroz vrijeme“.

Prema riječima V. Teršelič, na projektima Documente direktno je angažirano između 300 i 400 ljudi, volontera i suradnika.

„U suočavanju s prošlošću za mene je možda najvažnije pravo novih generacija da doznaju i uče povijest utemeljenu na činjenicama. Jednako je važno i priznati patnju onih koji su stradali. Društveno je silno važno osigurati, u najmanju ruku, priznanje faktografije. Još uvijek je mnogima jako teško povjerovati i priznati da su pripadnici 'moje grupe' počinili zločin. Veliki je izazov kako se s time suočiti i kako izbjeći relativizaciju zločina“, zaključila je Vesna Teršelič. ✨

DOKUMENTARAC O SJEĆANJIMA NA ŽRTVE FAŠIZMA NA HRVATSKIM OTOCIMA NIKOME NISU ZLA UČINILI

U PRODUKCIJI TELEVIZIJE STUDENT I CENTRA ZA EUROPSKE STUDIJE FAKULTETA POLITIČKIH ZNANOSTI U ZAGREBU, FILM SU PROŠLOGA LJETA, KAO DIO PROJEKTA EUROPSKE UNIJE, SNIMILI STUDENTI NA ČETIRI OTOKA - RABU, HVARU, VISU I MOLATU

Hrvoje Špehar: Cilj je prenošenje povijesnog sjećanja neposrednim pričanjem svjedočanstava

Da su mladi ljudi zainteresirani za svijet oko sebe i da su ga voljni istraživati dokaz je dokumentarni film „Nikome nisu zla učinili“, prikazan 25. veljače na tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiburger“ u Židovskoj općini Zagreb. Dokumentarac o sjećanjima na zločine fašizma na hrvatskim otocima nastao je u produkciji Televizije Student i Centra za europske studije zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti. Dio je projekta Europske unije pod nazivom Europski kozmopolitizam i mjesta sjećanja kroz generacije – ECOSMeG (program Europa za građane).

Film su snimili studenti politologije i novinarstva zagrebačkog FPZ-a prošloga ljeta na četiri otoka – Rabu, Hvaru, Visu i Molatu. Razgovarali su sa šest svjedoka talijanske okupacije tijekom Drugog svjetskog rata koji i danas žive na tim otocima. Neki od njih prošli su i talijanske fašističke logore na Rabu i Molatu, a i u samoj Italiji.

„Svjesni smo da je prošlo 70 godina od oslobođenja i da su brojni zločini iz Drugog svjetskog rata generacijama koje danas žive u Europskoj uniji gotovo posve nepoznati, da je sjećanje na njih u nekim dijelovima Europe gotovo iščezlo. Upravo je zato jedna od važnih aktivnosti Europske unije prenošenje tog povijesnog sjećanja, što znači, zabilježiti svjedoke i događaje te mladim generacijama pružiti priliku da sjećanja na takva

zbivanja u Europi ostanu očuvana“, rekao je dr.sc. Hrvoje Špehar, predstojnik Centra za europske studije zagrebačkog FPZ-a, ujedno i moderator projekta.

Na projektu ECOSMeG partnerski surađuju Zagrebačko sveučilište, odnosno Centar za europske studije FPZ-a i sveučilišta u Bologni, Teramu, Calabrij i Tirani.

„Glavni cilj projekta je prikazivanje povijesnog sjećanja u lokalnim okolnostima, ali ne s razine meta-povijesti, neke državne ili službene povijesti, ni s aspekta krute znanosti. Cilj je prenošenje povijesnog sjećanja ‘iz ruku’ i ‘iz usta’ građana prema drugima, neposrednim pričanjem svjedočanstava preživjelih logoraša ili onih koji su neposredno proživjeli strahote Drugog svjetskog rata“, objasnio je Špehar pristup temi stradanja u Drugom svjetskom ratu. Dodanu vrijednost projektu daje upravo neposredan kontakt studenata s poviješću i njezinim svjedocima.

Špehar je objasnio da su autori željeli prikazati film upravo na Tribini Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiburger“ u Židovskoj općini Zagreb zato što znaju da je povijest Židova u Europi „temeljna povijesna priča o događajima za vrijeme Drugog svjetskog rata“. Izrazio je nadu da će i u buduću imati priliku snimiti još priča svjedoka iz Drugog svjetskog rata, što bi pridonijelo i javnoj diskusiji o tom vremenu.

Iako 40-minutni dokumentarac nije rađen u profesionalnoj produkciji, to se ne primjećuje. Svjedoci djeluju autentično, jednostavno, bez uljepšavanja ili glume. Uz njihove priče u filmu je korišten i javno dostupan dokumentarni materijal o zločinima u fašističkim logorima, koji je uklopljen s kadrovima današnjeg vremena. Studenti su posjetili mjesta na kojima su bili logori na Rabu i Molatu. Stradanja su potkrijepili povijesnim podacima. Vješta kamera, fotografija, montaža i muzika kod gledatelja bude zanimanje i empatiju za protagoniste.

U filmu govore Marko Poduje s Visa, Vinko Načeta, Nevenka Jurešić i Ive Perkić s Raba, Josip Bašić s Molata i Stanislav Šimić, koji je završio u talijanskom logoru u Padovi. Sjećaju se kako je izgledao život pod talijanskom okupacijom, kako su se talijanski fašisti odnosili prema domaćem stanovništvu i kakav je bio tretman zatvorenika u talijanskim logorima. Unatoč tome što su svašta prošli, nitko od sugovornika na kraju filma ne govori s mržnjom o Talijanima, jer – kako kažu – narodi ne mogu biti zločinci, zločinački mogu biti samo politički režimi.

Da se radi gotovo o profesionalnom i vrlo kvalitetnom studentskom radu potvrdile su i reakcije iz publike nakon pro-

jekcije filma. Uz pljesak, čuli su se i komentari da je riječ o dobrom filmu na kojem studentima treba čestitati. Utisak gledatelja bio je da je „Nikome nisu zla učinili“ dinamičan film rađen s mjerom i da prelazi granice 'amaterskog' filma.

Nakon prikazivanja, o motivima i iskustvu rada na dokumentarcu kratko je govorio i student politologije Ivan Pepić, član projektnog tima. Vjeruje da će kroz projekt uspjeti s ovdašnjom poviješću upoznati građane Hrvatske, ali i građane drugih europskih država.

„Doista smo puno naučili radeći na filmu. Bilo nam je na početku vrlo teško naći žive svjedoke, jer su to mala otočna mjesta. Koncentrirali smo se na otoke koji su bili pod talijanskom okupacijom. Iako su nam svjedoci potvrdili da je Židovima na

neki način bilo drugačije pod Talijanima nego pod Nijemcima, to ne umanjuje njihovu patnju. Ne smijemo dopustiti da se to zaboravi. Nadam se da ćemo mi mladi biti ta poveznica između prošlosti i budućnosti. Da ćemo ovakvim radom pridonijeti da se zla iz povijesti ne ponavljaju – rekao je Pepić.

Uz njega, na filmu su, uz ostale, radili i Renata Šimić kao novinarka te snimatelj Ivan Granić.

Film je prikazan u rujnu na sastanku projekta ECOSMeG, ali i na 4. programu HTV-a u siječnju ove godine. U planu je njegovo prikazivanje i na drugim međunarodnim skupovima, nakon čega će vjerojatno biti postavljen i na neku od internetskih stranica, pa će i na taj način biti dostupan javnosti. ✨

Veronika Rešković

UZ IZLOŽBU LUTKARSKOG KAZALIŠNOG OPUSA ZLATKA BOUREKA KOJA JE POD NASLOVOM „TEATAR FIGURA – KAZALIŠTE NAKAZA“ OD 18. SIJEČNJA DO 14. VELJAČE ODRŽANA U GLIPTOTECI HAZU

PRIPITOMLJENO NAKAZALIŠTE

I OBLIKOVANJE TEATRALIJE ZLATKA BOUREKA

Piše Tonko Maroević

Školovan kao kipar, startao kao karikaturist i ilustrator, glasovit kao scenograf i kostimograf, slavan kao autor crtanog filma, plodan kao kazališni redatelj, neodoljiv kao slikar specifičnog sjetnoga, melankoličnoga i grotesknoga mikrouniverzuma, likovni umjetnik Zlatko Bourek je osobnost bogato ostvarenoga opusa.*) Učestalom usporedbom moglo bi se govoriti o njemu kao o stvaraocu upravo renesansne univerzalnosti, čovjeku koji se podjednako uspješno snalazi u raznim medijima i disciplinama, a s uvijek prepoznatljivim individualnim stilom i iznimno koherentnim korpusom figura i atributa, prostora i ambijenata.

Ne zanemarujući naročite domete u inim tehnikama i kreativnim sredstvima izražavanja, višestruke scenske kušnje i izazovi pokazuju se posebno primjerenim područjem realiziranja Bourekovih nsvakidašnjih sposobnosti i darova. Osim razvedene suradnje s drugim redateljima na opremanju pozornice i oblačenju agonista, samostalno i u potpunosti Zlatko Bourek je načinio desetak predstava raznih vrsta i žanrova, diferenciranih oblika kazališne prakse, djelujući istodobno kao adap-

tor i redatelj, tvorac kulisa i praktikabala, kostima i maski, jednom riječju integralni autor.

Ako se i pozivao na amblematske dramske predloške (od Molierea i Shakespearea, do Čehova i Držića) njihovu je radnju učestalo reducirao i komprimirao, a likove i atmosferu stilizirao i sintetizirao u satirično-parodičnom duhu, s nezamjenjivim individualnim pečatom nježne (ili pak manje blage) poruge. Njegov duhovni (dakako, duhoviti) izbor posebno je došao na svoje u dodiru s tekstovima pisaca mračnog humora i libertinsko-golijardske inspiracije, kakvi su Alfred Jarry i Michael Ghelderode, ili pak s bajkovito-mitskim ili amblematsko-arhetipskim modelima poput Orlanda ili svetoga Jurja u borbi sa zmajem.

Izložba fotografija s izvedbi i lutaka za izvođenje ne može nam dati potpun dojam o doživljaju i dometima predstava, ali je više nego dostatna informacija o naravi i karakteru redateljske interpretacije, a sasvim autentično svjedočanstvo Bourekove nezaustavljive i prevrele imaginativnosti. Prizori iz Rigoleta i Hamleta za lutkarsku

*) Tekst akademika Tonka Maroevića njegov je govor održan 18. siječnja u Gliptoteci HAZU prilikom otvaranja izložbe Zlatka Boureka

scenu ili sekvence Kralja Ubua i Skupa za glumce od krvi i mesa dovoljno govore o umjetnikovoj sardoničnoj figuraciji, karikaturalnoj komunikativnosti, plebejskoj raspojasanosti, neobaroknoj razbarušenosti, manirističkoj sustavnoj deformaciji, naglašenoj linearnoj stilizaciji i kromatskoj euforiji. Simultano zaustavljene „žive slike“ u serijalnom nizu mogu ponuditi i iluziju sukcesivnog zbivanja, no dovoljne su da nam predoče uspostavljenu ikonografiju i snagu likovnog izraza.

Izložene lutke korak su dalje u izvornoj prezentaciji Bourekova plastičkog jezika, njegove kiparske sposobnosti oblikovanja kompleksnih volumena, potom obojenih svježim i izazovnim koloritom. Lutkarstvo je općenito najbliže umjetnikovu idealu obraćanja publici, kako mladoj, djetinjoj tako i onoj koja nije izgubila draž naivnosti i čistoće, te prihvaća govor jakih kontrasta i žestokih stimulasa. Nezavisno od toga služi li se

marionetama ili ginjolima, bunraku ili drugačijim figurama i krabuljama, Bourekovo kazalište je u načelu granginjolsko, za trgove i puk, blisko cirkuskim, vašarskim, harlekinskim, vagabundskim iskustvima.

Poseban akcent njegovu svjetonazoru daje takozvani teatar nakaza. Predstavljajući Umišljenoga bolesnika ili Ženidbu, Božanstvenu komediju ili Hitlera, Bourek hipertrofira i akumulira sva negativna svojstva, odnosno do rugobe i zla dovodi evidenciju poroka. Naravno, ne moralizirajući nego reprezentirajući škrtost ili proždrljivost, požudu ili zavist, a te se krajnosti i dodiruju i na neki način međusobno potiru. Humorna erotičnost i groteskna ružnoća nadmašuju svoj povod, takoreći sublimiraju i pripitomljuju vlastite premise, tako da kazalište nakaza, (skraćeno Nakazalište) ima i blagotvorni, katarktični učinak. ☆

SJEĆANJA

TRI VERZIJE O NASTANKU FOTOGRAFIJA IZ LOGORA KAMPOR

POČETKOM LJETA 1943., DOK SAM BIO ZATOČENIK RAPSKOG KONCENTRACIJSKOG LOGORA, OD MENE JE ZATRAŽENO DA ZA JEDNOG ČOVJEKA KOJI ČEKA NA ULAZU U LOGOR, SNIMIM NEKOLIKO FOTOGRAFIJA LOGORA; UČINIO SAM TO I FILM PREDAO ČOVJEKU NA ULAZU U LOGOR – BIO JE TO JAKICA ALTARAS, STUDENT, POTOMAK STARE SPLITSKE PORODICE; NJEGOVA KĆI, ADRIANA ALTARAS, OVIH JE DANA U ZAGREBU OBJAVILA KNJIGU „TITOVE NAOČALE“, KNJIGU O POVIJESTI SVOJE OBITELJI, U KOJOJ SE U DVA NAVRATA, NA DVA NAČINA, OPISUJE NASTANAK TIH FOTOGRAFIJA

Piše Aleksandar Lebl

Koncentracioni logor u kojem su se od maja/juna 1943. godine našli Jevreji sa teritorije Kraljevine Jugoslavije koju je Italija anektirala ili okupirala poznat je pod dva imena. Prvo je „Koncentracioni logor za civilne ratne internirce Rab“, što je prevod njegovog zvaničnog italijanskog naziva „Campo concentramento internati civili di guerra Arbe“, a skraćuje se na „Rapski koncentracioni logor“. U upotrebi je i „Logor Kampor“, po imenu sela u čijem je ataru, na njivama seljana, bio logor. Za razliku od nekih drugih, iz tog logora ima relativno dosta fotografija, jer je jedan broj logoraša imao fotoaparate i u logoru se moglo snimati.. Ovde će biti reči o tome kako sam ja snimio neke fotografije, iako nisam imao svoj „alat“.

Pre toga da opišem sam logor. Podignut je u blizini logora osnovanog u jesen 1942. godine za slovenačke i, u manjem broju, hrvatske internirce iz ustaničkih krajeva, a dograđen je u proleće 1943. godine za Jevreje konfinirane septembra 1942. godine i dva meseca kasnije odvedene u nekoliko manjih logora. Bio

je podeljen na nekoliko delova, prema tome iz kojeg su od tih manjih logora dovedeni na Rab. U jednom delu su bili internirci iz Dubrovnika i okoline. Tu su bile zgrade od čvrstog materijala, kao i kuhinja za ceo logor, magacin za višak stvari interniraca i dr. Taj deo bio je bodljikavom žicom odvojen od drugog dela, a prelaziti se moglo samo s propusnicom, kroz vratnice čiji je ključ držao italijanski stražar, odnosno vojnik ili karabinjer. Drugi deo zauzimao je veći prostor i u njemu su bili internirci iz logora na Hvaru i Braču i, odvojeno, oni iz Kraljevice. Tu su bile veće drvene barake i drvene kućice za po desetak osoba (tvrdilo se da su ove druge, zvane „tipo Rusija“, bile namenjene italijanskim trupama koje su se zajedno sa nemačkom vojskom i odredima nekih satelitskih zemalja kod Staljingrada borile protiv sovjetske armije i imale strahovite gubitke).

Jednog dana naše rukovodstvo logora pozvalo me je da hitno dođem. Odmah sam otišao. Neko iz rukovodstva rekao mi je kako je na logorski ulaz došao je-

dan čovek i tražio da neko tamo hitno dođe. Mislim da mi nije rečeno da li je tražio određenu ličnost ili ne, tek je neko u dogovoru s rukovodstvom otišao. U stražarnici na ulazu susreo je tog čoveka, poznanika od ranije ili s kojim se upoznao tek tada, i on mu je dao film za „lajku“, s molbom da neko snimi unutrašnjost logora i vrati mu film. Rekli su mi da sam ja određen za taj posao, jer imam propusnicu za odlazak u dubrovački deo (bio sam određen da odlazim tamo kao pratilac logoraša koji su u magacinu imali stvari, uključujući namirnice; kojima se moje prisustvo nije sviđalo). Dali su mi fotoaparata sa filmom i krenuo sam u snimanje u tom delu. Posle svega četvrt sata počeli su izvikivati moje ime. Uplašio sam se da nešto nije u redu, izvadio sam film i strpao ga ispod košulje. Međutim, oni koji su me pozivali rekli su mi da što pre odem na ulaz i dam film čoveku koji me čeka i koji je nestrpljiv, jer treba da putuje. Otišao sam i dao mu film. Upoznali smo se i kratko razgovarali. Bio je to Jakica Altaras, student, iz stare splitske porodice. Pošto je Split bio anektiran i postao sedište istoimene italijanske provincije, Jakica je postao državljanin Italije i mogao se, iako su na snazi bili antijevrejski propisi, slobodno kretati, pa je pošao na neki skup u Rijeci i rešio da svrati na Rab. Tek posle rata video sam svoje snimke. Nisu bili naročito dobri, jer na mestima gde sam snimao nije bilo dovoljno svetlo.

U logoru je bilo nekoliko fotografa, uglavnom žena, koji su ponešto snimali. Fotoparat koji sam dobio za snimanje pripadao je Helgi Haim i odmah joj je vraćen.

U prvoj knjizi „Mi smo preživeli“, izdanje Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd, Jakica Altaras o tome piše: „Još prije mog puta u Nonantolu, negdje u leto 1942, italijanske vlasti su pokupile sa otoka Brača, Hvara i Korčule naše (tj. jevrejske – A.L.) izbjeglice i internirce, te ih preko noći sprovele na Rab. Uvjerali su me u kvesturi da je to 'za njihovo dobro'. Mi smo, naravno, bili nepovjerljivi i nije čudo da smo bili prestrašeni kad je bila riječ o ma kakvom sabiranju Jevreja. Naši emigranti nisu mogli da ponesu ništa sa sobom osim odjeće. Stizala su pisma sa Raba s molbom da im pošaljemo nešto od preostalih stvari. Za nekoliko dana obišao sam njihove stanove po otocima i pokupio te predmete, ukrcao u brod i jednog dana po povratku iz Nonantole, u avgustu 1943. uputio se na Rab.

Uspjelo mi je da se uvučem u logor, da svima razdijelim njihove stvari i provedem sa njima nekoliko dana i noći. Sjećam se da sam jedne noći spavao kod Ape Hana, jedne kod doktora Gotliba, zatim kod Pavla Goldštajna, prijatelja iz 'Makabija' iz Zagreba. Sjećam se da sam prenio i pismene i usmene poruke koje mi je brat Silvio predao u Splitu za braću Levi iz Banja-

luke. Od njih sam dobio i odgovor za partijsku organizaciju u Splitu. Fotografije koje su omladinci sa filmovima snimili u logoru na Rabu, kako onog dijela u kojem su bili Jevreji, tako i slovenačkog, jedina su dokumentacija koju je posjedovala Komisija za ratne zločine poslije rata o tim logorima pošto sam uspio da ih iz logora na Rabu iznesem i odnesem u Split.“

Prošle, 2013. godine, u izdanju „Mozaik knjige“ u Zagrebu objavljen je prevod s nemačkog jezika zanimljivo napisane knjige „Titove naočale /Povijest moje naporene obitelji“ Adriane Altaras, ćerke dr Jakoba Altarasa. Na prvoj strani, u poglavlju „Moj otac, junak“ autorka citira, po sećanju, šta joj je otac pričao o istom događaju:

„Zamisli, u lipnju 1943. godine posjetio sam logor na Rabu“ (ako je to tačno, pogrešno je 'avgust' u prethodnom navodu; ne verujem da je bilo snimanja u slovenačkom logoru; tada snimljeni filmovi nisu bili jedini – A.L.). „O logoru sam znao ponešto, tvoja majka mi je pisala koga sve tamo ima, što im nedostaje i kako im je. Dakle, sam sebi sam izdao potvrdu da sam ovlašten provjeriti higijenske prilike u logoru. Ludo! Ulazim, a poslije izlazim! Imam kod sebe pisma i novac te još neke stvari za sve one jadne logoraše, koji su me pozvali preko tvoje majke. Na ulazu u logor rekao sam nadležnom časniku da sam neka vrsta židovskog poslanika. Talijanske okupacijske vlasti dopustile su mi da posjetim logor. Njega se to nekako dojmilo pa me pustio unutra ne rekavši ni riječi. Ali još čudnije je to što me pustio da izađem! Mogao me kao Židova, jednostavno zadržati u logoru. Je li bio glup ili samo naivan? A možda je bio samo fašist, a ne i antisemit? Ne znam. A nisam ga ni pitao. Unutra pa opet van. Evo, ovo su fotografije logora od mene! Sakrio sam ih u cipele“ (film koji sam predao svakako nije mogao biti sačuvan u cipelama; što se tiče fotografija ne znam za druge, ali s filma koji sam ja snimio sigurno nisu urađene u logoru – A.L.) „Čim sam izašao, počeo sam trčati, ja, junak. Trčati kako bih spasio život. U malom pansionu u luci spustio sam rolete i čekao sljedeći brod za Split. Ludilo! Doista glupo! A bio sam tako mlad.“

Imamo tri verzije istog događaja, dvojice učesnika, sve tri u manjoj ili većoj meri različite, pri čemu se u mnogome razlikuju i dve verzije istog čoveka. Adriana Altaras sama piše kako je njen otac imao živu maštu i često pričao fantastične priče. O fotografijama pišem da bih podsetio na taj događaj, bez namere da tražim utvrđivanje koja je verzija tačna. Bilo je to davno, pre više od sedam decenija, i u životu nas je od oko tri i po hiljade logoraša na Rabu ostalo veoma malo, a uskoro neće biti nijednog. Preostale su samo fotografije i jedino to je važno. ✨

VERTIGO DANCE COMPANY U HNK

PLES KAO ODJEK SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

GOSTOVANJEM VERTIGO DANCE COMPANY PREDSTAVOM „RESHIMO“ U HRVATSKOM NARODNOM KAZALIŠTU U ZAGREBU - KOJA JE BILA IZVEDENA U ČAST YOSEFA AMRANIJA, IZRAELSKOG VELEPOSLANIKA U HRVATSKOJ, A U POVODU ZAVRŠETKA NJEGOVA VELEPOSLANIČKOG MANDATA - ZAGREBAČKIM JE LJUBITELJIMA BALETA BILA PRUŽENA PRILIKA DA SE UPOZNAJU S JEDNIM POSVE SPECIFIČNIM PLESNIM IZRIČAJEM

U povodu završetka mandata izraelskog veleposlanika u Hrvatskoj, Yosefa Amranija, u njegovu je čast u nedjelju 16. veljače u HNK u Zagrebu izvedena svečana predstava „Reshimo“.

Uz mnoge druge visoke goste, predstavi je prisustvovao predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović sa suprugom.

Riječi zahvale za izuzetan doprinos u razvoju prvenstveno prijateljskih, a podjednako i poslovnih odnosa, Yosefu Amraniju su prije predstave izrazili: Tihomir Orešković, predsjednik Uprave Plive, Ankica Mamić, predsjednica i direktorica marketing agencije IM&C i David Geras, predsjednik Udruge izraelskog prijateljstva.

Istaknut je bio i angažman veleposlanika Amranija na promociji kulturnog stvaralaštva Izraela, pri čemu se nije ograničio samo na zagrebačku publiku, već je „Čaroliju Izraela“, svojevrsan festival izraelskog kulturnog identiteta, uspješno pronio i nekim našim obalnim gradovima. Zagrebačkoj je pak publici tijekom svog mandata omogućio zaista prvorazredne kulturne doživljaje. Uz najbolje izraelske soliste i ansamble modernog plesa i baleta i organizaciju „Izraelskog filmskog festivala“, bile su tu i pojedinačne posjete znanstvenika i umjetnika, između kojih je posebnu pažnju privukao dolazak svjetski poznatog izraelskog pisca Amosa Oza.

Plesnu skupinu Vertigo Dance Company, koja je izabrana da uveća spomenutu svečanost, osnovali su Adi Sha'ai i Noa Wertheim 1992. u Jeruzalemu. Kako suvremeni ples i očuvanje okoliša često ne idu ruku pod ruku, bračni se par, potaknut željom za prihvatljivim balansom između profesionalnog i privatnog života, 2006. godine odlučio na svojevrsan iskorak. Napuštajući kibuc, osnivaju vlastito ekološko gospodarstvo u dolini između Tel Aviva i Jeruzalema, kako bi zajedno sa troje djece živjeli sukladno svojim opredjeljenjima. Prateći ideju o aktivnom suživotu s prirodom, renoviraju farmu i, rabeći isključivo reciklirani materijal, idu tako daleko da, primjerice, dotadašnji kokošinjac pretvaraju u baletnu dvoranu. Ubrzo stječu simpatizere, pa i sljedbenike, kojima znanje prenose u posredstvom seminara i mnogobrojnih raznovrsnih radionice u kojima, s jedne strane, ples, kako kažu, vraćaju na tlo, ... zemlji, a, s druge strane, objašnjavaju i podučavaju nove konstruktivne tehnologije organskog uzgoja.

Noa kaže da se oni ne osjećaju kao plesna grupa usmjerena isključivo prema čistim estetskim vrijednostima: „Mi težimo humanosti u plesu koji uključuje obrazovanje za unapređenje

kvalitete života“. Kao jedna od rijetkih zajednica koja se profilirala u smislu ekološki osviještene plesne skupine, s jasnim ciljem da taj eko-prijateljski ideal promovira na pozornici, skupina Vertigo Dance Company je već 2008. bila pozvana u Zagreb i nastupala u sklopu Eko festivala na Bundeku.

Originalnost njihovog plesnog izričaja ne proizlazi samo iz osebujnog načina razmišljanja, kao ploda mašte, već predstavlja autentičan odjek njihova svakodnevnog života. Ako se još pridoda i prestižna tehnika kojom suvereno vladaju, nije čudo da su se tako brzo uspjeli uz bok bogatoj plejadi izvrsnih izraelskih plesnih skupina, među kojima su Batševa i Inbal.

Predstava RESHIMO, koju su izveli u Zagrebu, u umjetničkom je smislu, pravo osvježenje. Posebno stoga što smo već duže pomireni s činjenicom koju je zgodno definirao slavni talijanski kompozitor Ennio Morricone uzviknuvši: „Danas je gotovo s notama! Sve su već upotrijebljene; nema se više ništa novoga predstaviti!“, te se prije svake nove predstave upitamo, je li još uopće moguće naići na neko novo privlačno ostvarenje.

Predstava RESHIMO je dokazala da je umjetnička duša ipak neuništiva i priuštila nam je iskren emotivni doživljaj. Gotovo bez scenografije, uz diskretnu kostimografiju bez velikih gesta, dramatičnih prevrata, upotrebom sasvim jednostavnih a toliko neobično konstruiranih koraka, koji ponekad izgledaju kao da krše kineziološke zakone, uvjetovane anatomijom čovjeka, plesači nas neprimjetno uvode u svijet igre i mašte koji bi mogli usporediti sa slobodom širenja granica u animiranim filmovima. Ubrzo je postalo jasno da se ne treba zamarati od-

gonetanjem poruke, što je pisac htio reći, već se jednostavno prepustiti ugodi.

Zajedno s muzikom Ran-a Bagno, koji je zadnjih godina i muzički direktor grupe, projekt RESHIMO predstavlja cjelinu. Ovdje naime nema jasne percepcije da li plesači slijede muziku ili je muzika rađena prema njima. Osjeća se usklađen ishodišni impuls tako da naizmjenično diktiranje ritama stvara kontinuiranu dinamiku blagog krešendo, postizujući ujednačenu napetost koja nas uvlači u aktivno sudjelovanje, kao da smo s cijelom predstavom u neprekidnom zagrljaju. To je doprinijelo da su neki od spontanijih komentara iz publike bili: „Uh... pa ovo izgleda tako jednostavno i ležerno da bi se tu svatko, tako reći s ulice, mogao pridružiti...“

Na prigodnom letku piše da ideja za nastup proistječe iz Kabale. Uvjerena smo da je takvo pojednostavljeno objašnjenje nedovoljno, jer s jedne strane može značiti mnogo toga, ali i ništa, pogotovo onima kojima judaizam nije prvi izbor proučavanja. S obzirom na to da je riječ RESHIMO izvedena iz biblijskog izvještaja o postanku: „Na početku (b'rešit) stvori (bara) Svevišnji nebo i zemlju...“, te s obzirom na to da u he-

brejskom svako slovo ima i svoju brojčanu vrijednost, filozofija oko svake pojedine, ne samo ove prve rečenice iz Tore, vrlo je komplicirana, ali mišljenja smo da za predstavu RESHIMO, postoji i drugačije tumačenje pa makar ono bilo potpuno subjektivno.

Dakle, ono što običan gledalac može razumjeti jest da predstava započinje gibanjem grupe od osam plesача što najvjerojatnije dočarava početke... možda samo naplavine ideja... pulsirajućeg jedinstva, ali ne zadugo, jer se ubrzo sve pretvara u pojedinačno komešanje bez reda. Predstavlja li to taj famozni pad čovjekov, kada on gubi vezu s cjelinom i počinje samostalno individualno lutati, te u kaosu tražiti smisao sa željom da se, iako nije drugo do crv, digne u visine. Bez obzira na jake nesvjesne impulse prema samodostatnosti, latentna prisutnost neke neidentificirane sile stalno vuče svaku tu jedinu prema nekoj vrsti usklađivanja s ostalima. Što više neobuzdane samostalnosti, s jedne strane to je jača potreba za sjedinjenjem.

Sve završava scenografskom intervencijom kada jesenje lišće prekriva zemlju, a izmučena se tijela bez borbe podvrgavaju otkucanjima i pretvaraju u prašinu. ☆

Neda Wiesler

RAZGOVOR S DUGOGODIŠNJIM MAKABEJCEM IVOM JELINEKOM

TRADICIJA JE TU, TREBA SAMO PRIVUĆI MLADE

IVO JELINEK, KOJI JE VEĆ DUGI NIZ GODINA VRLO AKTIVNI ČLAN I JEDAN OD VODEĆIH LJUDI ŠVICARSKOG MAKABIJA, OCJENJUJE DA BI SE NA TRADICIJI MAKABIJA U ZAGREBU MOGAO ZNATNO PROŠIRITI KRUG NATJECATELJA

Rođeni Zagrepčanin, Ivo Jelinek, sin legendarne zagreačke šnajderice Žuži Jelinek i sveučilišnog profesora, stomatologa Eriha Jelineka, živi u Švicarskoj, ali ga nostalgija za rodnim gradom sve više vuče u Zagreb, tako da iz Ženeve gotovo svaki mjesec dolazi u posjet majci i prijateljima. Inženjer je strojarstva i magistar menadžmenta. Voli šport, igrao je tenis i košarku, a godinama je član Makabija u Ženevi. Sreli smo u Židovskoj općini Zagreb i povelili kraći razgovor za Ha-Kol.

Volite šport i vrlo ste aktivni u ženevskom Makabiju?

Da, za šport sam vezan od malih nogu, kao dječčić igrao sam te-

nis na Šalati. Otac me vodio 1960. godine na Olimpijske igre u Rim. Pred mojim očima trčao je Livio Berutti na 200 metara, a gledao sam i „crnu gazelu“, američku atletičarku Wilmu Rudolph, nažalost, prošle je godine umrla. Olimpijske igre su me uvijek privlačile, tako da sam sa svojom srugom Vesnom bio 1976. godine u Montrealu. Puno smo putovali i prije 35 godina skrasili se u Ženevi. Tu sam se 1978. godine priključio športskom klubu Makabi, koji je osnovan dvije godine ranije. Uz tenis volim i dalje košarku, pa sam se rado priključio njihovoj momčadi. S vremenom sam postao i predsjednik Makabija u Ženevi i drugi čovjek Makabi-

ja Švicarske. Tako da sam zastupao Švicarsku na mnogim kongresima Makabija u Europi.

Na Makabijadi u Izraelu bio sam prvi puta 1989. godine. Najčešće smo nastupali s košarkom, a kada nismo imali dovoljno košarkaša za Makabijadu, dolazili smo s manjim brojem tenisača.

Kada ste završili svoju natjecateljsku karijeru?

Ispričat ću vam jednu anegdotu vezanu za moje nastupe pred izraelskom publikom. Kada sam istrčao u dvoranu pred utakmicu s Amerikancima - a već sam imao 40 godina - cijeli se stadion digao na noge

nastavak na sljedećoj strani

Iskaznica Ive Jelineka s Europskih Makabi igara 2011. u Beč

i počeo mi pljeskati, a ja sam tog trenutka sam sebi rekao „Ivo, to je znak da se povučеш kao natjecatelj!“. I bilo je tako, ostao sam u Makabiju kao fukcionar.

Bili ste ovih dana na predavanju o povijesti zagrebačkog Makabija u Židovskoj općini Zagreb. Kakvi su vam dojmovi?

Mislim da bi zagrebački Makabi trebao biti klub za sve Židove iz cijele Hrvatske. Na obilježavanju stote obljetnice zagrebačkog Makabija vidjeli smo da je aktivna samo sekcija samoobrane. Trebalo bi vidjeti gdje se židovska dječica bave športom, pa ih na neki način organizirati u zagrebačkom Makabiju. Mislim da bi u prvom redu okupljanje u Makabiju, koji ima stogodišnju tradiciju išlo lakše u individualnom športu, recimo, tenisu, stolnom tenisu, plivanju, gimnastici i atletici, nego u momčadskim športovima. U perspektivi moglo bi doći i do stvaranja ekipa u nogometu, košarci i rukometu. Ja sam u kontaktu s malom Lajlom, koja je jedina iz Za-

greba bila na Makabijadi u Izraelu prošle godine.

Kakve su, po vama, mogućnosti zagrebačkog Makabija?

Moj dobar prijatelj Michele Green iz Antwerpena ušao je nedavno u Hall of Fame u Izraelu. Nakon pada berlinskog zida on je uveo sve istočne Makabije u Europski Makabi. Iduća Makabijada je 2015. godine u Berlinu. Osjećam da bi se zajedničkim radom i naporom moglo doći do cilja. Ako postoji volja, naći će se i put. Nadam se da entuzijazma ne će manjkati. Priredba u Židovskoj općini Zagreb na temu Makabija bila je vrlo zanimljiva. Tradicija je tu, treba samo okupiti mlade i stare u zajedničkom cilju jačanja zagrebačkog Makabija. ☆

Razgovarao
Fredri Kramer

ZVJEZDARNICA FREDIJA KRAMERA

MAYEROVI – KAKO SE STVARAJU TENISKE ZVIJEZDE

Uvijek je tako bilo i bit će – ambiciozni očevi-tenisači žele od svojih sinova napraviti športske zvijezde. Ono što oni sami nisu uspjeli postići, žele ostvariti sa svojom djecom. Mnogi ne uspijevaju.

Jedan sretan otac, kojemu je to pošlo za rukom bio je Aleksandar Mayer, nekoć član teniske sekcije Zagrebačkog klizačkog društva. Nakon svoje igračke karijere postao je teniski trener, pa je od svojih sinova Sandyja i Genea stvorio teniske asove.

Iz rodnog Sombora Aleksandar Mayer došao je početkom tridesetih godina prošloga stoljeća na studije u Zagreb. Diplomirao je na Pravnom fakultetu, a slobodno vrijeme posvećivao je sportu s reketima. Često ga se moglo vidjeti i u zagrebačkoj sinagogi u Praškoj ulici.

Bio je izvrstan stolnotenisač, pa je igrao za reprezentaciju Jugoslavije na prvenstvu svijeta u Londonu 1935. godine, a pokazivao je darovitost i zainteresiranost i za tenis. S Dragutinom Friedrichom osvojio je prvenstvo Kraljevine Jugoslavije u igri parova 1939. godine. Na jugoslavenskoj rang-listi 1940. godi-

ne dijelio je četvrto i peto mjesto s Franjom Schafferom. Bolje plasirani od njega tada su bili samo Franjo Punčec, Dragutin Mitić i Josip Palada.

Uoči Drugog svjetskog rata Mayer je otišao u Mađarsku. Uspio je izbjeći Holokaust i odmah nakon završetka rata otišao je u Zapadnu Njemačku, gdje je igrao tenis sa savezničkim vojnicima. Kruh je zarađivao kao prevoditelj za njemački, hrvatski i mađarski jezik. Oženio se Nijemicom Ingeborg i zajedno s njom 1951. godine otišao u SAD.

U New Yorku im se 1952. rodio sin Aleksandar (Sandy), a četiri godine kasnije drugi sin Gene. Mayer se bavio advokaturom, ali je na Manhattanu stekao i reputaciju izvrsnog teniskog trenera, tako da su ga prozvali „teniskim Generalom Pattonom“. I jednome i drugome sinu već je kao dvogodišnjacima kupio mali reket, tzv. padell, na kojem je gumenom trakom bila pričvršćena loptica. Mayer je kasnije često isticao: „Važno je bilo da zarana koordiniraju oko na reket i lopticu“. I tako su Sandy i Gene odrastali u domu u kojem se tenis servirao kao obavezni obrok. Odgajali su se u pravoj teniskoj

atmosferi. Radili su intenzivno, otac je imao izvrsno analitičko oko i poboljšavao je kod dječaka sve što je trebalo popraviti.

„Moj otac je najbolji učitelj teniskih udaraca na svijetu“, često je kasnije, kada je postao teniska zvijezda, govorio Sandy novinarima koji su ga intervjuirali. „Od njega sam naučio da na mreži odlučuje brzina i spremnost na rizik. Govorio mi je: uvijek napadaj, sinko, a kad si na ‘necu’ odluči se i pokrij jednu stranu. Važno je intuitivno osjetiti gdje će doći loptica...“.

Skok do igrača svjetske slave uspio je braći Mayer na Stanford sveučilištu, gdje su obojica trenirali s jakim partnerima, studentima Roscoem Tannerom, Haroldom Solomonom, Jimmyem Connorsom i Eddiem Dibbsom. Sandy je morao više trenirati od nadarenijeg Genea. Volio je igrati na brzim terenima, jer je bio tip igrača sevis-volej. Sandy je osvojio amatersko prvenstvo SAD 1972. godine. Već sljedeće godine okušao se u Wimbledonu i u svom prvom nastupu eliminirao Rumunja Nastasea, što je bila prvorazredna senzacija. Međutim, plasman ga nije odveo u profesionalce već je nekoliko sezona ostao amater. Sandy je često igrao i u paru, pa je 1975. s Vitasom Gurulaitisom osvojio turnire u Beču, Fort Worthu, Roanokeu i u Wimbledonu, gdje su u finalu pobijedili Stonea i Dowdeswella. Godine 1977. u Stockholmu, u finalu pojedinačne konkurencije, Sandy je svladao Briana Gottfrieda, a 1978. bio je prvi u St. Louisu; dva puta je svladao Gerulaitisa, a u Wimbledonu Poljaka Wojteka Fibaka i tom se pobjedom plasirao u četvrtfinale.

Braća su povremeno igrala zajedno u paru. Najveći uspjeh postigli su na Međunarodnom prvenstvu Francuske 1979. godine, kada su u finalu nadigrali australski par Case-Dent. Kraj 1979. godine nije bio sretan za Sandyja – ozbiljna ozljeda na leđima spustila ga je za pedesetak mjesta na svjetskoj rang-listi, međutim, on se već 1980. godine vratio među najbolje igrače. Godine 1981. osvojio je turnire u Bologni i Brindisiju, 1982. u Clevelandu, a 1983. u Gstaadu, dok je u Dallasu efektom pobjedom trijumfirao nad Connorsom.

Mlađi brat, Gene, iamo je sjajan osjećaj za loptu, poput McEnroea. Igrao je nadasve elegantni tenis, bio je vrlo dobar taktičar i u karijeri se uspinjao vrtoglavom brzinom. Jedna njegova odluka, potkraj 1977., bitno je utjecala na njegov igrački razvoj. Prešao je na reket marke Prince, koji je znatno veći od prosječnih reketa. „Moja tehnika i dobar ‘touch’ došli su do punog izražaja i drastično mi poboljšali volej“, hvalio se prijateljima. Za samo devet mjeseci Gene je sa 145. mjesta na rang-listi došao među prvih deset tenisača svijeta, da bi 1980. izbio čak na četvrto mjesto svjetske rang-liste.

Braća su rijetko igrala međusobne mečeve. U finalu Grand Prix turnira u Stockholmu 1981. godine pobijedio je Gene sa 6:4,6:2. Zapravo, među braćom i nije bilo rivalstva. Gene je uvijek isticao da mu je, u mladosti, stariji brat Sandy mnogo pomogao. Bio je spreman igrati s njime, iako je to za njega, tada, bilo gubljenje vremena. Gene je osvojio prvenstvo Sjedinjenih Država za uzraste do 12 godina, a zatim i omladinsko prvenstvo u konkurenciji do 16 godina. Prvi Grand Prix osvo-

Braća Mayer – Gene i Sandy – početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća

jio je 1978. godine u Guadalajari, dok je u Roland Garrosu s Hank Pfisterom izborio prvo mjesto u igri parova.

Godine 1978., u naponu snage i sve boljih rezultata na teniskim turnirima, Gene, pasionirani jahač, pao je s konja, ozbiljno se ozlijedio i izgledalo je da je njegova teniska karijera završena. No ubrzo se ipak, zaliječen i oporavljen, vratio tenisu. Na međunarodnom prvenstvu Italije u Rimu 1979. godine pobijedio je Ivana Lendla i došao u polufinale jakog turnira. Godine 1980. u Wimbledonu je pobijedio Panattu i plasirao se u četvrt-finale. Najveće uspjehe postigao je 1981. godine: na Mastersu u New Yorku pobijedio je Jose-Luisa Clerca, Bjorna Borga i Johna McEnroea. Najbolji je bio na dvoranskom prvenstvu SAD u Memphisu, a prva mjesta osvojio je i na turnirima u Denveru, Clevelandu, Stockholmu, Milanu i Melbourneu. Godine 1982. godine bio je pobjednik u Zapadnom Berlinu, a na dvoranskom prvenstvu Australije u Sydneyu pobijedio je Jimmya Connorsa. Sljedeće godine bio pobjednik u Cincinnatiju, Rotterdamu i Napulju.

Sandy i Gene nosili su jednaku športsku odjeću, ali su različito mahali reketima. Bili su na glasu kao izjelice: za doručak je svaki od njih znao pojesti dvanaest jaja ili petnaest hamburgera.

Obojica su završili studij na Stanfordu. Ni u njihovim vlastitim razmišljanjima i izjavama, kao ni u ocjenama poznavalaca teniskog sporta, uopće nije bilo dvojbi o tome da su se u vrhove teniskog sporta uzdigli zahvaljujući ponajprije svome ocu, Aleksandru. ☆

ISTRAŽIVANJA

MAKEDONSKI ŽIDOV I HOLOKAUST

VELIKO ISTRAŽIVANJE O TRAGIČNOJ SUDBINI MAKEDONSKIH ŽIDOVA, KOJI SU U HOLOKAUSTU GOTOVO POSVE ISTRIJEBLJENI I ISKORIJENJENI S PROSTORA MAKEDONIJE, URODILU JE KNJIGOM OD 700 STRANICA OBJAVLJENOM NA MAKEDONSKOM I ENGLJESKOM JEZIKU

Komparativno istraživanje “Židovi iz Makedonije i Holokaust: povijest, teorija i kultura” objavljeno je na makedonskom i engleskom jeziku. Na više od 700 stranica grupa autora, pod vodstvom urednice Sofije Grandakovske koja je napisala i uvodnik, predstavlja makedonske Židove i njihovu tragičnu sudbinu tijekom Holokausta, te postavlja brojna pitanja na koja pokušava dati odgovore.

Knjiga je podijeljena u tri dijela, prvi se bavi poviješću i svjedočanstvima o sudbini makedonskih Židova tijekom Holokausta, drugi dio pod nazivom “Kako se kultura sjeća?” donosi, između ostaloga, priče o sefarskom folkloru u Makedoniji i o korištenju ladina u Bitoli i Skoplju, dok je treći dio posvećen razdoblju nakon Holokausta.

Veliki i važan dio knjige posvećen je evidentiranju i objavljivanju povijesnih dokumenata i fotografija, neki od njih po prvi su puta objavljeni na makedonskom jeziku.

Autori se na znanstveni, interdisciplinarni i intertekstualni način bave židovskim pitanjem i posebnim tretmanom koje je židovsko pitanje imalo unutar nacističkog plana i Drugog svjetskog rata. U središtu svih tekstova je Holokaust, posebice utjecaj Holokausta na Makedoniju, makedonske Židove i makedonsko društvo.

Imajući na umu civilizacijski i kulturni udio koji je židovski narod uložio u razvoj svjetske kulture, autori su se time posebno bavili, uključujući i kategorije šireg kruga akademskog diskursa: usmene povijesti kao uvoda u historiografiju, arhivističko-dokumentarističkog pristupa, te pitanja i rješenja iz područja socio-kulture, arheologije, politike, lingvistike, književnosti i umjetnosti.

Četrnaest autora proučavalo je ova pitanja i o tome su napisali tekstove objavljene u ovom djelu. Oni su proučili velike količine arhivskih dokumenata iz različitih izvora i različitih vremenskih razdoblja i tako

Muzej Holokausta u Skoplju

MAKEDONSKI ŽIDOV I NEKAD I DANAS

Pod bugarskom okupacijom Makedonije u Drugom svjetskom ratu više od 7.000 Židova iz Skoplja, Bitole i Štipa deportirano je u ožujku 1943. godine u nacistički koncentracijski logor Treblinka, odakle se gotovo nitko nije vratio.

Oni su predstavljali 98 posto ukupne populacije Židova u Makedoniji, što znači da su makedonski Židovi praktično iskorijenjeni s tog prostora

Židovska zajednica u Makedoniji još uvijek očekuje od Bugarske vraćanje židovskog bogatstva

koje je raznim kanalima prebačeno u Bugarsku. Židovska zajednica posjeduje dokumentaciju o imovini deportiranih, čija vrijednost danas iznosi oko 16,5 milijuna američkih dolara. Osim zlata, bugarske fašističke vlasti su stekle i veliku količinu novca od prodaje židovskih nekretnina, tvrde čelnici makedonske židovske zajednice.

U Makedoniji danas živi samo oko 300 Židova. Bez obzira na mali broj članova, Židovska zajednica u Makedoniji je vrlo aktivna i ulaže velike napore u očuvanje židovske kulture i sjećanje na nekada veliku židovsku zajednicu.

stvorili prvo djelo posvećeno povijesnom pristupu Holokaustu u Makedoniji. Neki od dokumenata po prvi su puta objavljeni na makedonskom jeziku, a među najzanimljivijim dokumentima svakako treba istaknuti bugarski popis Židova zatočenih u privremenom koncentracijskom logoru u Skoplju 1943. godine, specifikacije popisa deportiranih Židova iz Skoplja, Bitole i Štipa, bilješke o drugom transportu iz ožujka 1943. kojim su Židovi prevezeni iz Skoplja u Treblinku, popis članova makedonske židovske zajednice u Skoplju iz 1945. godine, dokumenti o izgradnji logora Treblinka, izvaci iz suđenja u Nürnbergu Kurtu Walteru Egertu, jednom od čuvara logora Treblinka te mnogi drugi dokumenti.

Urednica Sofija Grandakovska djelo opisuje kao triptih: u prvom dijelu objavljeno je 14 originalnih radova, koje su stvorili autori imajući u vidu cilj ove publikacije, drugi dio ima povijesno-dokumentarnu razinu, koja se odnosi na arhivske materijale koji su imali ključnu važnost za Holokaust u Makedoniji i treće je vizualna razina koja se semiotski može opisati kao "izložba u publikaciji"

Posebno je zanimljiv veliki broj objavljenih fotografija u trećoj razini samog opsežnog djela, a taj se dio također može podijeliti u tri sloja.

Prvi sloj vizualne naracije odnosi se na širu perspektivu događaja vezanih uz Holokaust u Europi, te pokazuje genezu "konačnog rješenja" i njezinu primjenu te pokazuje početak linearne perspektive povijesnih činjenica kao statički film za čitatelje i za čitatelje kao gledatelje. Razvoj Hitlerove antisemitske organizacije je vizualno upotpunjen s antižidovskom propagandom, nacističkim destruktivnim bijesom

tijekom Kristalne noći, pokazan je njemački glamur i fascinacija zlom, progoni Židova diljem Europe, nacistički simboli, te zlo pokazano na fotografijama koje je snimio vojni fotograf Alexander Wroncov pri oslobodjenju Auschwitz: piramide cipela, kofera, naočala - svih stvari bez ljudskih bića. Dio objavljenih fotografija i dokumenata do sada nije prikazan na ovaj način.

Drugi sloj je foto-dokumentarni materijal koji se odnosi na širenje provođenja "konačnog rješenja židovskog pitanja" iz centra nacističke moći na periferiju i proces njegove primjene u Makedoniji, te pokazuje kako je Bugarska preuzimala kontrolu u Makedoniji. Dokumenti i fotografije pokazuju dvije linije: jedna je bugarsko savezništvo s Njemačkom, a druga se odnosi na okupaciju Makedonije i organizaciju punog aspekta života pod bugarskom vladavinom. Izvaci tako pokazuju pripreme organizacije sportskih igara u Skoplju, koje se naziva najljepšim gradom Bugarske. Dok bugarski okupatori pripremaju sportski događaj, u tajnosti se priprema strateški plan primjene konačnog rješenja pitanja makedonskih Židova.

Treći dio foto-dokumentarnog materijala odnosi se na izvršenje "konačnog rješenja židovskog pitanja u Makedoniji". Fotografije su autentične, odnose se na židovsko pitanje u Makedoniji, a počinju s najstarijom dokazima o nazočnosti židovske zajednice na makedonskom području, prikazom socio-kulturnog života Židova u razdoblju prije Holokausta i uništavanje židovskog nasljeđa tijekom Holoakausta, zatim preslike dokumenata rasnih zakona iz 1941. godine. U knjizi su objavljene i fotografije logora, te brojni drugi dokumenti. ☆

SVJETSKI ŽIDOVSKI KONGRES

PRIZNANJE BRAČNOM PARU WIESEL

ELIEU WIESELU I NJEGOVOJ SUPRUZI MARION SVJETSKI ŽIDOVSKI KONGRES DODIJELIO JE NAGRADU THEODOR HERZL ZA ŽIVOTNO DJELO, JER SU, KAKO JE PRILIKOM DODJELE NAGRADE U NEW YORKU REČENO, ODIGRALI KLJUČNU ULOGU U STAVLJANJU HOLOKAUSTA NA PRAVO MJESTO U LJUDSKOJ SVIJESTI I SAVJESTI

Svjetski židovski kongres odao je počast književniku i dobitniku Nobelove nagrade za mir Elieju Wieselu i njegovoj supruzi Marion dodijelivši im nagradu Theodor Herzl za životno djelo.

Nagrada, koja je ime dobila po ocu modernog političkog cionizma, Theodoru Herzlu, uspostavljena je 2012., kako bi se njome odavalo priznanje pojedincima koji nastavljaju s Herzlovom idejom sigurnijeg, tolerantnijeg svijeta kroz međunarodnu podršku Izraelu i koji svojim naporom pridonose boljem razumijevanju židovske povijesti, kulture i naroda.

Izraelski predsjednik Šimon Perez bio je prvi dobitnik ove nagrade Svjetskog židovskog kongresa.

Bivša američka državna tajnica Hillary Rodham Clinton uručila je bračnom parom Wiesel ovu nagradu u hotelu Waldorf Astoria u New Yorku. Na svečanosti je bilo 250 gostiju, među kojima i izraelski ministar Silvan Šalom.

Hillary Clinton u svom je govoru istaknula da su Elie i Marion Wiesel “odigrali ključnu ulogu u stavljanju Holokausta na pravo mjesto u ljudskoj svijesti i savjesti”. “Elieva osobna priča o preživljavanju i priče onih drugih koje je on ispričao pojačali su odlučnost svijeta da se takvi užasi više nikada ne smiju ponoviti. Elie i Marion Wiesel uporno su radili na tome da probude svijest ljudi o patnjama potlačenih i marginaliziranih diljem svijeta: sovjetskih Židova, Indijanaca Miskito, izbjeglica iz Kambodže, izbjeglica iz bivše Jugoslavije, žrtava genocida u

Darfuru”, nastavila je Hillary Clinton. “Gledajući prema budućnosti, Elie i Marion su nas ispunili nadom i optimizmom za slobodniji i pravedniji svijet”, zaključila je.

Elie i Marion Wiesel osnovali su Zakladu Elie Wiesel za čovječanstvo nakon što je Elie 1986. godine dobio Nobelovu nagradu za mir. Cilj Zaklade je borba protiv ravnodušnosti, netolerancije i nepravde, kroz međunarodni dijalog i programe usmjerene prema mladima.

Hillary Clinton odala je priznanje i Svjetskom židovskom kongresu. “Već gotovo 80 godina, Svjetski židovski kongres pomaže u zaštiti židovskih zajednica diljem svijeta, radi na borbi protiv antisemitizma gdje god on postoji i promovira razumijevanje i prijateljstvo među ljudima svih vjera”, kazala je.

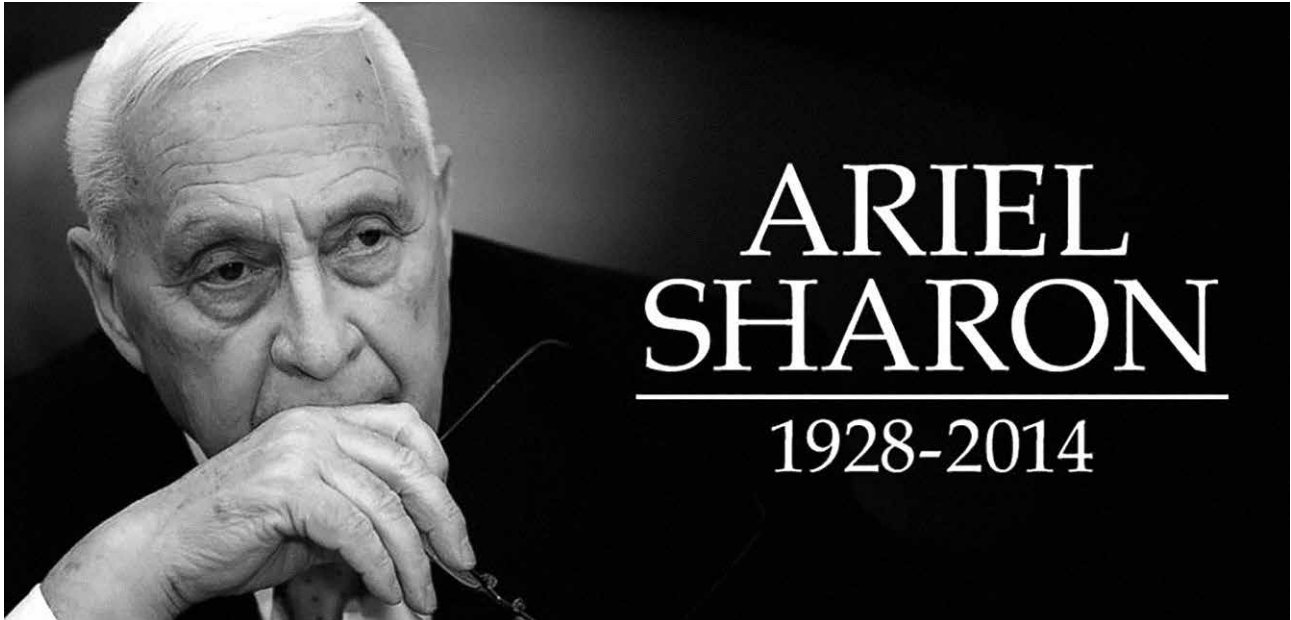
Predsjednik Svjetskog židovskog kongresa Ronald S. Lauder istaknuo je da je bračni par Wiesel imao “nevjerojatan utjecaj” na svijet, a danas “nastavljaju sijati kao podsjetnici na ono što je Abraham Lincoln nazvao ‘anđelima za našu bolju prirodu’”.

Eliezer Elie Wiesel, rođen 1928., američki je književnik židovskog podrijetla, politički aktivist, dobitnik Nobelove nagrade za mir 1986. godine. Autor je više od pedeset knjiga, uključujući nezaboravni svjetski bestseller “Noć” u kojem opisuje osobna iskustva iz koncentracijskih logora u Auschwitzu, Buni i Buchenwaldu. Njegovo je djelo veličanstvena poruka mira i ljudskog dostojanstva. ✨

ODLAZAK ARIELA ŠARONA

SNAŽNA VOJNA I POLITIČKA LIČNOST

PREMIJER NETANJAHU, KOJI SE NERIJETKO NIJE SLAGAO S ARIELOM ŠARONOM, NA NJEGOVU JE POSLJEDNJEM ISPRAČAJU REKAO: "ŠARON JE BIO JEDAN OD NAJVEĆIH VOJNIH ZAPOVJEDNIKA KOJE JE IZRAEL IKADA IMAO"

Ariel Šaron, bivši premijer i nekadašnja snažna vojna i politička figura Izraela, preminuo je u siječnju, nakon osmogodišnje kome, u dobi od 85 godina. Smrt Ariela Šarona predstavlja prijelomni trenutak u povijesti Izraela - od generacije izraelskih vojnika i političara koji su se borili vojnim i političkim metodama za stvaranje svoje države na bitnom je položaju u zemlji ostao još samo Šimon Perez.

Prije osam godina, dok je bio na vrhuncu snage i moći, Šaron je pretrpio moždani udar nakon kojega je bio u komi, a početkom 2014. stanje mu se počelo naglo pogoršavati. Uz njegovu su se postelju danima smjenjivali sinovi Gilad i Umri.

Šaron, koji bi u veljači napunio 86 godina, u izraelskom vojnom i političkom vrhu proveo je desetljeća i postao je jedna od najcjenjenijih i najkontroverznijih figura u zemlji.

Vjerojatno kao nijednog izraelskog državnika prije njega, Šaron se u jednakoj mjeri i obožavalo i mrzilo. Njegov je životni cilj bio osigurati sigurnost izraelskoj državi, bez obzira na političku cijenu. Dugo je bio zagovornik širenja židovskih naselja na okupiranim područjima, ali je jedna od njegovih posljednjih političkih odluka bila da se Izrael povuče iz Pojasa Gaze, što je šokiralo i razljutilo i mnoge njegove pristalice, ali i protivnike. Palestinci mu nikad nisu oprostili masakr u izbjegličkim logorima Sabri i Šatili u Libanonu.

Šaronov život predstavlja pravu metaforu puta kojim je prošao Izrael. Sin ruskih imigranata, rođen je u Kfar Malalu pored Tel

Aviva 1928., kao Ariel Scheinermann. Još kao mladi dobrovoljac uključio se u borbu protiv britanske vladavine za vrijeme palestinskog mandata.

Od 1948. godine borio se u svakom izraelskom ratu. U prvome, ratu za neovisnost, bio je zapovjednik voda i teško je ranjen u bitci za Jeruzalem. U Sueskom ratu, 1956., vodio je padobransku brigadu, u Šestodnevnom ratu, 1967., tada već kao general, porazio je egipatsku vojsku na Sinaju i osvojio cijeli poluotok. U Jomkipurskom ratu, 1973., njegov prelazak preko Sueskog kanala i odsijecanje egipatske Treće armije bio je jedan od ključnih trenutaka koji su preokrenuli tijek ratnih zbivanja i pomogli Izraelu da osigura još jednu pobjedu. Izraelska javnost i sunarodnjaci smatrali su ga hrabrim i nepobjedivim junakom.

Polovicom sedamdesetih godina napušta vojsku i ulazi u izraelski parlament kao član Likuda. Godine 1977. postaje ministar poljoprivrede u vladi Menahema Begina i arhitekt židovskog naseljavanja Zapadne obale.

Ali sve to će biti zasjenjeno njegovom ulogom ključnog arhitekta u izraelskoj invaziji Libanona. Kao ministar obrane organizirao je 1982. invaziju na Libanon kako bi zaustavio djelovanje Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) Jasera Arafata u južnom Libanonu. Bez znanja premijera Begina zapovjedio je vojsci prodor sve do Bejruta, čime je uspio izbaciti PLO iz zemlje, ali je i dopustio da kršćanske milicije počine pokolj stotina palestinskih izbjeglica u Sabri i Šatili, dvama logorima pod izraelskom kontrolom. Službena izraelska istraga pokazala je Šaronovu "neizravnu

nastavak na sljedećoj strani

OSOBNJE TRAGEDIJE

Šaron je dva puta bio u braku i dva puta postao udovac. Njegov privatni život bio je, poput njegovog javnog dijela, također vrlo buran. Ubrzo nakon što je postao vojni instruktor, oženio je Margalit s kojom je dobio sina Gura. Ali Margalit je preminula u prometnoj nesreći u svibnju 1962., a Gur je umro u listopadu 1967., nakon što ga je prijatelj upucao u igri s puškom. Gur je preminuo na očevima rukama na putu prema bolnici. Nakon Margalitine smrti, Šaron se oženio njenom mlađom sestrom Lily. Imali su dva sina, Omrija i Gilada, i šestoro unučadi. Lily Šaron umrla je od raka pluća 2000. godine.

odgovornost” i morao je podnijeti ostavku, a u svijetu su ga pratile optužbe za ratne zločine.

Palestinci ga nikada nisu prestali mrziti. Međutim, u Izraelu je ostao popularan i obnašao je dužnost ministra industrije, a poslije je kao ministar naseljavanja i gradnje predvodio najveću kolonizaciju Zapadne obale i Pojasa Gaze od 1967. godine. Premijer Benjamin Netanjahu imenovao ga je 1998. ministrom vanjskih poslova, a Šaron je sljedeće godine preuzeo njegovo mjesto šefa Likuda, pošto je Netanjahu izgubio opće izbore.

Kao vođa oporbe Šaron je 2000. godine posjetio Brdo Hrama u Jeruzalemu, sveto mjesto i židovima i muslimanima, a Palestinci, kojima je i nadalje bio trn u oku, na to su odgovorili drugim ustankom, odnosno drugom intifadom. Obećavši sigurnost i mir Izraelu, Šaron je 2001. godine uvjerljivo pobijedio na općim izborima i u dobi od 73 godine prvi put postao premijerom.

“Čovjek za pobjede” znao je svoj imidž ratnika vješto zamijeniti slikom djeda, odnosno oca nacije, koji će, zahvaljujući svojim godinama i iskustvu, znati riješiti pitanje druge palestinske intifade. Tomu je svakako pridonijela bezuvjetna potpora tadašnjeg američkog predsjednika Georgea W. Busha, koji je jednom prilikom Šarona nazvao “čovjekom mira”, ali mu je uputio, za Sjedinjene Države doista rijetke, kritike zbog gradnje sigurnosnog zida na Zapadnoj obali, kojim je Izrael službeno želio spriječiti napade palestinskih samoubojica.

Dok je, 2002. godine, val samoubilačkih napada potresao Izrael, Šaron je poslao tenkove i vojnike u palestinske gradove i naredio ubojstva palestinskih vojnih čelnika. Šaron je također naredio izgradnju “sigurnosnog zida”, a tadašnjeg palestinskog čelnika Jasera Arafata, kojeg je zvao “teroristom”, prisilio je na svojevrsni kućni pritvor u Ramalahu, optužujući ga da potiče napade na Izrael. Arafat je u kućnom pritvoru ostao praktički sve do smrti, 2004. godine (Šaron je ipak dopustio da se Arafat prebaci na liječenje u Francusku, gdje je i umro).

Međutim, čovjek koga su, i zbog stasa i zbog političkih metoda kojima se rado služio, nazivali “buldožerom”, iznenadnim izrael-

skim povlačenjem iz Gaze - kako bi u sklopu bliskoistočnog mirovnog procesa Palestincima osigurao prostor za državu – izazvao je snažan otpor u vlastitoj stranci, Likudu, koju potom napušta i potkraj 2005. osniva novu stranku, Kadimu.

Ankete su tada pokazivale da će Šaron bez problema osvojiti još jedan mandat, ali ga je u prosincu 2005. spriječio prvi, a 4. siječnja 2006. i drugi teški moždani udar.

Vijest o Šaronovoj smrti prenijeli su svi svjetski mediji, a odmah su se pojavili i mnogi komentari i analize njegovog života.

Izraelski predsjednik Šimon Perez, premijer Benjamin Netanjahu, američki potpredsjednik Joe Biden, bliskoistočni mirovni izaslanik Tony Blair i još dvadesetak stranih te stotinjak izraelskih uglednika okupili su se ispred zgrade Knesseta, gdje je bio izložen Šaronov lijes, umotan u izraelsku zastavu. Prethodno je u Knessetu održana posebna sjednica na kojoj je Arielu Šaronu odana počast.

Šaron je, prema vlastitoj želji, pokopan na obiteljskom imanju, na zapadnom rubu pustinje Negev, uz drugu suprugu koja je umrla 2000. godine. Tisuće Izraelaca odale su mu posljednju počast dan ranije, kad je njegov lijes bio izložen na istom mjestu.

Premijer Netanjahu, priznavši da se nije uvijek politički slagao sa Šaronom, pogotovo u pogledu povlačenja iz Gaze, naglasio je Šaronovu posvećenost izraelskoj sigurnosti. “Bio je jedan od najvećih vojnih zapovjednika koje je židovski narod ikada imao”, kazao je Netanjahu. “Njegov doprinos našoj sigurnosti upisan je u povijest”.

Šimon Peres je kazao da je Šaron bio “živuća vojna legenda”, koja je uvijek sanjala o Izraelu u miru. Njegova su ramena, dodao je, “nosila teret sigurnosti naše zemlje”.

Šaron je bio “nepobjedivi buldožer... kojem je sigurnost njegova naroda bila nesalomljiva misija i obaveza”, kazao je američki potpredsjednik Joe Biden. Izraelskom je narodu poručio da “neće biti sam, dok god postoje Sjedinjene Države”.

Iz arapskog svijeta na oproštaj od Šarona nije došao nitko. Palestinci ga smatraju ratnim zločincem jer je dopustio masakr stotina Palestinaca u izbjegličkim logorima Sabri i Šatili tijekom invazije na Libanon 1982. godine.

Tijekom svoje karijere, vojne i političke, Šaron je bio onaj kojem su se Izraelci okretali kada nisu imali drugog izbora. Na bojišnici ili za govornicom, Ariel Šaron je uvijek bio vojnik. Čak i puno godina nakon što je zauvijek skinuo uniformu, njegov vojni “gard” uvijek se nazirao.

Ariel “Arik” Šaron uvijek je bio u središtu burnih rasprava o tome je li on ratni heroj ili ratni zločinac, a te su se rasprave ponovno pojavile i na vijest o njegovoj smrti. Izraelci ne sumnjaju da će gubitak čovjeka poznatog kao “buldožer” još više oslabiti preostale veze s generacijom koja se vojno i politički borila za stvaranje njihove države. Smrt Ariela Šarona kraj je jedne ere, smatraju mnogi. ☆

NEW YORK

ODLAZAK EDGARA BRONFMANA – DUGOGODIŠNJEG PREDSJEDNIKA SVJETSKOG ŽIDOVSKOG KONGRESA

SADAŠNJI PREDSJEDNIK SVJETSKOG ŽIDOVSKOG KONGRESA RONALD S. LAUDER REKAO JE U POVODU SMRTI SVOGA PRETHODNIKA DA VELIKI BROJ ŽIDOVA U SVIJETU DANAS ŽIVI BOLJE ZAHVALJUJUĆI ODLUČNOJ I NEUMORNOJ BRONFMANOJ BORBI ZA PRAVDU I NJIHOVA PRAVA

Edgar Bronfman

Milijarder, poslovni čovjek i filantrop Edgar Bronfman, predsjednik tvrtke Seagram i dugogodišnji predsjednik Svjetskog židovskog kongresa preminuo je krajem prosinca u svom domu u New Yorku u 84-oj godini života.

Edgar Miles Bronfman rođen je 1929. u Montrealu. Roditelji su mu bili židovski imigranti iz istočne Europe. Obitelj je imala četvero djece, a Edgar je bio trećerodeno dijete.

Njegov otac Samuel je zajedno sa svojim bratom osnovao destileriju. Posao se dobro razvijalo i Edgar i njegova braća rasla su u bogatom ozračju. U obiteljskoj kući radili su butleri, kuharice, domaćice, odgajateljice, vrtlari i šoferi. Ljeta su provodili u svojim ljetnikovcima, a posao njihova oca pretvorio se u pravo carstvo – tvrtku Seagram.

Edgar Bronfman, međutim, u svojim memoarima piše da su mu u djetinjstvu nedostajali otac, koji je stalno bio na putu i zaokupljen poslom, i majka, koja je bila “daleka i nepristupačna”.

Napisao je također da je rastao sa zbunjujućim razumijevanjem svog židovskog identiteta. Bronfmanova kuća je bila košer, a djeca su vikendima dobivala vjerski odgoj. Ali tijekom tjedna, Edgar i njegov mlađi brat Charles pohađali su privatnu školu u kojoj su jeli svinjetinu i odlazili na mise.

Obitelj se kasnije preselila u SAD. Edgar Bronfman je ubrzo dobio američko državljanstvo.

Edgar Bronfman bio je predsjednik krovne organizacije svjetskih Židova – Svjetskog židovskog kongresa (WJC) od 1981. do 2007. godine. Tijekom njegovih mandata na čelu WJC-a američki Kongres je pojačao pritisak na tadašnji Sovjetski Savez da ublaži restrikcije kojima se Židovima onemogućavalo da odu iz SSSR-a. Bronfman je također, prema navodima The New York Timesa, pomogao u otkrivanju nacističke prošlosti nekadašnjeg glavnog tajnika Ujedinjenih naroda i kasnijeg predsjednika Austrije Kurta Waldheima.

S Bronfmanom na čelu, WJC je pojačao napore kako bi se švicarske banke prisililo na plaćenje odštete u visini od milijarde dolara potomcima žrtava nacističkih logora koji su prije Drugog svjetskog rata svoj novac položili u švicarske banke.

Bronfman, koji se ženio pet puta, od toga dva puta s istom ženom, našao se na novinskim naslovnica 1975. godine, kada je njegov sin Samuel bio otet, a sam je Bronfman za njegovo oslobađanje platio više od dva milijuna dolara. Otimaci su kasnije uhićeni i osuđeni, a novac je pronađen.

Edgar Bronfman ostavio je za sobom sedmero djece, 24 unučadi i dvoje prauučadi.

Godine 1999. tadašnji američki predsjednik Bill Clinton dodijelio je Bronfmanu predsjedničku Medalju slobode, najviše civilno odličje SAD-a. U obrazloženju je navedeno da je Bronfman nagrađen zbog svog neumornog rada na “osiguravanju osnovnih prava Židova diljem svijeta”.

Vijest o smrti Edgara Bronfmana prenijeli su svi utjecajni svjetski mediji, a brojne ugledne osobe iskazale su svoju žalost zbog odlaska velikog čovjeka. WJC je u priopćenju izrazio žalost zbog Bronfmanove smrti. “Veliki broj Židova diljem svijeta danas živi bolje zahvaljujući Edgarovoj odlučnoj i neumornoj borbi za pravdom”, napisao je predsjednik WJC-a Ronald S. Lauder, te dodao da će “njegovo ime zauvijek biti ispisano sjajnim slovima u povijesnim knjigama.” “Bronfman je bio primjer svima nama koji smo uključeni u budućnost židovskog naroda, a njegova baština je nemjerljiva”, objavio je u svom priopćenju Europski židovski kongres. “Bio je jedinstven, titan industrije, koji se u potpunosti posvetio boljitku židovskog naroda”, stoji u priopćenju Zaklade Samuel Bronfman. ☆

T.R.

ODLAZAK NAJSTARIJE PREŽIVJELE ŽRTVE HOLOKAUSTA

ALICE HERZ-SOMMER:
ŽIVOT PUN OPTIMIZMA I GLAZBE

KONCERTNA PIJANISTKINJA ALICE HERZ-SOMMER, POZNATA DILJEM SVIJETA KAO NAJSTARIJA PREŽIVJELA ŽRTVA HOLOKAUSTA, PREMINULA JE U LONDONU U DOBI OD 110 GODINA

Alice Herz rođena je 26. studenoga 1903. godine u Pragu. Njezin otac, koji je umro prije Holokausta, bio je trgovac, a majka je potjecala iz muzičke obitelji i poticala je djecu na aktivan intelektualni život. Obitelj Herz družila se s književnicima, među kojima su bili Franz Kafka i Rainer Maria Rilke.

Nakon što je započela karijeru kao koncertna pijanistkinja, Alice se 1931. udala za Leopolda Sommera, također muzičara. Šest godina kasnije rodio im se sin. U tridesetim godinama života bila je uspješna muzičarka, supruga i majka.

Godine 1943. deportirana je zajedno sa suprugom i petogodišnjim sinom u logor-geto izvan Praga, poznat kao Theresienstadt, ili na češkom Terezín. Ovaj logor služio je nacistima u propagandne svrhe: pokazivali su ga djelatnicima međunarodnog Crvenog križa i drugim promatračima, tvrdeći da europski Židovi nisu u opasnosti. Uz teške životne uvjete, prisilni rad, bolesti i opasnosti od deportacija u logore smrti, u logoru je postojala - muzika. Alice Herz-Sommer navodno je za svog zatočništva u Theresienstadtu odsvirala više od sto koncerata.

“Umirali smo od gladi. Bili smo tako slabi, ali muzika je bila nešto posebno, poput čarolije. Muzika je bila moja hrana”, kazala je u intervjuu Jerusalem Postu, uz napomenu da je u logoru svirala po sjećanju. Svirala je Chopina, Schuberta, Beethovena. “Beethoven je moja religija. Ja sam Židovka, a

Beethoven je moja religija... on mi daje nadu u život i govori mi: život je prekrasan i vrijedan življenja, čak i kada je težak”, ispričala je 2007. godine u intervjuu New York Timesu.

Za vrijeme zatočeništva u Theresienstadtu nastojala je sačuvati sina od okrutne stvarnosti koja ih je okruživala. I uspjela je. Što, očito, nije bilo nimalo lako, budući da je, prema podacima američkog Muzeja Holokausta, oko 90 posto od 15.000 djece koja su prošla kroz Theresienstadt, umrlo u logorima smrti. Njezin sin, Raphael, bio je među onima koji su preživjeli. Njegov otac umro je nakon što je prebačen u Dachau.

“Kada sam se nakon rata vratila u Prag, bilo je to vrlo, vrlo bolno, jer se nitko od mojih nije vratio. Tada sam shvatila što je Hitler napravio”, kazala je nakon rata Alice. Odlučila je otići iz rodnog Praga. Pridružila se rodbini u Izraelu, gdje je postala profesorica muzike i gdje je njezin sin započeo graditi svoju karijeru glazbenika. Godine 1986. preselili su se u London. Raphael je umro 2001. godine.

Alice Herz-Sommer i u poznim je godinama svakodnevno plivala i nekoliko sati dnevno vježbala na svom klaviru. Kada je izgubila moć nad dva svoja prsta, nastavila je svirati s preostalih osam.

GLAZBA MI JE SPASILA ŽIVOT

Život Alice Sommer-Herz tema je filma “The Lady in Number 6: Music Saved My Life” Malcolma Clarkea i Nicholasa Reeda. Taj film od 38 minuta, u kojem junakinja pripovijeda o svom životu i ističe važnost glazbe i smijeha za sretan život, nominiran je za Oscara u kategoriji kratkog dokumentarnog filma.

“Više od tričetvrt stoljeća nakon što je svirala za Kafku, ona i nadalje proizvodi čaroliju s klavirrom”, napisao je povodom njezina 110. rođendana njujorški muzički kritičar Alex Ross.

Svi koji su ikada upoznali Alice Herz-Sommer bili su zapanjeni i oduševljeni njezinom energijom, optimizmom i uvjerenjem da je život lijep.

“Svakoga dana život je lijep. Morali bismo zahvaliti Bachu, Beethovenu, Brahmsu, Schubertu, Schumannu... Oni su nas učinili sretnima”, govorila je.

Upitana je li ikada razmišljala o tome čemu duguje svoj dugi život, odgovorila je: “Svom temperamentu. Optimizmu i disciplini. Svakoga dana točno u deset sati sjedam za klavir. Tri-

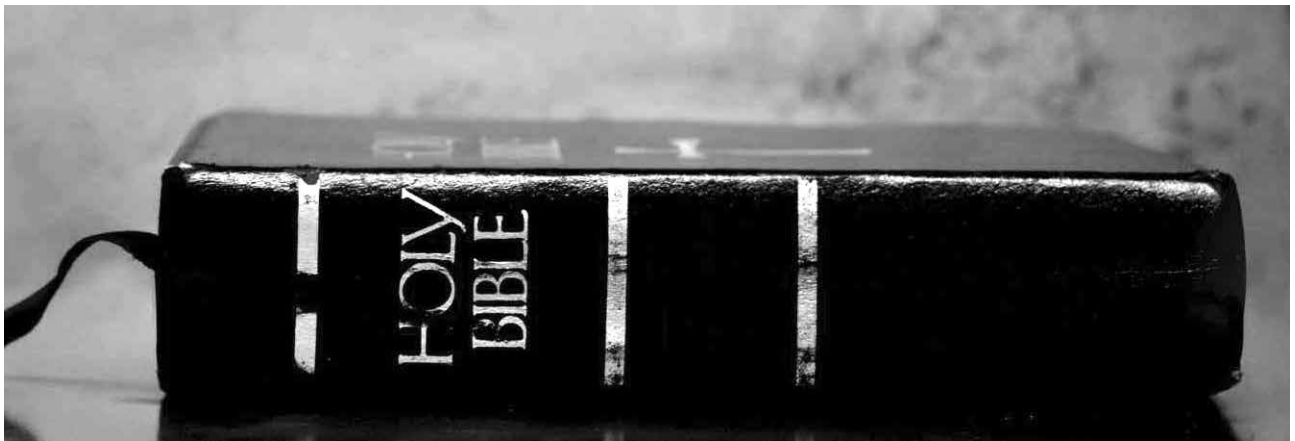
deset godina jedem jednu te istu hranu: ribu ili piletinu. Ne pijem ni čaj, ni kavu, ni alkohol. Hodam, iako uz velike bolove”, opisala je u jednom razgovoru svoje navike, te istaknula: “U životu tražim lijepe stvari. Znam da se događaju i one ružne, ali tražim samo lijepe. Svijet je prekrasan, pun ljepote i pun čuda”. ✨

N.B.

IZRAEL

KOLIKO SE ČITA BIBLIJA?

ISTRAŽIVANJE KOJIM SE HTJELO DOBITI ŠTO ODREĐENIJI ODGOVOR NA PITANJE KAKVA JE VEZA “NARODA KNJIGE” S “KNJIGOM SVIH KNJIGA”, POKAZALO JE, MEĐU OSTALIM, DA SE PRIBLIŽNO JEDNA ČETVRTINA IZRAELACA NE SJEĆA KADA SU POSLJEDNJI PUT OTVORILI BIBLIJU

Istraživanje koje je nedavno provedeno u Izraelu otkrilo je da 93 posto izraelskih kućanstava posjeduje svoj primjerak Biblije, ali 28 posto Izraelaca priznalo je da se ne sjeća kada su posljednji puta otvorili Bibliju.

Istraživanje je proveo Institut Smith povodom međunarodne izložbe “The Book of Books”, koja se održavala u Jeruzalemu, a rezultati su i više nego zanimljivi.

Osim što se bavilo time koliko izraelskih kućanstava posjeduje Bibliju u svojim kućama, istraživanje je proučavalo i kakva je veza “naroda knjige” s “knjigom svih knjiga” – i otkrilo da ta veza i nije tako jaka.

Više od jedne četvrtine Izraelaca, njih 28 posto, ne može se sjetiti kada su zadnji puta otvorili Bibliju. Situacija je čini se nešto bolja kod vjernika i ultraortodoksnih Židova, od kojih njih samo 10 posto nije otvorilo Bibliju tijekom protekle godine.

U istraživanju je sudjelovalo 500 ispitanika koji su, između ostaloga, trebali odgovoriti na pitanje kada je stvoren čovjek. Trideset i tri posto sekularnih Židova nije znalo dogovor na ovo pitanje (a točan odgovor, za one koji sada intenzivno razmišljaju, jest: šestog dana stvaranja svijeta).

Dobiven je još jedan zanimljiv podatak: Židovi, vjernici i sekularni, smatraju da ne smiju izgubiti vezu s Biblijom i njih 96 posto smatra da bi se u škole trebao uvesti predmet posvećen Bibliji.

Mojsije je izabran za najpopularniju biblijsku figuru – za nje ga je glasovalo 24 posto ispitanika. Nakon Mojsija slijede kralj David (9 posto), Abraham (6 posto) i kralj Solomon (5 posto).

“Rezultati ovog istraživanja pokazuju veliki jaz između važnosti koju dajemo Bibliji kao narod i kao privatne osobe”, kazala je voditeljica istraživanja Amanda Weiss.

Prema njezinim riječima, važno je stvoriti stvaran interes prema Bibliji i to od najranije dobi te produbiti naše razumijevanje naše povijesti. “Biblija nije samo još jedna knjiga na polici”, istaknula je.

Na međunarodnoj izložbi “The Book of Books” bile su izložene, u potpunosti ili djelomično, svete knjige iz razdoblja od Drugog hrama pa sve do danas, uključujući i iluminirane manuskripte, kao i originalne stranice iz Gutenbergove Biblije. ✨

N.B.

VATIKAN

PAPA FRANJO DOMAĆIN NA KOŠER RUČKU

NAKON RAZGOVORA O JAČANJU MEĐUVJERSKOG DIJALOGA, PAPA FRANJO I NJEGOVI GOSTI IZ ARGENTINE – IZASLANSTVO ŽIDOVSKIH ČELNIKA PREDVOĐENO CLAUDIJEM EPELMANOM, IZVRŠNIM DIREKTOROM LATINOAMERIČKOG ŽIDOVSKOG KONGRESA I PAPINIM DOBRIM PRIJATELJEM RABINOM ABRAHAMOM SKORKOM – UŽIVALI SU U RUČKU PRIPREMLJENOM U NAJBOLJEM KOŠER-RESTORANU U RIMU

Papa Franjo bio je sredinom siječnja u Vatikanu domaćin na neformalnom košer ručku za izaslanstvo u kojem je bilo 15 židovskih čelnika iz Argentine.

U središtu razgovora s čelnikom Katoličke crkve, koji je rođen u Buenos Airesu kao Jorge Mario Bergoglio, bilo je jačanje međuvjerskog dijaloga, prema riječima Claudia Epelmana, izvršnog direktora Latinoameričkog židovskog kongresa.

Epelman, koji je organizirao sastanak zajedno s papinim dobrim prijateljem argentinskim rabinom Abrahamom Skorkom, hvalio je nakon sastanka “nevjerojatni čin pape Franje koji je, usprkos svog prenatrpanog rasporeda, više od dva sata posvetio razgovorima sa židovskim čelnicima iz svoje rodne Argentine.”

Epelman, koji je u Svjetskom židovskom kongresu zadužen za dijalog s Katoličkom crkvom, dodao je da je papa Franjo, pozdravljajući izaslanstvo, izrazio nadu da će “ovaj sastanak pomoći nahraniti sjeme koje smo zajedno posadili” te istaknuo kako se veseli svom predviđenom posjetu Izraelu u svibnju ove godine, dodajući da od tog putovanja ima “velika očekivanja”.

Papa Franjo i njegovi gosti iz Argentine uživali su u hrani dopremljenoj iz najboljeg košer restorana u Rimu, restorana Ba'Ghetto, koji se nalazi u samom središtu starog židovskog

Papa Franjo i njegov dugogodišnji prijatelj rabin Abraham Skorka

geta u Rimu. Jelovnik je između ostaloga sadržavao artičoke na židovski način, endivju i punjene tikvice. Vlasnik restorana Amit Dabush rekao je da je papa probao sve što su donijeli. “Rekao mi je da mu se posebno sviđao mousse od pistacija”, dodao je Dabush.

Židovska zajednica u Argentini najveća je židovska zajednica u Latinskoj Americi. U toj zemlji živi oko 300.000 Židova.

Dobro je poznato da je papa Franjo, dok je još bio kardinal Bergoglio, održavao prisne i dobre odnose sa židovskom zajednicom Argentine, te je veliki pobornik međuvjerskog dijaloga i dobrih odnosa sa židovskom zajednicom u svijetu. ✨

N.B.

TRAGANJA

U POTRAZI ZA NAPUŠTENIM SINAGOGAMA

ŽIDOVSKI BRAČNI PAR DORFMAN, KOJI SE U IZRAEL DOSELIO IZ SJEDINJENIH DRŽAVA, SVOJE JE DUGOTRAJNO POSVE VOLONTERSKO ISTRAŽIVANJE NAPUŠTENIH EUROPSKIH SINAGOGA ZAKLJUČIO KNJIGOM “SINAGOGA BEZ ŽIDOVA” I PREDAJOM BOGATOG DOKUMENTACIJSKOG MATERIJALA MEMORIJALNOM CENTRU JAD VAŠEM

Bračni par Rivka i Ben-Zion Dorfman, oboje stariji od 90 godina, posvetili su 70 tjedana svojih života fotografiranju i dokumentiranju više od 350 sinagoga u Europi, napuštenih nakon Holokausta.

Bračni par svoje je životno djelo predao arhivima Memorijalnog centra Jad Vašem, čiji će djelatnici nastaviti njihov put proučavanja tragova izgubljenih židovskih zajednica prema uništenim sinagogama.

“Sve je počelo 1987. godine. Bili smo na trojednom putovanju po Italiji i vidjeli smo sinagogu koja je zaokupila našu pozornost. Ona je bila prva, a nakon toga smo krenuli u potragu za drugim napuštenim sinagogama”, priča Rivka Dorfman.

Dr. Ben-Zion Dorfman rekao je da su u svim mjestima i gradovima koje su posjećivali uvijek tražili sjedokose ljude te ih pitali: “Gdje je sinagoga u vašem mjestu?”.

“Mislim da smo sakupili informacije o većini ako ne i o svim sinagogama napuštenim nakon Drugog svjetskog rata. Istraživali smo ono što je preostalo. Neke sinagoge danas imaju druge namjene”, priča dr. Dorfman.

Ponegdje su sinagoge bile zaključane i morali smo tražiti nekoga tko će nam dati ključ. Posjećivali smo urede gradonačelnika koji su u brojnim mjestima bili vrlo susretljivi i pružali nam pomoć. Obično smo ih unaprijed upozorili da dolazimo i kada bismo stigli izražavali su nam srdačnu dobrodošlicu i posvećivali nam veliki dio svoga vremena”, dodaje dr. Dorfman.

Bračni par Dorfman sa sobom je imao i pismo s Hebrejskog sveučilišta kao potvrdu da rade na istraživanju, a oni sami pričaju da im je to pismo otvorilo mnoga vrata – vrata napuštenih sinagoga. Iza zatvorenih vrata sinagoga često su nalazili stropove s oljuštenim bojama i brojne znakove zaborava i napuštanja.

“Snimali smo sinagoge. Brojne zgrade su se potpuno promijenile. Nismo se fokusirali na sinagoge u velikim gradovima, budući da su te sinagoge već dobro poznate. Željeli smo otkriti one u manjim mjestima. I više nego jednom pronalazili smo samo ostatke nekadašnjih sinagoga, često bez krovova”, dodaju.

Bračni par Dorfman bio je suočen s umjetničkom i arhitekturnom misijom. “Dokumentirali smo sinagogu iz 1859. godine koja se nalazi u zapadnom dijelu Mađarske i koja je izgrađena u obliku kruga. Zgrada je napuštena i uništena, ali predivne slike i dalje se nalaze tamo. Nakon što smo fotografirali zgradu primijetili smo natpise na hebrejskom”, prisjećaju se.

“Tu sinagogu prvi smo puta posjetili 1989. godine i nakon toga smo se još dva puta vraćali, i svaki puta ona je bila u sve lošijem stanju. Danas govore o mogućnosti da se naprave planovi za obnovu te sinagoge”, dodaju.

Od skladišta do muzeja

“U češkom gradu Rychnovu dogovorili smo sastanak s gradonačelnikom. Stigli smo s pola sata zakašnjenja i pronašli dogradonačelnika kako s kišobranom ispred gradske vijećnice stoji i čeka nas. Zajedno s prevoditeljem otišli smo do sinagoge u gradu i otkrili da se koristi kao skladište za vodoinstalatersku opremu. Nismo bili iznenađeni, jer se sinagoge danas koriste za razne stvari. Dogradonačelnik je ušao za nama i bio je šokiran. Ispričao nam se zbog načina na koji se sinagoga koristi i istaknuo da se radi o svetom mjestu za Židove. Obećao je da će učiniti sve što može. Tijekom godina uvjerio je odgovorne osobe da obnove sinagogu i dobijali smo od njege fotografije koje dokazuju da je obnova u tijeku.”, priča jednu od sretnijih priča Rivka Dorfman, te dodaje: “Kada smo nekoliko godina kasnije stigli u taj grad, zatekli smo nevjerojatno mjesto. Zgrada sinagoge pretvorena je u regionalni židovski muzej, a ispred zgrade izgrađen je spomenik za žrtve Holokausta”.

Sinagoga u češkom gradu Rychnovu

“Svake godine na dan oslobođenja Auschwitza, gradonačelnik i njegov zamjenik održavaju ceremoniju u znak sjećanja na lokalne Židove koji su nestali u Holokaustu i šalju nam fotografije”, nadovezuje se njezin suprug.

Rivka i Ben-Zion Dorfman, koji su se u Izrael doselili iz SAD-a, radili su kao istraživači i profesori, a misiju otkrivanja zaboravljenih sinagoga u Europi poduzeli su na volonterskoj osnovi. Kako je bračni par bez puno novaca mogao obaviti sav taj posao?

Sinagoge bez Židova

“Pokušavali smo spavati kod običnih ljudi, a ne u hotelima i tako smo bitno smanjili troškove”, pričaju. Njihovo putovanje urodilo je i objavljivanjem knjige pod naslovom “Sinagoge bez Židova”, a o svom su istraživanju održali i brojna predavanja. Danas, u svojim poznim godinama, Rivka i Ben-Zion zaključili su da njihovoj kolekciji treba novi dom. “Postoje fotografije, video snimke, audio snimke i brojni dokumenti o svakom mjestu i gradu koje smo posjetili. Sobe u našem stanu prepune su svega toga”, smiju se. “Posljednjih deset godina raspravljali smo o tome koja bi institucija trebala dobiti našu kolekciju i na kraju zaključili da bi to trebao biti Jad Vašem”, kazali su Rivka i Ben-Zion Dorfman.

Knjiga Rivke i Ben-Ziona Dorfmana rezultat je njihova dugog istraživanja napuštenih sinagoga. U knjizi se nalaze tekstovi i više od 300 predivnih fotografija. Knjiga priča bogatu povijest više od 30 židovskih zajednica u Austriji, Mađarskoj, Hrvatskoj, Slovačkoj, sjevernoj Italiji, Grčkoj, Češkoj i Slovačkoj prije Drugog svjetskog rata.

Knjiga je puna i nacrti, mapa, fotografija i opisa sinagoga koje su jednom bile ponos i veselje svojih zajednica. A tu su i priče o ljudima, Židovima iz prošlosti koji su pomagali u izgradnji svojih zajednica ali i priče o Židovima današnjice koji čuvaju svoje voljene sinagoge i sjećanje na njih prenose na buduće generacije. ✨

MAĐARSKA

ISPRIKA ZA SUDJELOVANJE U HOLOKAUSTU

PRIZNAVANJE MAĐARSKE ODGOVORNOSTI ZA HOLOKAUST MORA U MAĐARSKOJ POSTATI DIO NACIONALNOG SJEĆANJA I IDENTITETA – ISTAKAO JE, U POVODU MAĐUNARODNOG DANA SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA, CSABA KOROSI, MAĐARSKI VELEPOSŁANIK U UJEDINJENIM NARODIMA

Sinagoga u ulici Dohany u Budimpešti, druga po veličini u svijetu

Uoči Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta, 27. siječnja, Mađarska se u Ujedinjenim narodima, priznajući svoju odgovornost, ispričala zbog sudjelovanja u Holokaustu.

“U tome obliku i u ime mađarske države, nitko nikada nije u UN-u priznao odgovornost Mađarske za Holokaust”, rekao je Csaba Korosi, mađarski veleposlanik u Svjetskoj organizaciji.

Korosi je kazao da se u ime svoje države dva puta ispričao zbog njezina sudjelovanja u istrebljivanju Židova tijekom Drugog svjetskog rata. Prvu ispriku uputio je prilikom obilježavanja 70. obljetnice Holokausta Židova i Roma, koju su organizirali UN i mađarsko predstavništvo. Ponovio ju je na otvaranju izložbe o stradanju tih naroda.

“Dugujemo ispriku žrtvama jer je mađarska država bila kriva za Holokaust. Prvo, zbog toga što nije zaštitila svoje državljane od uništenja i, drugo, što je pomogla i financirala masovno ubojstvo”, rekao je Korosi na konferenciji za novinare u sjedištu UN-a u New Yorku. “Za Holokaust su odgovorne mađarske

državne institucije iz toga vremena. Današnja isprika mađarske države mora postati dio nacionalnog sjećanja i identiteta”, istaknuo je.

Korosi je također izložio planove za izgradnju spomenika žrtvama Holokausta u Mađarskoj. Istodobno, predstavnici mađarskih Židova zatražili su od mađarske vlade da odustane od planova izgradnje spomenika žrtvama njemačke okupacije zemlje u ožujku 1944. godine.

Mađarske ove godine obilježava 70-tu godišnjicu deportacije više od 430.000 mađarskih Židova, koji su samo nekoliko mjeseci nakon njemačke invazije odvedeni u nacističke logore smrti.

Andras Heiszler, predsjednik Mazsihisza, krovne židovske organizacije u Mađarskoj, u siječnju je kritizirao planirano podizanje spomenika žrtvama njemačke okupacije, rekavši da u tome vidi znak ignoriranja mađarskog sudjelovanja u Holokaustu.

Spomenik žrtvama njemačke okupacije trebao bi biti izgrađen na Trgu slobode u Budimpešti, nasu-

ŠESTOGODIŠNJA POVIJEST

Židovi već stoljećima žive na prostorima današnje Mađarske, prema nekim dokazima već duže od 600 godina. Početkom 20. stoljeća židovska zajednica u Mađarskoj činila je pet posto ukupnog stanovništva zemlje, a čak 23 posto stanovništva glavnog grada Budimpešte. Holokaust je toj židovskoj zajednici zadao težak udarac: u nacističkim logorima smrti ubijeno je više od 600.000 mađarskih Židova. Da-

nas u Mađarskoj živi oko 120.000 Židova, većina njih - oko 110.000 – u Budimpešti.

U Mađarskoj i danas ima mnogo sinagoga. Ona u ulici Dohany u Budimpešti najveća je u Europi i druga po veličini – poslije Tempła Emanu-El u New Yorku - u svijetu.

prot spomenika žrtvama komunizma. Planirani spomenik trebao bi prikazivati njemačkog orla kako napada anđela Gabrijela, koji simbolizira Mađarsku.

Kritičari smatraju da je najavljeno podizanje spomenika dio nastojanja vlade mađarskog premijera Viktora Orbana da ublaži odgovornost mađarskih vlasti za deportaciju Židova u logore smrti.

Andras Heiszler pohvalio je neke od planova za obilježavanje 70. godišnjice, što uključuje i obnovu sinagoge. Dodao je da su mnogi drugi planovi, uključujući i podizanje spomenutog spomenika – pogrešni.

Federacija židovskih udruga zaprijetila je da zbog planiranog spomenika neće sudjelovati u vladinom programu sjećanja na 70. obljetnicu pogroma Židova. Rabin Slomo Koves kazao je da se protivi podizanju tog spomeniku te istaknuo potrebu da se održava dijalog s vlastima i da se pozornost i skrb usredotoče na preživjele žrtve Holokausta koje i danas žive u Mađarskoj, a ima ih više od sedam tisuća. “Mnogi od tih ljudi neće biti s nama za 80-tu obljetnicu. Naša je moralna dužnost da ih ne zaboravimo”, rekao je rabin Koves. ✨

T.R.

FRANCUSKA

PRAVDA POSLIJE 350 GODINA

Gotovo 350 godina nakon što je osuđen i pogubljen zbog tzv. krvne klevete, francuski Židov Raphael Levy oslobođen je svih optužbi i proglašen mučenikom, izvijestili su nedavno francuski mediji.

Levy je pogrešno osuđen i spaljen na lomači 1670. godine zbog optužbe da je ubio trogodišnjeg kršćanskog dječaka Didiera Lemoinea kako bi njegovu krv iskoristio u vjerskom ritualu. No, više od tri stoljeća kasnije dužnosnici francuskog grada Glatignya na službenu zgradu, nedaleko od mjesta gdje je pogubljen Levy, postavili su spomen-ploču i opisali ga kao mučenika kažnjenog za nešto što nije skrivio.

Natpis ga spominje kao “židovskog mučenika iz Boulaya”, Levyjeva sela, koji je “optužen za ritualni zločin koji nije počinio”. Stotinjak ljudi okupilo se na ceremoniji u Levyjevju čast, a gradonačelnik Glatignya, Victor

Stallone, kazao je da se sada mogu nastaviti normalni odnosi sa židovskom zajednicom.

Podsjetio je također da je njihovo mjesto bilo “prokletost” od Levyjeva smaknuća, jer je vođa francuskih Židova zbog tog slučaja proglasio da ni jedan Židov ne smije kročiti u Glatigny.

Krvna kleveta, poznata i kao krvna optužba, naziv je za lažne tvrdnje da vjerske manjine, uglavnom Židovi, ubijaju djecu i njihovu krv koriste u vjerskim obredima. Upravo su te optužbe, uz laži o trovanju vode i oskvrnuća hostije, bile glavne izlike za pogrome i progone Židova u Europi.

Još početkom 20. stoljeća suđenja za krvne klevete vodila su se u Rusiji, gdje je antisemitska propaganda kršćane upozoravala da čuvaju djecu od Židova, osobito u vrijeme blagdana Pesaha. ✨

T.R.

AUSTRIJA

KUKASTI KRIŽEVI PRKOSE ZABRANAMA

DOK NA BEČKOME GROBLJU NI NA JEDNOM OD POLA MILIJUNA NADGROBNIH SPOMENIKA NEMA NACISTIČKIH SIMBOLA, NA GROBLJU U GRAZU IH IMA I DO SADA, UNATOČ KRITIKAMA, NIJE PODUZETO NIŠTA DA SE UKLONE

Nacistički simboli, koji podsjećaju na najmračnije poglavlje u povijesti Austrije, i nadalje se mogu naći u Grazu, drugom po veličini austrijskome gradu, a izgleda da austrijski dužnosnici ne mogu ili ne žele trajno riješiti to pitanje, usprkos brojnih kritika.

Mramorni nadgrobni spomenik izgleda poput mnogih drugih na glavnom groblju u austrijskom Grazu, ali samo na prvi pogled. Na spomeniku je uklesan kukasti križ, a uz njega natpis: "Poginuo je u borbi za Veliku Njemačku". Samo nekoliko koraka dalje, na drugom su nadgrobnom spomeniku uklesani simboli SS-a, elitne nacističke formacije zadužene za najgore zločine počinjene tijekom Holokausta.

Austrijski zakon zabranjuje isticanje nacističkih simbola. Oni koji ih ističu mogu se suočiti s kaznenim optužbama i mogućom kaznom zatvora. Ti simboli podsjećaju na najmračnije poglavlje austrijske povijesti, međutim, čini se da se austrijski dužnosnici ne mogu ili ne žele ozbiljno suočiti s tim pitanjem, usprkos čestih prigovora lokalnog stanovništva.

Njemačka je 1938. godine anektirala Austriju, što je Austrijancima nakon rata pružilo mogućnost da tvrde kako su bili prve Hitlerove žrtve. Austrija je otada prošla dugo razdoblje priznanja da je i sama počinila zločine. Platila je milijune dolara reparacija, vratila otetu imovinu židovskim nasljednicima i u nizu prigoda javno iskazala žaljenje zbog svoje uloge u Drugom svjetskom ratu. Ipak, još uvijek ima Austrijanaca koji smatraju da Austrija ne snosi nikakav teret odgovornosti za Holokaust.

Neki komentari predstavnika gradskih i crkvenih vlasti u Grazu pokazuju da oni ne vide ništa loše u tome što se na grobovima nalaze kukasti križevi i drugi nacistički simboli. Iako priznaje da uredu gradonačelnika situacija s kukastima križevima na grobovima nije ugodna, glasnogovornik grada Graza Thomas Rajakovics kaže da je kukasti križ "stari simbol koji predstavlja sunce". Christian Leibnitz, predstavnik Rimo-katoličke crkve u Grazu konstatirao je da velik broj grobova na gradskom groblju ima kukaste križeve, ističući da oni trebaju ostati na groblju kao "politički i društveni simbol" jednog razdoblja, "iako sam se ja u potpunosti protivio tom razdoblju".

Kada su novinari od njega zatražili da pobliže objasni svoje stajalište, Leibnitz je rekao da na nekim grobovima ima i "antivjerskih" simbola te da Crkva nije "osobito sretna" ni nad nekim simbolima koji se nalaze na židovskim grobovima.

Austrija je još 1947. godine usvojila zakon koji zabranjuje isticanje nacističkih simbola. Glasnogovornik groblja u Beču Florian Keusch rekao je da, prema njegovim saznanjima, ni jedan od 500.000 nadgrobni spomenika u austrijskom glavnome gradu nema nacističke simbole, "a ako bismo ih pronašli, oni bi odmah bili uklonjeni".

Međutim, Rajakovics i Leibnitz, predstavnici gradske i crkvene vlasti u Grazu, smatraju da su im ruke vezane. I jedan i drugi tvrde da nisu znali za grob sa simbolom SS-a. Ali, u slučaju nadgrobni spomenika s kukastim križem, obojica su se pozvali na glavnog tužitelja u gradu, Hans-Joerga Bachera, koji je rekao da se zakon koji zabranjuje isticanje nacističkih simbola ne odnosi na taj nadgrobni spomenik, jer je on postavljen prije usvajanja zakona 1947. godine. Rajakovics također ističe da grad ne može ništa učiniti jer je vlasnik groblja Crkva, dok Leibnitz napominje da su predstavnici Crkve pokušali dobiti odgovor od političara i državnih tužitelja te da zajedno s njima tek trebaju pronaći zadovoljavajuće rješenje.

Profesor prava Martin Pollaschek smatra da bi odgovor mogao biti u građanskom zakonu, koji je odvojen od kaznenog zakona iz 1947. On kaže da bi građanski zakon – koji zabranjuje isticanje nacističkih simbola, osim u rijetkim slučajevima poput znanstvenih istraživanja – mogao prisiliti vlasnika groba da prekrije kukasti križ ili ga ukloni.

Dok Leibnitz kaže da je, doduše, čuo za građanski zakon, ali da misli da se on ne može primijeniti u ovom slučaju, Rajakovics priznaje da nije upoznat s tim zakonom.

Kukasti križ se dotle i dalje nalazi na svome mjestu. Kritika se očekivano pridružila i židovska zajednica Austrije. Govoreći u ime bečkih Židova, Raimund Fastenbauer je rekao da problem nije u austrijskim zakonima već u njihovoj primjeni. "Sve ovo je razočaravajuće i frustrirajuće", zaključio je. ☆

The New York Times

25. siječnja 2014.

HOLOKAUST U JEDNOJ RIJEČI, ŠEST MILIJUNA PUTA

Piše Jodi Rudopren

JERUZALEM – Nema nikakva zapleta, a likovi su strahovito nerazrađeni. S druge strane, može se brzo pročitati – posebice imajući na umu da je riječ o knjizi od 1250 stranica. Knjiga, više umjetničko ostvarenje nego literatura, sastoji se od samo jedne riječi, riječi Židov, otisnute u sitnom slogu šest milijuna puta, kako bi se označilo broj Židova ubijenih u Holokaustu. Zamisljena je kao spomenik sjećanju, položen na stolić u dnevnom boravku, kako bi se oko njega poveo razgovor i potakla poneka misao.

„Kad na to gledate iz daljine, ne možete reći reći ni što je to jer izgleda kao predložak, ili mustra“, kaže Phil Chernofsky, pisac knjige, premda, mora se priznati, da to „pisac“ zvuči malo pretjerano. „Tako su nacisti gledali svoje žrtve: to nisu pojedinci, to nije narod, to je samo masa koju valja istrijebiti.“ „Sad se približite, stavite naočale za čitanje i izaberite jedno Židov,“ nastavlja Chernofsky. „Taj Židov mogli biste biti vi sami. Do njega je vaš brat. Pa vaši ujaci, vaše tete i bratći i sestrične – cijela vaša proširena obitelj. Niz, redak – to su prijatelji, ljudi s kojima ste išli u isti razred. Sada utonete u izvjesna razmišljanja u kojima se zagledate u jednu riječ, Židov, gledate u jednog Židova, usredotočite se na to i onda vam se mozak uznemiri, počne raditi i pita se tko je to, gdje živi, što je želio postati kad odraste?“

Zamisao nije posve originalna. Prije više od jednog desetljeća, učenici osmog razreda osnovne škole u jednom malom gradiću u Tennesseeju - kako je i prikazano u dokumentarcu iz 2004. godine - krenuli su u sakupljanje šest milijuna spajalica za papir. Ta anonimnost žrtava, kao i razmjeri uništenja, oslikani su također naoko beskrajnim hrpama cipela ili naočala izloženih po bivšim logorima smrti u istočnoj Europi.

Odnedavna je „Gefen Publishing“, izdavač iz Jeruzalema, počeo zamišljati ovu knjigu – naslovljenu „I svaki je od njih bio netko“ – kako tu istu poruku posreduje u svakoj crkvi ili sinagogi, školi ili knjižnici.

Dok su mnogi židovski aktivisti u Sjedinjenim Državama već prigrlili ovu knjigu, neki je drže trikom, ističući da takva knjiga upravo podriva višegodišnje napore, vrijedne milijune dolara, koje su uložili i ulažu Jad Vašem Memorijal i Muzej Holokausta u Jeruzalemu, utvrdivši do sada identitet 4,3 milijuna židovskih žrtava. Ta su imena napunila monumentalnu „Knjigu imena“ otkrivenu prošloga ljeta u Auschwitz-Birkenauu.

„Uopće ne sumnjamo da je to pravi način da se bavimo tim problemom,“ kaže Avner Šalev, direktor Jad Vašema. „Shvaćamo da

su ljudski život, ljudska bića, pojedinci u središtu naših istraživanja i obrazovanja. Zbog toga toliko i ulažemo u nastojanja da dođemo do svakog stradalog ljudskog bića, do njegova imena i pojedinosti o njegovu životu.“ Šalev je odbio izravno govoriti o novoj knjizi, ali je, pomalo s omalovažavanjem, rekao: „Svake se godine tiska oko 6000 knjiga o Holokaustu“.

Pristalice i branitelji knjige ne poriču da je posrijedi i svojevrsni trik. Chernofsky se pritom koristi terminom iz jidiša - shtick – ali knjigu drži snažnom i dojmljivom.

Ilan Greenfield, glavni ravnatelj nakladničke kuće „Gefen Publishing“, ističe: „Gotovo svatko tko pogleda knjigu ne može je prestat listati“. „Čak i nakon što pregleda desetak stranica i uvjeri se da će i dalje nailaziti na istu riječ, nastavlja listati.“

U „Gefenovu“ katalogu navedena je cijena knjige od 60 američkih dolara, ali Ilan Greenfield kaže da će se pojedinačni primjerci prodavati otprilike po 90 dolara, no ako se kupi tisuću primjeraka, cijena pada na 36 dolara. Otkako se knjiga pojavila na tržištu, prije nekoliko mjeseci, tiskano je 5000 primjeraka. Jedan je čovjek kupio sto primjeraka, kako bi ih razaslao američkim senatorima. I židovski aktivisti u Australiji i Južnoj Africi, Los Angelesu i Denveru kupili su veći broj primjeraka i dijelili ih unutar tamošnjih zajednica.

Abraham H. Foxman, nacionalni direktor Antidefamacijske lige, našao je tri donatora od koji je svaki kupio i podijelio po tisuću primjeraka. On želi da se jedan primjerak knjige pojavi u predsjedničkom Ovalnom uredu, a i na svakom stolu prilikom seder večera. „Kad mi je donio tu knjigu rekao sam: pa to se sad doimlje tako stvarno“, kazao je Abraham Foxman, čovjek koji je i sam preživio Holokaust.

Zamisao o knjizi rodila se potkraj sedamdesetih godina prošlog stoljeća na Yeshiva of Central Queens u Kew Gardens Hillsu, gdje je Chernofsky predavao matematiku, prirodne znanosti i židovske studije, a jedne godine bio zadužen i za bilten u povodu Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta. „Podijelio sam učenicima prazne listove papira i kazao: ‘Nema razgovora sljedećih 30 minuta’,“ prisjeća se Chernofsky, šezdesetpetogodišnjak odrastao u Crown Heightsu, u njujorškoj općini Brooklyn, koji se prije 32 godine doselio u Izrael. „Rekao sam im: ‘Želim da riječ Židov napišete koliko god možete puta, bez margina, natisnite koliko god ih stane; pa onda uzmite još jedan papir, pa još jedan – sve dok vam ne kažem da je dosta.“

nastavak na sljedećoj strani

Nekoliko godina kasnije Chernofsky je umnožio stranice na kojima je šest milijuna puta bila otisnuta riječ Židov i uvezao ih u mapu, koju je pokazivao posjetiteljima u svom uredu u Savezu ortodoksnih, gdje radi kao direktor obrazovanja. Ujak mu je uzeo tu mapu i ponio je na sajam knjiga u Jeruzalemu, gdje ju je vidio neki knjigoveža i izdao nekoliko uvezanih primjeraka. Greenfield je naposljetku naišao na jedan primjerak te pristupio Chernofskom prije godinu i po dana i predložio mu tiskanje takve knjige.

Na svakoj je stranici 40 stupaca od po 120 redova – 4800 Židova. Knjiga teži 3,3 kilograma. Korice bez otisnuta naziva knjige kao da oslikavaju židovski molitveni šal, kojim se ponekad, za pokop, umotavaju tijela preminulih. Cherofsky kaže da je tako odlučio Gefen; on sam bi se radije priklonio izrazito crnoj boji ili žutoj zvizdici kakvu su po nalogu nacista morali nositi Židovi.

Ortodokсни Židov s devetero unučadi, Cherofsky je čovjek od brojeva, tip osobe koja se ne može ni uspeti uz stubu a da ih ne izbroji. „Torah Tidbits“ („Poslastice iz Tore“), publikacija koju uređuje već dva desetljeća, uvijek navodi broj rečenica u dijelu posvećenom Tori za tekući tjedan (118 u prošlotjednim „Zapovijedima“). Uživa se igrati s kalendarima, pa mu je pozornost zagalicala činjenica da se u dva od sljedeća tri mjeseca podudaraju datumi: prvi veljače je prvi adar, a trideseti travnja – trideseti nissan.

Ilan Greenfield, izdavač, kaže da mu je konačni cilj tiskati šest milijuna primjeraka knjige „I svaki od njih bio je netko.“ Kako je primjerak debeo sedam centimetara, ukupna bi naklada ispunila policu dugu 420 kilometara – tek nekih tri kilometra manje od dužine Izraela u smjeru sjever-jug. A to bi, prema ugovoru, uz 1,8 dolara po knjizi, Cherofskom donijelo 10,8 milijuna dolara. ✨

S engleskog preveo
Zoran Bošnjak

IZ STRANIH MEDIJA

The New York Times

30. siječnja 2014.

LAUDER INZISTIRA NA POVRATU UMJETNINA ŠTO SU IH OPLJAČKALI NACISTI

Piše Alison Smale

Ronald S. Lauder, sakupljač umjetnina, filantrop i predsjednik Svjetskog židovskog kongresa, pozvao je potkraj siječnja na osnivanje novog povjerenstva, sastavljenog od njemačkih i stranih stručnjaka, koje bi jednom zauvijek riješilo problem umjetnina što su ih nacisti pokrali i oveli od Židova. Neke od tih umjetnina, kazao je Lauder, još više po njemačkim muzejima, pa čak i u vladinim uredima.

Usto, Lauder je pozvao Njemačku da se odrekne odredbi o vremenskim ograničenjima, odnosno zastari zahtjeva za povratom umjetnina nasljednicima židovskih kolekcionara od koji su ili ukradene ili, pod prisilom, jeftino otkupljene. Ronald Lauder je taj dvostruki poziv izrekao u intervjuu prije odlaska u Berlin, na sastanak s novim njemačkim ministrom pravosuđa i sa šefom diplomacije.

Zahtijevajući anonimnost i naglasivši privatnu prirodu sastanka, jedan od glasnogovornika Ministarstva pravosuđa kazao je da su ukradene umjetnine visoko na popisu prioriteta novog ministra, socijaldemokrata Heiko Maasa. Njemačke vlasti nedavno užurbano nastoje rasplesti pravne probleme u vezi nekih 1400 umjetnina pronađenih u zbirci Corneliusa Gur-

Ronald Lauder

litta, umirovljenika iz Münchena, sina Hildebranda Gurlitta, koji je poslovaao s oteitim umjetninama i radio u ime nacista kao trgovac pokradenim blagom, posebice tzv. degeneričkim umjetninama što su ih nacisti pokupili po muzejima.

U govoru pripremljenom za tu večer, Ronald Lauder je potkraj siječnja kazao: „Njemačka je pokazala spremnost da postavi stvari na svoje mjesto po tko zna koji puta od 1945. godine. Vrijeme je da učini još jedan korak.“ ✨

S engleskog preveo
Zoran Bošnjak

THE JERUSALEM POST

BREAKING NEWS 24 HOURS A DAY

9. veljače 2014.

ŠPANJOLSKA: VIJESTI U POVODU NOVOG ZAKONA O DRŽAVLJANSTVU ZA SEFARDE PREURANJENE

MINISTAR PRAVOSUĐA ALBERTO RUIZ-GALLARDON KAŽE DA ŠPANJOLSKA DUGUJE SEFARDSKOJ ZAJEDNICI ZAHVALNOST ZA ŠIRENJE ŠPANJOLSKOG JEZIKA I KULTURE

Pišu Sam Sokol i Marion Fischel

Informacije prema kojima je Španjolska donijela zakonska rješenja koja sefardskim Židovima posvuda u svijetu nude španjolsko državljanstvo, pokazala su se preuranjenima, izjavili su ovih dana The Jerusalem Postu predstavnici židovske zajednice.

U petak, 7. veljače, objavljeno je da je španjolska vlada donijela zakon kojim se potomcima sefardskih Židova, protjeranima iz Španjolske 1492. godine, dopušta da zatraže španjolsko državljanstvo bez obveze da se odreknu državljanstva zemlje u kojoj sada žive.

„Ovaj zakon ima duboko povijesno značenje: ne samo zato što je vezan uz događanja iz naše prošlosti, kojima se ne bismo smjeli ponositi, kao što je dekret o progonu Židova iz 1492. godine, već i zato što odražava činjenicu da je Španjolska otvoreno i pluralno društvo,“ kazao je ministar pravosuđa Alberto Ruiz-Gallardon. Ministar je također rekao da njegova zemlja duguje sefardskoj zajednici zahvalnost za širenje španjolskog jezika i kulture diljem svijeta.

Riječ sefardski dolazi od Sefarad, što je hebrejski naziv za Španjolsku. Međutim, u petak, 7. veljače, nismo bili svjedoci donošenja novog zakona već samo odobravanja nacrtu zakona za koji se Vlada nada da će proći kroz najviše zakonodavno tijelo zemlje. Glasnogovornica Federacije židovskih zajednica Španjolske izjavila je da je „vrlo važno da mediji ispravno shvate cijelu priču, kako bi se izbjeglo da ljudi krenu u juriš na konzulate diljem svijeta u potrazi za španjolskim državljanstvom“. Zakonski nacrt od 7. veljače mora se poslati u Kongres, a potom i u Senat, pa onda vratiti u Kongres. Tijekom tog procesa – za koji se očekuje da bi mogao potrajati i nekoliko mjeseci – tekst će se možda i mijenjati, istakla je glasnogovornica.

Nekoliko je načina na koji potencijalni budući španjolski državljanin može dokazivati svoj sefardski identitet, nastavila je glasnogovornica. Od podnositelja zahtjeva se traži da predloži odgovarajuću potvrdu, ili od Federacije ili od nekog priznatog rabinatskog tijela u inozemstvu. „Ljudi koji govore ladino (judeo-španjolski) također dolaze u obzir, a bit će prihvaćeni i oni koji imaju sefardska prezimena. Međutim, kako će se sastavljati popis, i koja će se sve imena u njemu pojaviti, u ovom je tre-

nutku vrlo složeno pitanje, a svi dosad objavljeni popisi, za koje se tvrdilo da su službeni popisi, to nisu“, kazala je glasnogovornica.

Ljudi koji žive izvan Španjolske taj postupak mogu pokrenuti kroz konzularna predstavništva, dok se oni u samoj Španjolskoj obraćaju civilnom registru državljana.

Nacrt zakona, o kojem se raspravlja već nekoliko godina, važan je i po tome što će izvan snage staviti nekoliko ograničenja s kojima se sada susreću sefardski Židovi podnoseći zahtjev za stjecanjem španjolskog državljanstva. Prema trenutno važećim propisima i zakonima, podnositelj zahtjeva mora udovoljiti odredbi o boravištu i odreći se sadašnjeg državljanstva. Međutim, prema sadašnjem nacrtu zakona dvostruko je državljanstvo dopušteno, a boravište se više ne javlja kao odlučujući čimbenik. Drugim riječima, sefardski Židovi diljem svijeta moći će stjecati španjolsko državljanstvo obraćajući se zahtjevom lokalnom španjolskom konzulatu.

„Zakon još nije usvojen i još se radi na tekstu nacrtu“, izjavio je Fernando Vara de Rey, direktor za institucionalne odnose pri vladinu „Centro Sefarad-Israel“ u Madridu.

Vara de Rey je izjavio da „Centro Sefarad-Israel“ pozdravlja nacrt zakona kojim se postavlja još jedan most između Španjolske i Židova. Davanje državljanstva bit će građanski čin i neće se temeljiti na definicijama što potječu iz židovskih vjerskih zakona. Među dokumentima potrebnim po novim pravilima nalaze se i „ketuba“, židovski vjenčani list, kao i obiteljski dokumenti koji dokazuju povezanost sa sefardskim židovstvom.

Sudeći po nacrtu, državljanstvo će biti dostupno onima koji pripadaju Sefardima ili pak imaju „posebnu povezanost“ sa Španjolskom bez obzira na vjeru, ideologiju ili uvjerenja.

Po svemu sudeći, to naznačuje da se Španjolska sprema prihvatiti i potomke tzv. Marranosa, sefardskih Židova koji su, da bi izmakli izgnanstvu iz Španjolske, skrivali svoj identitet i tobože prihvatili kršćanstvo. Sve takve kripto-Židove, kako ih se naziva, prema halahi (židovskim vjerskim propisima) ne smatra se

nastavak na sljedećoj strani

Židovima, kaže prof. Michael Corinaldi iz Centra za proučavanje prikrivenih Židova pri Netanya Academic Collegeu.

Premda nisu poznate točne brojke, procjenjuje se da je oko 300.000 Židova živjelo u Španjolskoj prije nego što su Reyes Catolicos, katolički monarsi Ferdinand i Isabella, muslimanima i židovima naredili da pređu na katoličanstvo ili napuste zemlju. Po novom bi zakonu oko 3,5 milijuna ljudi s boravištem u zemljama u kojima su se naposljetku sefardski Židovi naselili – kao što su to Izrael, Francuska, SAD, Turska, Bugarska, Mek-

siko, Argentina i Čile – moglo slobodno podnijeti zahtjev za stjecanjem španjolskog državljanstva.

Ta je mjera naišla na odobravanje i pohvale u sefardskoj zajednici, a dr. Abraham Haim, predsjednik Vijeća sefardskih i orijentalnih zajednica Jeruzalema, nazvao ju je „vrlo naprednim korakom.“ Nacrt zakona nudi i pruža „čovjeku više fleksibilnosti za dokazivanje sefardskog podrijetla,“ izjavio je Haim, ističući: „Dovoljno je čak da ima tipično sefardsko ime.“ ✨

S engleskog preveo
Zoran Bošnjak

IZ STRANIH MEDIJA

5. veljače 2014.

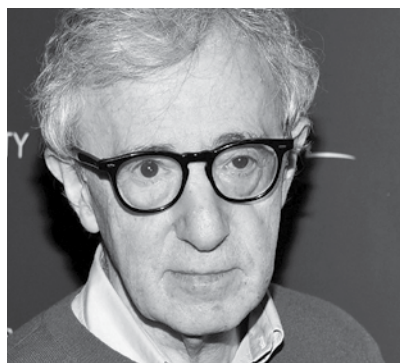
OPTUŽBE PROTIV WOODYA ALLENA IMAJU PRIZVUK LINČA

▶ A ŠTO AKO TVRDNJE O ZLOSTAVLJANJU DJETETA NISU TOČNE?

Piše Joshua Furst

U proteklih nekoliko tjedana, otoliko kako je Mia Farrow posegnula za Twitterom kako bi obznanila svoje protivljenje zbog nagrade za životno djelo koja je ove godine dopala Woodyju Allenu na ceremoniji dodjele Zlatnih globusa (Golden Globes), svi su pohrlili i zaplavili Internet osobnim mišljenjima o Allenu, o Dylan, kćeri Mie Farrow, i nagadanjima što se sve moglo desiti, ili možda nije desilo, između njih dvoje prije dvadeset dvije godine, dok je Dylan bila sedmogodišnja djevojčica, a redatelj i njezina majka vodili nesmiljenu i vrlo javnu bitku o tome tko će skrbiti za dijete.

Ti su događaji temeljito istraženi još 1992. godine, kad je Mia Farrow prvi put optužila Allena za zlostavljanje kćeri Dylan. Obje su strane predočile dokaze kako bi se utvrdila krivnja, odnosno nevinost. Obje

Woody Allen

su strane izvrtjele podosta rupa u dokazima protivničke strane. Sudac je na kraju predočene dokaze protiv Allena ocijenio nedovoljno uvjerljivima. Cijela je priča pak suviše složena da bi se na ovom mjestu ulazilo u pojedinosti. Uostalom, sami ih potražite. Cijela je stvar izvedena u ozračju u kojem Allen napušta Miu Farrow (ili je vara, ovisi o sklonostima, odnosno viđenju) i odlazi njezinoj odrasloj kćeri Soon Yi Previn; a

o svemu tome mediji pišu nadugo i naširoko.

Sada, u svjetlu Allenove nagrade, Globusa, i tveeta Mie Farrow (kao i nekih tweetova njezina sina Ronana), mediji i javnost odlučili su na sudu javnog mnijenja obnoviti proces.

Kao što se moglo i očekivati kad je riječ o zlostavljanju djece, većina ovog žamora i naklapanja podrhtava od snažnih emocionalnih naboja – a gotovo svi su usmjereni na Allena. Živimo u doba kad je i puka glasila o tome da je netko zlostavljao dijete dovoljna da tu osobu pretvori u zlotvora i izopćenika. „Počinitelji seksualnih prekršaja“ strašila su našega doba. Vrlo se malo ljudi usuđuje ustati u obranu Woodya Allena. Jedan članak u kojem se to otvoreno i naglašeno čini, a koji je

napisao jedan Allenov suradnik u The Daily Beastu (jednom od internetskih izdanja povezanih s tjednikom Newsweek), naveliko je kružio uokolo osuđivan i ismijavan kao primjer „kulture silovanja“, „privilegirano bijelca-muškarca“ i „okrivljavanja žrtve.“

Nedugo nakon što je članak objavljen, Nicholas Kristof, koji priznaje da je prijatelj Mie Farrow, omogućio je glumičinoj kćeri Dylan da iznese svoju stranu priče na blogu The New York Timesa. U otvorenom pismu Allenu, Dylan do detalja iznosi svoju priču o tome kako se našla sama s njim na tavanu majčine kuće, te izražava osjećaje koji ostavljaju dojam stvarne boli. Proziva ljude koji su godinama, od vremena kad se priča prvi put pojavila, radili s Allenom i između redaka im spočitava da bi se zbog toga morali sramiti. Čak ide tako daleko da insinuiru da je svatko kome se sviđaju Allenovi filmovi moralno kompromitiran, po njezino uvjerenju, jednako kao i on sam.

No, Dylan ne iznosi nikakve nove dokaze. (Za suđenje na kojem se javljala kao svjedok u videu što ga je snimila njezina majka, svom pravnom slučaju više je štetila nego koristila.) Umjesto iznošenja novih dokaza, Dylan se oslanja na emocionalni učinak što bi ga iznošenje njezine istine kroz svjedočenje moglo imati na čitatelja.

Sam čin optužbe, ako se obavlja u javnoj domeni, označava agresivno posezanje za moći i ima snagu izvjesne pravedničke ozlojeđenosti. „J'accuse,“ zapjeva dijete, obnevijedjelo od mržnje, a svi poletimo kako bismo se pridružili zboru, jer što vas može učiniti većim svecem od sudjelovanja u osudi nekoga tko se ionako oduvijek činio pomalo čudnim.

Ponekad, kao kad je Emile Zola posramio francusku vladu toliko da je oslobodila Alfreda Dreyfusa, optužbe se pokazuju točnima, a ponekad, kao u slučaju procesa zbog Predškole McMartin, pogrešnima i neut-

meljenima. Kad nema dokaza, onda pristranosti odlučuju o presudi. A naravno, svi se slažemo da je zlostavljanje djece zlo. Ali, jednako je tako zla i gomila hajkača.

Pobožnost i pravedništvo nisu nikakvo jamstvo istini i ispravnosti. A kad kao društvo odlučujemo da moramo pronaći žrtvu, namazati je kataranom, posuti perjem i objesiti na gradskom trgu, onda postajemo isto ono protiv čega se borimo.

Ne opredjeljujem se ni za jednu ni za drugu stranu. Nemam pojma što se događalo na tom tavanu. Jedino kažem da, dok ovo kazivanje nastavlja rasti i širiti se, ne mogu a da ne pomislim na Shyloka, na Lea Franka. Želim reći da bi trebalo stišati i smiriti ton.

Naime, ako optužbe na Allenov račun nisu točne, on postaje jednako velika žrtva kao i njegov tužitelj. A mi, javnost, pretvaramo se u žrtvina krvnika. ☆

S engleskog preveo
Zoran Bošnjak

DOBROVOLJNI PRILOZI

ZA SOCIJALNE POTREBE ŽIDOVSKJE OPĆINE ZAGREB

Mira Hartl **200,00 kn**
u spomen na Klaru Polak

Obitelj Erdec **300,00 kn**
u spomen na Danicu Šetinc rođ. Feldbauer

ZA DOM ZAKLADE LAVOSLAVA SCHWARZA

Branko Gvozdan **20.000,00 kn**
u spomen na voljenu suprugu Agicu

Dina Blašković i Daria Breyer **1.000,00 kn**
u spomen na roditelje prim.dr. Radoslava Akermana i Branku Akerman

Jakob Perera **22.950,00 kn**
u spomen na roditelje Davida i Saru Perera i brata Slobodana Perera

Preživjeli Holokausta, Opatija 2014. **765,00 kn**
prihod od tombrole

IN MEMORIAM

BORIS LEDIĆ (1928.- 2013.)

Boris Ledić rođen je kao Moric Levi 1928. u Sarajevu, u sefardskoj obitelji Done Levi rođ.Katan i Haima Levi-ja, kao najmlađe od troje djece. Starija djeca, Đusta i Šabetaj, bili su istaknuti mladi intelektualci, članovi SKOJ-a.

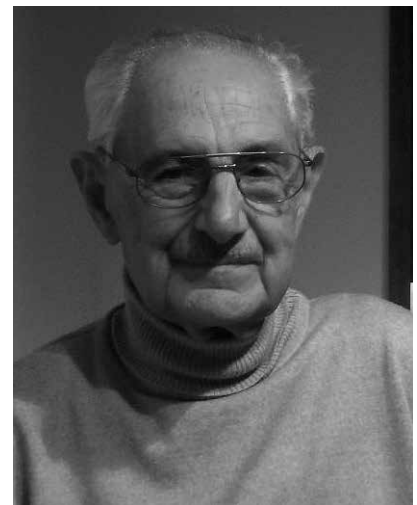
Djetinjstvo malog Morica naprasno završava početkom 1941., kada je, prvo, ubijen Šabetaj, navodno uhićen dok je sudjelovao u jednoj akciji SKOJ-a. Uskoro biva odveden i ubijen otac Haim. Sestra odlazi u partizane, Moric s majkom bježi iz Sarajeva.

U Podgorici bivaju zatvoreni u logor u kojem ostaju do kapitulacije Italije, a od tada započinje njihova najteža kalvarija, kada teretnim vlakovima bivaju transportirani preko Beograda za Njemačku. U njemačkom koncentracijskom logoru Bergen-Belsen, nakon dvije godine prisilnog rada, dočekali su pad nacizma i oslobođenje.

Sada već mladić, shrvan od trbušnog tifusa i godina gladi, nakon nekoliko mjeseci, preko Crvenog križa, Moric je zajedno s majkom prebačen u Jugoslaviju. U Sarajevu se sastaje sa sestrom i saznaje da je 28 članova njihove najuže obitelji ubijeno u Jasenovcu i Staroj Gradiški.

Kako ništa od njihove imovine nije bilo spašeno, odlaze u Zagreb, gdje mladi Moric mijenja ime u Boris Ledić i u Partizanskoj gimnaziji nastavlja i završava prekinuto školovanje. Kao mladi stručnjak dobiva svoj prvi posao u Konjicu. Godine 1959. seli u Zagreb, gdje zasniva obitelj.

Bio je veliki ljubitelj prirode, dobre knjige i glazbe, ali prije i iznad svega bio je skroman i samozatajan čovjek kojem su supruga, kćer i unuke bile iznad svega.

Kao jedan od rijetkih preživjelih logoraša, često je držao predavanja o Holokaustu učenicima i studentima, promičući ideju o toleranciji i oprost, ne i zaboravu.

Umro je u Zagrebu 31.8.2013. ✨

Vesna Ledić

IN MEMORIAM

JELENA VICULIN, ROĐ. HOFFMAN (1922. – 2013.)

Na dan 17. listopada 2013. godine, u 92. godini života, napustila nas je naša teta Jelena.

Jelena Hoffman rođena je 2.1.1922. u Budimpešti, u obitelji s osmero braće i sestara. Otac, David Hoffman, bio je rabin na službi u Adi u Vojvodini, gdje su živjeli do 1944. godine. Tada je cijela obitelj odvedena u Auschwitz, gdje su stradali roditelji i petero braće. Preživjele su dvije sestre i brat. Oni su 1948. otišli u Izrael. Jelenu su nagovarali da pođe s njima nakon svega što se dogodilo, ali ona je odlučila ostati jer je upoznala svoga budućeg supruga Jadrana Viculina za kojeg se 1947. godine i udala i s njime živjela 66 godina u slozi i ljubavi. Godine 1949. rodila je sina Tomislava koji se zajedno s ocem brinuo za nju do zadnjeg trenutka i tako joj se odužio za svu ljubav koju mu je pružala.

Sa suprugom Jadranom se zbog njezove službe selila po cijeloj Jugoslaviji da bi 1969. godine došla u Zagreb. Od tada je bila aktivna članica ženske sekcije Židovske općine Zagreb i, dok je bila u mogućnosti, prisutna na svim događanjima u našoj Općini.

Strahote koje je doživjela u Auschwitzu nisu je slomile i nisu utjecale na njenu dobrotu; zadržala je vedar duh, optimizam i vjeru u ljude. Nikada nije ni o kome rekla nešto loše i kada sam je prilikom jednog od naših zadnjih susreta upitala kako to objašnjava, rekla mi je: „Znaš, vjerujem da u svakom čovjeku ima nešto dobro“.

Takva teta Jelena ostat će u sjećanju svih nas koji smo je voljeli i cijenili. ✨

Nada Centner-Hermanović

OPATIJA 2014: ZIMOVANJE ZA PREŽIVJELE HOLOKAUSTA

Izraelski veleposlanik u Hrvatskoj Yosef Amrani pozdravlja sudionike opatijskog zimovanja

Organizatorica zimovanja dr.sc. Melita Švob daje svakodnevne upute

Boris Braun, 95-godišnji preživjeli Holokausta, drži predavanje opatijskim učenicima

Uz rekreativne aktivnosti, u Opatiji su na programu redovno bila i zanimljiva predavanja

Obvezna jutarnja gimnastika

Spremni za odlazak

ZLATKO BOUREK: „TEATAR FIGURA – KAZALIŠTE NAKAZA“

I S IZLOŽBE U GLIPTOTECI HAZU

